

નિવેદન

મહારાષ્ટ્રમાં છેલ્લા ત્રણેક સૈકાથી પરંપરયા રૂઢ થએલી અને ગુજરાતમાં દત્ત દત્ત કરનારાં બાઈબેનોમાં લગભગ બેએક દશકાથી લોકપ્રિય થઈને બહોળો પ્રચાર પામતી જતી દત્તનામની તારક ધૂન

‘ દિગંબરા દિગંબરા શ્રીપાદવદન્તસ દિગંબરા ’

નો પુણ્યધોષ પરમ પૂજ્ય સદ્ગુરુ શ્રી. રંગ અવધૂત મહારાજશ્રી ગુજરાતમાં ન્યાં ન્યાં વિહરતા હોય છે ત્યાં ત્યાં કણુગોચર થયા જ કરતો હોવાથી દત્તઉપાસનાથી તદ્દન અનભિય ગુજરાતી આમજનતા એ શ્રીપાદશ્રીવદ્ધસ વિષે વિશેષ જાણવા સહેજે ઉત્સુકતા વ્યક્ત કરે છે, અને અનેક સંકટમસ્ત લોકોને જે દત્તઆવનીના સમ્રાટ પાઠમાત્રથી વરદ મત્રાનુષ્ઠાન જેટલો જ આનુભવિક પરચો આવેલો છે, જેનાં માત્ર બે ચાતુર્માસમાં જ કોઈપણ પ્રકારની જાહેરાત વગર કેવળ મૂક અનુષ્ઠાન-ચરણે જ તેર લાખ કરતાં ય વધારે પારાયણો થયાં છે અને નિત્યપાઠનાં પારાયણો તો હજારો લોકો દેકેકેકાણે ક્યાં જ કરે છે, એ જાદુઈ દૈવી શક્તિ ધરાવતી દત્તઆવનીમાં અથિત થએલી અમત્કારિક લૌકિક અ-લૌકિક લીલાઓનો સવિસ્તર ખ્યાલ સહેલાઈથી પ્રાપ્ત કરવા માટેના સાધનની માગણી એ બાવિંક લોકો તરફથી કેટલાય વખતથી થયા કરતી હતી. પ્રથમ ખંડના નિવેદનમાં જણાવી ગયા છીએ તેમ આ બધ રૂપાંતરના મૂળમાં સદ્ગત દાસકાકાનો પુણ્ય સંકલ્પ જેમ રહેલો છે તેમ વિશ્વયુદ્ધને કારણે ઉપસ્થિત થએલી અને જીવનની તમામ જરૂરિયાતોને ચોગરદમથી બીંસ દઈ રહેલી અસંખ્ય મોંઘવારીમાં રાજપીપળાના રહીશ તરીકે પૂજ્યશ્રીનાં પ્રથમ દર્શન કરવાનું શ્રેય પ્રાપ્ત કરીને કૃતાર્થતા અનુભવનાર શ્રી. ચિંતા-મણિપ્રમાદ તોલાશંકર પંડ્યા મારહત સદ્ગત શ્રી. લાલચંદ્રના

સ્મરણાર્થે બ્રહેલી આર્થિક સદાય જ શ્રીદત્તલોલાસાર (દ્વિતીય ખંડ,
ના આ પ્રકાશનને આટલું વહેતું ચુગરાનની ધર્મપ્રિય જનતા સમક્ષ
રજી કરવામાં કારણીભૂત છે એ જણાવતાં અમને આનંદ થાય છે

શ્રી. ચિંતામણિપ્રસાદના માલોદના સ્ટેશન મારુતર તરીકે આવ્ય
પછી દૂક સમયમાં પરમ પૂજ્ય શ્રી. રંગ અવધૂત મહારાજશ્રીના
એક વખતેલાં પધારતું થયું. એમને અણધાર્યો જ પૂજ્યશ્રીના દર્શનનો લાભ
મળ્યો અને એ પ્રથમ દર્શને જ તેમના અંતઃકરણમાં પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે
અત્યંત આદરભાવ જાગ્યો અને કમસઃ એ જાત જાકિતભાવમાં
પરિણમ્યો. ત્યારપછી તો એમના જીવનમાં અનેક ઘટનાઓ એવી બની,
અનેક આધ્યાત્મિક અનુભવો એવા આવ્યા કે ન્હોતી પ્રથમ દર્શને
એમને જે રંગ ચહેલો તે હિતરોતર વધારે ને વધારે પાકો થયો.

એમને ત્યાં એમનાં સાળા ગં. શ્રી. કમળાબેનના પુત્ર ચિ.
ભાલચંદ્ર કંચનલાલ થાણુદારનું અવારનવાર આવવું જતું થતું તે દરમિયાન
ભાલચંદ્રભાઈ પણ હીક હીક રંગાયા હતા. પૂજ્યશ્રીનો ઐતિહાસિક સુધામ
સં. ૧૯૯૭ ના વૈશાખ માસમાં સદ્ગુરુવચં પ્ર. જૂ. પ. પ. શ્રી.
વાસુદેવાનંદસરસ્વતી સ્વામી મહારાજના સમાધિસ્થાન જૂરેકુંઠ-
સમા પુણ્યક્ષેત્ર ગરુડેશ્વરમાં થએલો ત્યારે અનેક ભક્તમનો સાથે એ ભાઈએ
પણ નિષ્કામભાવે સેવામાં સારો કાળો આપેલો. કુદના મહારોગથી
પીડાતા એમના પિતાની અને જિભારીને કારણે મદિનાઓ સુધી અપંગ
રહેલ માતાની સત્પુત્રને શોભે એવી રીતે એમણે જે સેવાઓ કરેલી તે
વર્ણવતાં આજે પણ એમનાં માતાની જીજ સૂકાતી નથી, જેમ સેવાના
ક્ષેત્રમાં એ હિતસાહી ને હોંશિલા હતા તેવા જ તેજસ્વી એ
વિદ્યોપાજ્ઞનમાં પણ હતા. પરંતુ એમની એ તેજસ્વીનાને હણી નાંખવા,
જૂઝાવી નાંખવા જીવલેણ જિભારીએ કમર કરી. પરિણામે જિંચા
વર્ગથી થએલી કોલેજજીવનની શરૂઆત અધવચ જ અટકી પડી અને
મોટી મોટી આચાર્યોના મહેલો વગર ચણાયે જ વૂડી પડ્યા.

પરંતુ એમને હૈયે મૃત્યુને પણ મારી નાંખનારૂં સદ્ગુરુમહારાજનું

સદ્ગત ભાઈશ્રી.

ભાલચંદ્ર કે.ચનલાલ થાણુદાર

જન્મ:-

સં ૧૯૭૮, પોપ વદ ૧૩.

સોમવાર

મૃત્યુ -

સ. ૧૯૯૯, વૈશાખ સુદ ૯.

ગુરુવાર

નામ વજ્રસેપસમ જડાર્ધ ગયુ હતુ. એટલે જિમારીથી હતાશ ન થતાં જલદા એ તો વધારે ને વધારે ઈશાનુગમી થયા. એમના મન પરથી સંસારની માયાનુ આવરણ સર્પની કાંચળીની પેઠે સરી પડ્યું અને અકોનિશ એ ગુરુમહારાજનું રટણ કરતા થયા. શરીરમાં નમળાઈનું જોર વધતા તેમનું બહાર દરવાદરવાનું બંધ થયું. એટલે ઘેર બેઠે બેઠે, પથારીમાં પડ્યા પડ્યા રોગની વેદનાની જૂમો પાડીને ઘરનાં માણસોને આમાન્ય કોટિના રોગીઓની જેમ જરાપણ કાયર ન કરતાં, બને તેટલો વધુ સમય શ્રીગુરુલીલામૃતનું પાન કરવાનું રાખ્યું. વખત જતાં શરીર એવું અશક્ત થઈ ગયું કે એ કમ પણ બંધ થયો. પરંતુ જો એ અમૃત-પાનની લગની લાગેલી તે એમ ઓછો જ નિરાશ થાય ? એમની રસના નામસુધાનું પાન કરવા લાગી અને મન પ્રભુચિંતનમાં મગ્ન રહેના લાગ્યું.

એવામાં બ્રાહ્મચંદ્રમાર્ધના પિતાનું શરીર રાજપીપળે ફટી ગયું. એ સમાચાર આવ્યા ત્યારે ઝઘડીએ પોતાની માતાને આશ્વાસન ને હિ મત આપતાં કહેવા લાગ્યા કે મા ! તુ ગમરાઈજ નહિ. વહેલુ મોડું સીને મરવાનું તો છે જ ને ? આ જગતમાં કોણ અમર છે ? આપણે ગુરુમહારાજને ચરણે બેઠાં છીએ. પછી આપણે ચિંતા કરવાની જ શાની ? જો તો જોવા ને જોલો નાણાનુમધ હોય ત્યાંસુધી એકમેક સાથે રહે છે. એ સંબંધ પૂરો થતાં સૌ પોતપોતાને માર્ગે ચાલવા માંડે છે.

પુત્રની આવી દિવાસામરી વાણીથી માતાને કંઈક સાત્ત્વ મળ્યું અને પોતાનું સૌભાગ્ય હણાયું હોવા છતાં દીકરો આજ સારો થશે, કાલ સારો થશે એ આશામાં ને આશામાં પોતાના વૈધવ્યની વેદનાનો વિચાર મરજો મનમાં ન લાવતાં માતાએ મરજોનુપ્પ પુત્રની મેવાશુશ્રુષામાં જ મનને પોરાવી રાખ્યું.

માતા દીકરાને માળેસમો થએલો જોવા તકસતી હતી. પણ દીકરો પામી ગયો હતો કે આ પથારી એ મૃત્યુપથારી જ છે. એટલે એ તો એકમાત્ર ગુરુમહારાજના દર્શનની જ ઝંખના કરતો હતો. જળ

વિના જેમ માછલું તરફે તેમ ગુરુમહારાજના દર્શન મટે એનું મન પુકાર કરવા લાગ્યું.

આ વખતે પૂજ્ય મહારાજશ્રી સારીરિક અસ્વાસ્થ્યને કારણે આરામ અર્થે વસ્તીથી ખૂબ દૂર નર્મદાપરિક્રમાવાસીઓને સમુદ્ર પાર કરવાના પવિત્ર સંગમસ્થાન વિમળેશ્વરમાં બિરાજતા હતા. ચિ. ભાલચંદ્રનો આત્મ પુકાર ત્યાં પહોંચ્યો અને બાહ્ય દષ્ટિએ પરમ પૂજ્ય માછલી માંદગીને બદલે પૂજ્યશ્રી ઠેક વિમળેશ્વરથી ભારતી ઘોડા-ગાડીએ ઝધડીઆ પધાર્યા ને ત્યાંથી નારેશ્વર જવા, નીકળ્યા. રસ્તે ગાડીમાં ભાલચંદ્રનાં માતાએ પૂજ્યશ્રીનાં બારીમાંથી દર્શન કર્યો અને બાઈને ખજર આપી કે ગુરુમહારાજ ગાડીમાં જાય છે. ભાલચંદ્ર મહારાજશ્રીનું નામ સાંભળતાં વેત જ આનંદવેશમાં આવી ગયો અને ત્યાંને ત્યાંજ પૂજ્યશ્રીનું એને સાક્ષાત્ દર્શન થયું. એ અવસ્થામાં ચોતે તદ્દન બેહોશ જેવો જણાયો. પણ વસ્તુતઃ એ તો દિવ્યાનંદના સાગરની લહેરોમાં અવગાહન કરી રહ્યો હતો. આ સ્થિતિમાંથી પાછો જરા બાનમાં આવતાં માને કહેવા લાગ્યો કે બા, નરહરિલાલ દાક્તરને લઈને ગુરુમહારાજ નારેશ્વર ગયા છે એનો અર્થ તું આજે નહિ સમજે. કાલે જોજોને, કંઈક નવાજૂની ચવાની છે. આવું સાંભળી કંઈક હૈયું ફરીને મા દીકરાને કહેવા લાગી કે બાઈ! આવું શું બોલે છે? હવે તને જરૂર સાફ થઈ જશે. ભાલચંદ્ર કહે કે ના રે મા! ના. હવે હું આ દેહે બેઠો થાઉં એમ છે જ નહિ. પણ તેથી તું ગભરાઈશ નહિ. હું તને આ ગુરુમહારાજને શરણે ભારી રૂપરૂ મૂકીને જાઉં છું. એટલે પછી હું પણ નિશ્ચિંત છું ને તારે પણ હવે કશી શીકર, ચિંતા કે વલોપાત કરવાં નહિ. આમ બોલતાં બોલતાંમાં તો તેના મુખમંડલ પર તેજની છાયા પથરાઈ ગઈ. ડૉ. નરહરિલાલનાં પત્ની શાંતાબેન જેવા આવેલાં ત્યારે સાશંકભાવે તેમણે કમળાબેનને કહેલું કે જુઓને, આજ તો ભાલચંદ્રના મોં પર કંઈ જુલું જ તેજ તગતગે છે. કોઈ કોઈ મુશ્કેલીમાંથી આવી સ્થિતિ થતી હોય છે. પણ ભાલચંદ્રના

અંતરની ભાવના ‘ત્યજું આ દેહ પદ પકડી...’ અનુસાર એ પોતે દર્શનાનંદમાં લીન થઈ ગયો હતો એ દૈવી આનંદનું તેજ એના મુખપ્રદેશને આવરી રહ્યું હતું. એટલે કેવળ વૈષ્ણવીથી જ નહિ પણ ગુરુમહારાજના સાક્ષાત્ દર્શનના આનંદાનુભવમાં એની જીવન-જ્યોત વિશ્વજ્યોતમાં ભળી ગઈ. સ્થૂલ દૃષ્ટિએ તે પંચતવ પામ્યો, ધન્ય છે એ ગુરુભક્તને !

કોઈ પુણ્યશાળી વિરલ આત્માને જ આવો સ્વદહણીય મૃત્યુયોગ પ્રાપ્ત થાય છે. એ ગુરુભક્તિપરાયણ પુણ્યાત્માના પવિત્ર સ્મરણાર્થે તેમનાં માતૃશ્રીએ આ પ્રકાશન માટે રૂ. ૫૦૧) આપ્યા છે એ એમની અનુકરણીય સેવાભક્તિની સામાર નોધ લઈ વિરમીએ છીએ.

સં. ૨૦૦૦, વૈશાખ શુદ્ધ ૯. }
અવધૂતનિવાસ, નારૈશ્વર. }

પ્રકાશક

અનુક્રમણિકા

૧.	શ્રીપાદવલ્લભ	૧
૨.	ભક્ત રજક	૭
૩.	બ્રાહ્મણને વરદાન	૮
૪.	સમાધિસ્થાનનો મહિમા	૧૪
૫.	શ્રીનરસિંહસરસ્વતી	૧૭
૬.	કુંકુમયાત્રા	૨૭
૭.	લોકોજાર	૩૦
૮.	શુરભક્તિ	૩૬
૯.	નૃસિંહવાટિકા	૪૭
૧૦.	નૃસિંહવાટિકા (ચાલુ)	૫૨
૧૧.	નિષાદું કુળ	૫૭
૧૨.	ગાણગાપુરમાં આગમન	૬૪
૧૩.	ત્રિવિક્રમભારતી	૭૧
૧૪.	વિપ્રગર્વ હરણ	૭૪
૧૫.	મૃતસંજીવન	૮૫
૧૬.	પરાજ્ઞદોષ	૯૩
૧૭.	ભક્ત ભાસ્કર	૯૭
૧૮.	વંધ્યાને પુત્રદાન	૧૦૩
૧૯.	વિપ્રકૃષ્ણહરણ	૧૦૭
૨૦.	સાયંદેવની કસોટી	૧૧૧
૨૧.	ભક્ત તંત્રક	૧૧૫
૨૨.	કૃષ્ણ નંદિ	૧૨૦
૨૩.	કવિ નરહરિ	૧૨૪
૨૪.	મહુરૂપી શ્રીગુરુ	૧૨૬
૨૫.	ભક્ત શૂદ્ર	૧૨૯
૨૬.	અવતારસમાધિ	૧૩૩
	પરિશિષ્ટ-ભજનો	૧૪૩

श्रीपादश्रीवल्लभ ।

काम कल्याणमो ह्येष साधुर्द्वन्द्वानुसेवित ।
दत्तात्रेयो महायोगी कश्चि श्रीपादवल्लभ ॥
श्रीदत्तनामसन्कीर्तनम् ।

શ્રીદત્તઃ પ્રસન્નોઽસ્તુ ।

શ્રીદત્તલીલાસાર

૧. શ્રીપાદવલ્લભ

વ માસ નવ દિન યયા પ્રસવે સુમતિ બાળ,
નાદ શુક્લ ચતુર્થીએ, શુભ લગ્ને નિધીર.

ગુ. લી. અ. ૫૬. ૮૦

પૂર્વયુગે અનેક લીલા કરી દત્તપ્રભુ અંતર્ધાન થયા.
કલિયુગ આબ્યો. અનેક વર્ષ વીતી ગયાં. આર્યદેશમાં
યવનોનું રાજ્ય વધતું ચાલ્યું. ધર્મની પડતી થઈ અને
અધર્મનું ભેર વધવા લાગ્યું. ભક્તોનો આત્મનાદ સાંભળી
ક્રૂરી પાછા દત્ત હયાધન ધર્મોદ્ધાર કરવા નવા રૂપે પ્રગટ
થયા. પૂર્વયુગે અત્રિ અનસૂયાનો વિમળ ભાવ ભેઈ જેમ
શ્રીહરિએ આત્મદાન આપી અવતાર ધારણ કર્યો તેમજ
કળિમાંએ એક વિપ્ર દંપતીના નિર્મળ ભાવથી રીઝી પ્રભુએ
તેમને ત્યાં પ્રગટ થઈ પોતાનું 'દત્ત' નામ સાર્થક કર્યું.

પૂવંદેશમાં રાજમહેન્દ્રી પાસે પીઠાપુર નામે એક ગામ છે. ત્યાં 'આપળ રાજા' નામે એક 'આપસ્તંબ' બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેની સ્ત્રીનું નામ સુમતિ હતું. બ્રાહ્મણ અને તેની પતિવ્રતા સ્ત્રી સદાચાર અને સંતોષથી જીવન ગુજારી ઈશ્વરભક્તિમાં કાળ નિર્ગમન કરતાં હતાં અને અતિથિઅભ્યાગતની સેવા કરી ગૃહસ્થધર્મના આદર્શને ઉજ્જવળ ગણતા હતા.

સત દેખી કોડે મુદ્રા,^૨ દપતી^૩ બેઠે એહ;

પૂજે અતિથિદેને આણી ઉરમાં નેક. અ. ૫૬. ૪૦

અમાવાસ્યાનો દિવસ હતો બ્રાહ્મણને ઘેર દર્શન શ્રાદ્ધ હતું એવામાં ભગવાન એક અભણ્યા અતિથિરૂપે ત્યાં પ્રગટ થયા. સાધારણ ગૃહસ્થનો પણ ધર્મ છે કે મધ્યાહ્ને જે કોઈ ભૂખ્યોખ્યાસો ખારણે આવે તેને જાતપાત વગેરે કંઈ પણ જોયા સિવાય અન્નજળથી તૃપ્ત કરવો. અને આપળ રાજા તથા સુમતિ તો અતિથિનાં ભક્ત હતાં, એટલે ગૃહલક્ષ્મી સુમતિએ પ્રસન્ન થઈ શ્રાદ્ધના બ્રાહ્મણ જન્મવાનીએ વાટ ન જોતા અતિથિને ગંધાદૂત કરી ભિક્ષા અર્પણ કરી.

સ્ત્રીનો ભાવ જોઈ હતા ભગવાન મૂળ સ્વરૂપે પ્રગટ થયા. એ દિવ્ય સ્વરૂપ જોઈ પતિવ્રતા ઘેલી ઘેલી થઈ ફરી ફરીથી પગે લાગવા લાગી. ભગવાન પ્રસન્ન થયા અને પોતાના સ્વરૂપની ખાત્રી કરાવી કહેવા લાગ્યા કે હો માતા !

... .. વર ઈષ્ઠિન મન જેહ;

અસાધ્યસાધન દેન હું, આપીશ નિ સદેહ અ. ૫૬. ૪૬

માતા ! માટે ઈચ્છા હોય તે માગી લે.

લગવાનનાં એ મીઠાં વચન સાંભળી વિનયથી નીચી નમી સુમતિ કહેવા લાગી કે હે પ્રભો ! તારું વાક્ય મિથ્યા કેમ થાય ?

અતંત સર્વોધાર તું, બક્ષાકાળ ધૃતદેહ;

કૃપાદષ્ટિ તારી યતાં, વરસે અમૃતમેહ ! અ. ૫૬. ૪૯

હયાનિધે ! તેં ધ્રુવને અશ્વયપદે સ્થાપ્યો. વિલિપણને સૌનાની લાંકા હીધી. તું રીઝતાં શાની મણા રહે ? માટે હે દેવ ! મને માતા કહી બોલાવી તે સાર્યંક કર. મને પુત્ર તો ઘણા થયા પણ બધા જ મરણ પામ્યા. જે બે જીવે છે તેમાં એક આંધળો ને બીજો લાંગડો છે

યોગ્ય પુત્ર ના મુજ કુખે; મૂર્ખ સુતો શા કામ !

ક્ષણ ક્ષણ દુઃખદ જન્મ હા સત્સુત વિણ હરામ ! અ. ૫૬. ૫૬

માટે તારા જેવો જ જ્ઞાની અને હીર્વાયુષી પુત્ર પ્રાપ્ત થાય એ વગર બીજી કંઈ ઇચ્છા નથી.

લગવાને ‘તથાસ્તુ’ કહ્યું અને આગળ બોલ્યા કે હે સતી ! જા, તને મારા જેવોજ કુળને તારનાર પુત્ર થશે. એમાં જરાય શંકા રાખીશ ના. પણ એક વાત યાદ રાખજે કે જો તમે બધાં તેના કહ્યામાં રહેશો તો જ એ તમારે ત્યાં રહેશે; પણ જો કોઈ વાતે દુરાગ્રહ કર્યો તો ઘર છોડી ચાલ્યો જશે. એમ કહી શ્રીદત્તલગવાન અદૃશ્ય થયા.

સતી સુમતિ ઘરમાં આવી હૃપ્તપૂર્વક દત્તદર્શનની આશ્ચર્યકારક વાત પતિને કહેવા લાગી. અતિચિલકત આપણ રાજા પણ તે સાંભળી અત્યંત પ્રસન્ન થયો અને સતીને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યો. સતીએ શ્રાદ્ધાય પ્રાણણ

જમ્યા પહેલાં અતિથિને ભિક્ષા અર્પણ કરવાની વાત કહી અને એ ભૂલ માટે માફી માગવા લાગી એટલે પતિએ કહ્યું કે હે પ્રિયે ! જોમા ભૂલ શી ? જેને સર્વસમર્પણ કરવું ઘટે તેને માત્ર તે અન્નજ આપ્યું ! શ્રાદ્ધાદિ કર્મ કરીને પણ ભગવાનની પ્રસન્નતા મેળવવા માટે છેવટે તો શ્રીહરિને જ અર્પણ કરવાનું હોય છે ને ? ત્યારે એ પ્રભુ જાતેજ ભિક્ષા લેવા આવે તેને માત્ર અન્નસમર્પણ કર્યું એથી બીજું રૂઠું શું ? પ્રભુએ તને જે વરદાન આપ્યું તે જરૂર ક્ષણે અને તને ભગવાનના અંશરૂપ સદ્ગુણી પુત્ર થશે. એમ કહી રાજા પણ આનંદમાં મસ્ત બન્યો.

કેટલોક સમય જતાં સતી ગર્ભિણી થઈ. ઉત્તમ ઢોહદ થવા લાગ્યા. મુખ પર અલૌકિક તેજ પ્રકાશવા લાગ્યું. રામે-રામમાથી આનંદ અને જ્ઞાનનો પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો. સતીની એ સ્થિતિ જોઈ બ્રાહ્મણના આનંદનો પણ પાર ન રહ્યો.

ગર્ભને નવ માસ પૂરા થયા. ભાદરવા શુદ્ધ ચૌથનો પુણ્ય દિન આવી પહોંચ્યો. શુભ ચૌથડિયે સુમતિએ પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો. આકાશમા પુષ્પવૃષ્ટિ થઈ. દેવદુંદુભિ વાગવા લાગ્યા. દિશાઓ પ્રસન્ન થઈ. પક્ષીઓ હર્ષનાદ કરવા લાગ્યાં. શુભ સમાચાર સાંભળી બ્રાહ્મણે સ્નાન કર્યું અને જાત-સંસ્કાર કર્યો. સ્ત્રીઓ મંગલ ગીત ગાવા લાગી. ગામમાં બધે સાકર વહેતવામાં આવી. જોષીઓએ જન્મકુંડળી માંડી બવિધ્ય કર્યું કે—

બાલતપસ્વી આ યશે, લોકોત્તર વિખ્યાત.

૬ નાતા જગગર માન્ય દેવ - - - - -

બારમે દિવસે મહોત્સવ કરી પુત્રનું નામ શ્રીપાદ પાડ્યું. વયની સાથે બાળકના વિદ્યા બુદ્ધિ વગેરે ગુણો પણ પ્રકાશવા લાગ્યા. આઠ વર્ષની ઉંમરે પિતાએ એને જનોઈ દીધું ત્યારથી જ શ્રીપાદ બ્રહ્મચારીને યોગ્ય એવા યમનિયમોનું પાલન કરી વેદશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવા લાગ્યા. તેમની અદ્ભૂત પાઠ અને ધારણશક્તિ જોઈ લોકો અંદરઅંદર વિસ્મયથી કહેવા લાગ્યા કે જરૂર આ કોઈ મહાન વ્યક્તિ છે. ઈશ્વર પોતે હોય તો આશ્ચર્ય નથી.

બાળકની સંસાર પ્રત્યે ઉદાસીન વૃત્તિ જોઈ માત-પિતાએ લક્ષ કરી નાંખવાનો વિચાર કર્યો. પણ શ્રીપાદે તેમને અટકાવ્યા અને કહ્યું કે—

મૃત્યુ પત્ની મન ના ગમે, વિરતિ^૧ મારી નાર;

પરણુ એ સમતાત હે ! અન્ય માતનિધાર ! ! અ. પદ. ૯૨

શ્રીવલ્લભશ્રીપાદ હું, પૂણ્યપણે નિષ્કામ;

નિયતિ સુદરી વરી, જાઉં અક્ષય ધામ ! „ ૯૬

પુત્રનાં વેણુ સાંભળી માતપિતાને શ્રીદત્તભગવાનનાં વચન સાંભરી આવ્યાં અને તેમણે વિચાર કર્યો કે જરૂર પોતાનું વચન પાળવા આ શ્રીદત્તજી અવતર્યો છે. માટે એના વચનની વિરુદ્ધ વર્તવું નકામું છે. એમ વિચાર કરી માતા કહેવા લાગી કે હે બાળ ! તું મારી આશા નિષ્કળ કેમ કરે છે ? અમને આશા હતી કે અમારું દુઃખ દૂર કરી ઘડપણમાં તું અમારું રક્ષણ કરીશ, પણ આવે એ આશા સ્વપ્ન સમી લોડી ગઈ છે ! તું જતાં તારા આ અંધપંથુ ભાઈએનો

અમારે શો આશરો ? માટે હે પુત્ર ! આમ છેક નિર્દય ના થા અને અમારી અવસ્થા સામું જો.

માતાનાં વચન સાંભળી શ્રીપાદે જાને ભાઈઓ તરફ અમૃતદ્રવિથી જોયું કે તરત જ તેમનો રોગ નાસી ગયો અને જાનેની કાયા કંચન જેવી દેખાવા લાગી. જાને જણ્યું હોડીને શ્રીચરણમાં પડ્યા. પ્રભુએ તેમને આશ્વાસન આપીને કહ્યું કે મારા વરદાનથી હે ભાઈ ! તમે આ લોક ને પરલોકમાં સુખી થશો. પછી માતાને કહ્યું કે હે માં ! આ જાને ભાઈ તારી ઉત્તમ સેવા કરશે. તેઓ સો વરસ જીવશે અને એમનાં પુત્રપુત્રી તું નજરે જોઈશ. આ વંશમાં લક્ષ્મી અખંડ રહેશે અને ત્રણે લોકમાં તેની કીર્તિ ફેલાશે. માટે દુરાશ્રદ્ધ મૂઢી મને જવાની આજ્ઞા આપ. સાધુસંતો દીક્ષા લેવા માટે મારી રાહ જોઈ રહ્યા છે. તેમને કૃતાર્થ કરવા ઉત્તર દિશાએ જવું છે, એમ કહી માતાને પગે પડ્યા.

આ પ્રમાણે માતાપિતાની આજ્ઞા અને આશિષ લઈ શ્રીપાદપ્રભુ ત્યાં, અદૃશ્ય થઈ કાશીમાં પ્રગટ થયા. ત્યાંથી ખદ્રિકાશ્રમ વગેરે તીર્થોમાં થઈ મહાબળેશ્વર ત્રણ વરસ રહી શ્રીપર્વતે આવ્યા. ત્યાં ચાર માસ રહી અનેક જનોનો ઉદ્ધાર કરતા કરતા કુરવપુર આવી પહોંચ્યા.

કુરવપુરની ચારે કોર કૃષ્ણા નદીનો પુણ્ય પ્રવાહ વહી રહ્યો છે અને કુદરતી સૌંદર્ય પણ યોગસાધનને અનુકુળ છે એવું જોઈ પ્રભુ શ્રીપાદવદ્ધભ ત્યાં કેટલોક કાળ રહ્યા અને ભકતોદ્ધાર માટે અનેક લીલાઓ કરી. તેથી ક્ષેત્રમહિમા વધ્યો અને અનેક જણ તેમના ભકત થયા.

૨. ભક્ત રજક

હારયવદન શ્રીગુરુ કહે: રજક જન્મથી દુઃખ

સેવ્યુ, કષ્ટ સહ્યા કર્ષ; ભોગવ રાજ્યનુ સુખ. અ. ૬૪. ૩૩

કુરવપુરમાં એક પવિત્ર ઘોળી રહેતો હતો. શ્રીપાદ-
પ્રભુ હંમેશાં કૃષ્ણાએ ત્રિકાળ સ્નાન કરવા જતા હતા ત્યારે
દૂર વસ્ય ઘોતો એ ઘોળી રોજ આવી લાભો થઈ ભક્તિ-
ભાવથી તેમને હંડવત્ પ્રણામ કરતો અને સ્થિર નેત્રથી
ધ્યાન ધરતો. એમ કરતા કેટલાક દિવસ વહી ગયા. એક
દિવસ પ્રસન્ન થઈ શ્રીગુરુએ પૂછ્યું કે રજક ! દિલમાં શી
ધમ્મણ છે ? આમ રોજરોજ આવી હંડવત્ કરી શરીરને
દુઃખ કાં દે છે ? હું તારા પર પ્રસન્ન થયો છું. કેાક
દિવસ જરૂર તને રાજ આપીશ.

ઘોળીએ હાથ જોડીને કહ્યું કે પ્રભો ! તારે માટે શું
અશક્ય છે ? એમ કહી છેડે ગાંઠ વાળી અને સંસારની
બધી ચિંતા ભૂલી શ્રીગુરુનો અનન્ય ભક્ત થયો અને તન
મનથી બનતી સેવા કરવા લાગ્યો.

વાળી સિંચી વારિથી, રાખે અંગણુ સાક;

પડયો ખોલ ઝીલે સદા, જપે નામનો જપ ! અ. ૬૪. ૧૬

એમ કેટલાક દિવસ ગયા. પણ એ શાક્યો નહિ.
સમય જતાં ઋતુરાજ વસંત ઋતુ આવી પહોંચી. વૈશાખ
માસના બિના ને સૂકા વા વાવા લાગ્યા. લક્ષ્મીના લાડીલાઓ
શરીરની વધુ ખેંચેની અનુભવવા લાગ્યા. મંદ તથા શીતળ
પવનવાળાં સ્થળોનો માનમરતબો ઘણો વધી પડ્યો.

આપણે ધોળી હંમેશની માફક આજે પણ કૃષ્ણા કિનારે પોતાનું કામ કર્યું જાય છે. એટલામાં એની આંખો ઊંચી થઈ. તેણે શું જોયું? એક મુસલમાન બાદશાહ હજારો નોકરચાકરો સાથે કિંમતી વસ્ત્રાભૂષણોમાં સજ્જ થઈ હાથી ઘોડા પાયદળ વગેરે સહિત પૂર્ણ રાજવૈભવમાં પોતાની સોઈદ્ પૂર્ણ રાણીઓ અને સજ્જમણીઓ સમેત વાજતે-ગાજતે પ્રવાહની વચમાંથી કોડા કરતો ચાલ્યો જાય છે. ધોળીનું મન એ રાજવૈભવ જોઈ ચગડાળે ચડ્યું. તે શુરુ ચિંતન બૂલી ગયો અને મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે અરે! આ બાદશાહના જેવો વૈભવ જોણે લોગવ્યો નથી અને જોયો પણ નથી તેનું જીવન પશુ પેરે ફાગટ જ છે. બાદશાહ કેવી મોજ માટે છે? એને જરાય દુઃખ છે? એણે કેવાં પુણ્ય કર્યાં હશે કે આ જન્મે એ રાજ થયો? કયા સમય શુરુની સેવા કરી હશે કે એને આતું ઐશ્વર્ય પ્રાપ્ત થયું?

ધોળી આમ વિચારવમળમાં વહી રહ્યો છે ત્યાં તો શ્રીપાદપ્રભુ સ્નાન માટે આવ્યા. ધોળી લજવાઈ ગયો.

પ્રભુ:—તું શાનો વિચાર કરતો હતો? બોલ.

રજક:—મેં આજે વૈભવ જોયો. બસ મન સંતુષ્ટ થયું અને જાત જાતના વિચાર કરવા લાગ્યું. પણ હે દેવ! એવા વિષયસુખથી શું? મારે માટે તો આપની સેવા જ સુખદાયી છે.

પ્રભુ:—તારું મન રામ્યસુખ માટે તલસી રહ્યું છે.

થઈ તમ ના ઇન્દ્રિયો, રહે ચિત્ત ના સ્થિર;

શિષ્ટ^૧ વાસના કષ્ટ દે, રજન્માંતરે સુચિર. અ. ૬૪. ૩૪

માટે, જા. વૈદ્યનગરે મ્હેં જાહશાહને ત્યાં જન્મ
ધર. અંતકાળે તને ત્યાં મારું દર્શન થશે. હું કાર્યકારણે
નૃસિંહસરસ્વતી નામે ફરીથી અવતાર ધારણ કરીશ તે
વખતે તને મારું ફરીથી દર્શન થશે અને ત્યાં પણ મારું
સ્મરણ રહેશે. પણ જોલ એ બધું તારે જા જન્મે લોગવડું
છે કે આવતે જન્મે ?

ધોળી.—હે ગુરુનાથ ! આ જન્મે તો હવે હું સાવ
ધરડો થઈ ગયો છું, માટે આવતે જન્મે જ જુવાનીમાં એ
બધું લોગવડું તો ઠીક.

શ્રીગુરુએ 'તથાસ્તુ' કહી માથે હાથ મૂક્યો અને
ધોળી નમન કરી શ્રીગુરુનાં ગાન ગાતો ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.
તથા થોડા દિવસ પછી મરણ પામી જોહરના જાહશાહને
ત્યાં જન્મી આગળ જતા રાજા થયો.

એવી અનેક હીલાઓ નિત્ય થવા લાગી અને શ્રીપાદ
મહુ દિનપ્રતિદિન વધારે પ્રસિદ્ધિમાં આવવા લાગ્યા તથા
કુરવપુરનો મહિમા વધવા લાગ્યો.

૩. બ્રાહ્મણને વરદાન

હીન થયા કાયાંનરે, ચતિવર ત્યાંને ત્યાં.

ધર્મો અન્ય અવતાર ને કર્યા અનૈકિક કાર્ય. અ. ૬૩. ૧૬

એજ ગામમાં વેદશાસ્ત્રાદિમાં પારંગત એવો એક
બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તે સદાચારી અને ધાર્મિક હતો. તેની
શ્રી અબિકા ચતિવ્રતા અને સદાચારસંપન્ન હતી. તેમને
પુત્ર થઈ મરી જતા. અનેક તીર્થંત્રતો કર્યાં અને સાધુસંતો

સેવ્યા ત્યારે એક પુત્ર જન્મે પછી તે અછલ વગરનો અને મૂળ નીકળ્યો.

ચોગ્ય વયે ગ્રાહણે પુત્રને ઉપવીત આપ્યું અને સંધ્યા વગેરે નિત્યકર્મ શીખવવા માડ્યાં. પણ પત્થર ઉપર પાણી ! તે મૂળને એક અક્ષર પણ આવડ્યો નહિ. છેવટે બધા પ્રયત્ન નિષ્ફળ જતા થાકીને ગ્રાહણે તેને માર પણ મારવા માંડ્યો. પણ મૂરખ તે તો મૂરખ જ રહ્યો.

રડે પુત્ર ના આવડે; માર્યે શું રંધાય ?

મારે છુદ્ધિ જે ખીત્રે, તો મૂરખ કવિ થાય ! અ. ૬૩. ૨૭

રાજા એનું એ પુરાણ. બાપ મારે ને છોકરો રડે. એકે અક્ષર લખે નહિ. છેવટે માથી ન રહેવાયું એટલે કાલાવાલા કરીને તેણે પતિને વિનંતિ કરી કે હે નાથ ! મહા, મહેનતે આ પુત્ર પ્રાપ્ત થયો છે. પૂર્વજન્મનાં કૌર્મ્ય કર્મને લીધે એના નસીબમાં વિદ્યા નથી તે માર્યાથી ક્યાંથી આવે ? માટે ભલે એ મૂરખ રહ્યો. પણ આપ એને રાજા ને રાજા મારશો નહિ. નહિ તો હું આપની પાસે જીલ કરડી મરી જઈશ.

પત્નીનાં વચનથી ગ્રાહણને ખોટું તો લાગ્યું પણ નિરુપાયે તેણે મારવાનું બંધ કરી કંટાળીને પુત્ર પત્નીને સોંપ્યો.

કાળની ગતિ ન્યારી છે. ગ્રાહણ માંદો પડ્યો અને થોડા દિવસ માંદગી લોગવી પરલોક સિધાવ્યો.

ખીત્રે આશ્રય ન રહેવાથી લીખ માગી માતાએ પુત્રનું પોપણ કરવા માંડ્યું. મૂરખો વખત જતાં પરણવા લાયક થયો. પણ મા વિધવા અને પોતે મૂરખ ને તેમાં

સ્થિતિ સાવ ગરીબ ! વળી બ્રાહ્મણની ઉચ્ચ કોમ ! ! એટલે કન્યા કેાણુ આપે ? લોકો રોજરોજ મૂરખાને ફિટકારવા લાગ્યા કે અલ્યા ! તારો પિતા કેાણુ ? એની દેશવિદેશ નામના કેવી ! અને તેને ત્યાંતું આ અક્ષરશત્રુ પુત્ર કેવો ! ! માને તારૂં પેટ ભરવા લીખ માગવી પડે છે તેની તને શરમ આવે છે ? એથી તો તું ઘેરઘેર પાણી ભરતો હોઈ કે લોકનાં ઢાર ચારી ખાતો હોઈ તો સાડું !

પત્થર પણ તુજથી અતિ સારો મૂક ગમાર;

બર્ધ જન્મ દિનકુળ ધર્યો, લાંછનરૂપ ચમાર ! અ. ૬૩. ૩૬

કુળતું નામ રૂખાડયું નામ ! કાંઈ ન થાય તો વનમાં ટળ કે ગંગામાં રૂખી મર.

મૂરખના મન ઉપર લોકનિંદાની ઘણી અસર થઈ. તેણે માતાને કહ્યું કે મારાથી રોજરોજ આ કઠોર શબ્દ સંભળાતા નથી. આના કરતાં તો મરવું હજાર દરજ્જે સાડું છે ! મારૂં પેટ ભરવા તારે પણ શો ઓછો શ્રમ લઠાવવો પડે છે ? આ બધાનો અંત લાવવા માટે હું ગંગામાં પડતું મૂકું તો કાંઈ ખોટું નથી !

પુત્રનાં વચન સાંભળીને માતાની આંખો પણ પાણીથી ભરાઈ ગઈ અને રુદન કરતાં કરતાં એ તેને કહેવા લાગી કે બેટા ! હું પણ તારા વગર છવીને શું કરવાની છું ? ચાલ, હું પણ તારી સાથે રૂખી મરવા આવું. જે તારો વિચાર તે મારો વિચાર !

એમ વિચાર કરી જને જણાં કૃષ્ણાકિનારે આવી પહોંચ્યાં અને પોતાની દશા સંભારી રુદન કરતાં કરતાં

નદીમાં પડવાની તૈયારી કરવા લાગ્યાં. એટલામાં તેજ રસ્તે થઈ રનાનાયે જતા શ્રીપાદપ્રભુની નજર એમના પર પડી. માદીકરાએ વિચાર કર્યો કે આત્મહત્યા જેવું વેર પાપ નથી. માટે તે કરતા પહેલાં દૈવયોગે આવી મળેલ આ મહાપુરુષની રજા લેવી સારી. એવો વિચાર કરી બંને જણ ભગવાન શ્રીપાદશ્રીવલ્લભ પામે આવી પહોંચ્યાં અને નમ્રતાથી પળે પડી પાણીમાં ડૂબી મરવાની સંમતિ માગી.

પ્રભુ:—હે સતી ! તમને એવું તે કયું મહાદુઃખ પડ્યું કે જેથી આવા દુર્લભ પ્રાણ ત્યાગવા તમે બંને જણ આમ તૈયાર થયાં છો ?

બ્રાહ્મણી (હાથ જોડી પોતાનું ગધું દુઃખ કહી સંભળાવતાં):—અનેક બાધા આખડીઓથી આ છબ્યો ત્યારે સાવ મૂરખ નીકળ્યો.

સત્યુત્તો તો સદુ ગયા, રહ્યો એક આ મૂખ;

‘અગ્નિદંતન સમ વૃથા કષ્ટ, લગવી કૃપા’ અ. ૬૩. ૬૨ એને સુધારવા માટે જેટલાં કષ્ટ સહ્યાં તે બધાં જ નકામાં ગયાં. ઉવટે લોકનિંદાથી કંટાળી અમે આ પ્રાણઘાત કરવા તૈયાર થયાં છીએ. માટે હે દેવ ! આજ્ઞા આપો અને અંતમાં એકજ લીખ દો કે ભલે આ જન્મ તો સત્યુત્તવગર નકામો ગયો, પણ આવતા જન્મમાં મને આપના જેવો જ પૂજ્ય મર્વવંદ અને બ્રહ્મજ્ઞાની પુત્ર પ્રાપ્ત થાય એવો ઉપાય બતાવી આશીર્વાદ આપો.

આટલું કહીને સતી પ્રભુના ચરણમાં વારંવાર માથું નમાવવા લાગી.

કરુણાનિધિ શ્રીપાદપ્રભુ (બ્રાહ્મણીના સચ્ચારિત્રથી
તિ પ્રસન્ન થઈને):—હે સતી ! તું શનિપ્રદોષનું વ્રત કર.
દોષસમયે શ્રીમહાદેવજીનું પૂજન કરવાથી એ લોળાનાથ
સન્ન થઈ તારા ઠેાડ પૂરા કરશે. ગત યુગમાં ગોપીઓએ
જી આજ વ્રત કરી ભગવાન સદાશિવને પ્રસન્ન કર્યા હતા જેથી
||પગૃહે સાક્ષાત્ પૂર્ણબ્રહ્મ કૃષ્ણચંદ્રે અવતાર ધારણ કર્યો
મને અનેક લૌકિક અ-લૌકિક લીલા કરી જગતનો ઉદ્ધાર કર્યો.

આમ કહીને યથાસાંગ પ્રદોષપૂજનવિધિ કહી સંભળાવ્યો.

બ્રાહ્મણીએ શાંત ચિત્તે બધું સાંભળી લીધું. તેને
માનંદ થયો. પણ અંતર્દુઃખથી તેનું ચિત્ત રડી રહ્યું હતું
! શાંત થયું નહિ એ શ્રીપાદપ્રભુએ જોઈ લીધું. એટલે
મૂરખને પાસે બોલાવી તેના માથા પર હાથ મૂક્યો. તરત જ
મજાળ અમતકાર થયો. થડી પહેલાંનો મૂરખો એકદમ
ધુરંધર પડિત થયો ! સકળ શાસ્ત્રોનું રહસ્ય તેને સ્ફુરવા
લાગ્યું અને અસ્ખલિતપણે તે શુદ્ધ વેદોચ્ચાર કરવા લાગ્યો !

પુત્રની આવી સ્થિતિ જોઈ બ્રાહ્મણીના હૃદયનો પાર
ન રહ્યો. પ્રભુના ચરણમાં ઢળી પડીને તે કહેવા લાગી કે
નક્કી તું જ ઈશ્વર છે. તને છોડી બીજા દેવનું પૂજન કરું ?
હે દેવ ! તારું વાક્ય મિથ્યા નહિ થાય. એમ કહી
મનોમન ધન્યવાદ આપી વંદન કરી પુત્ર સાથે ઘેર ગઈ
અને પ્રદોષપૂજનમાં કાળ નિર્ગમન કરવા લાગી. વખત
જતાં પુત્રનું લગ્ન થયું અને વંશનો ઉદ્ધાર કરી આખરે
તે અક્ષયધામ પહોંચ્યો.

૪. સમાધિસ્થાનનો મહિમા

શ્રીગુરુવાસો ન્યાં તિહાં કામધેનુ પ્રત્યક્ષ;

સર્વ નિધિ તીર્થો મુરો, ભક્ત નિહાજે અક્ષ ! અ. ૬૫. ૧૩

એવી રીતે ગ્રાહ્યણીને પોતાના જેવો જગદંધ પુત્ર આપવાનું વરદાન આપી કેટલોક કાળ શ્રીપાદપ્રભુ ત્યાંજ રહ્યા

• આખરે વરદાન પૂર્ણ કરવા માટે અન્ય અવતાન ધારણ કરવાનો વિચાર કરી આશ્વિન દ્વાદશીએ લોકદૃષ્ટિએ શ્રીપાદપ્રભુ કૃષ્ણના જળ વિષે અદૃશ્ય થયા. એ પુણ્ય દિવસને આજે પણ ભાવિક લોક શુરુદ્વાદશીને નામે ઓળખે છે અને ઉત્સવાદિક કરી શ્રીની પુણ્યતિથિ કાયમ રાખે છે

એ કુરવપુર આજે કણોટકમાં કુરુગદીના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. જ્યાં એ ચંતીશ્વર શ્રીપાદશ્રીવલ્લભ નિત્ય જાગ્રત છે અને લૌકિક દૃષ્ટિએ શુભ થયા છતાં શ્રદ્ધાળુ જનને આજે પણ તેમન પ્રત્યક્ષ દર્શન થાય છે. ક્ષેત્રના દર્શન માત્રથી જ કામન સિદ્ધ થાય છે અને આજે પણ શુભ રીતે ત્યાં રહી ભક્તોન કેડ પૂરે છે એવા અનેક દાખલાઓ લોકોમાં પ્રસિદ્ધ છે.

વલ્લભેશ નામે કશ્યપ ગોત્રનો એક ધાર્મિક અને સદાચારી ગ્રાહ્યણ હતો. તે વેપાર કરી પોતાના કુટુંબનું પોષણ કરતો હતો. દર વરસે શ્રીપાદપ્રભુનાં દર્શને કુરવપુર જવાનો તેનો નિયમ હતો.

એક વખત તેણે સંકલ્પ કર્યો કે જો મને વેપારમાં ઘણો લાભ થશે તો હું દાનપુણ્યમાં ઘણું દ્રવ્ય વાપરીશ અને ચાર હજાર ગ્રાહ્યણોને ઇચ્છાભોજન આપીશ. એવો સંકલ્પ કરી મનથી શ્રીપાદપ્રભુનું સ્મરણ કરી તે ધંધા માટે નીકળી પડ્યો. ઈશ્વરની લીલા કે તેને ધાર્યો કરતાં

પણ ઘણુંજ વધારે દ્રવ્ય મળ્યું અને પોતાની બાધા પૂરી કરવા માટે તે કુરવપુર જવા નીકળ્યો.

• બ્રાહ્મણ ઘણા દ્રવ્ય સાથે કુરવપુર ગય છે એમ જાણી બે ત્રણ ચોર તેની સાથે થયા અને મીઠું મીઠું બોલી પોતે પણ પ્રભુના ભડતો હોવાનો ડાળ કરી બ્રાહ્મણનું મન મેળવી લીધું. બે ત્રણ દિવસ સાથે રહ્યા તેટલામાં બ્રાહ્મણ અને ચોરો વચ્ચે ઠીક સ્નેહ બંધાયો.

રસ્તો ગાઢા અરણ્યમાં થઈને જતો હતો. કયાથે માણસની વસ્તી ન હતી. ચોરોના કપડી સ્નેહમાં વિશ્વાસ મૂકી બ્રાહ્મણ ખીક ત્યજી ચાલતો હતો, એટલામાં લાગ જોઈ ચોરો તરવાર ખેંચી એના પર તૂટી પડ્યા અને એનું માથું કાપી નાંખી એની પાસેનું બધું દ્રવ્ય હરી લીધું. મરતાં મરતા બ્રાહ્મણે શ્રીપાદપ્રભુનું સ્મરણ કર્યું.

ભક્તવત્સલ પ્રભુ હાથમાં ત્રિશૂળ અને ખડ્ગ ધારણ કરી એક જટાધારીના વેષમાં તરત જ ત્યાં પ્રગટ થયા અને પાણીદાર ત્રિશૂળથી બધા ચોરને મારી નાંખ્યા. તેમાંથી એક જણ પ્રભુને શરણે આવ્યો અને પગમાં આળોટી પડીને રડતો રડતો કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! મારી ચોરદાનત' ન હતી, પણ સંજોગને લીધેજ મારી આ દશા થઈ છે. માટે માફ રક્ષણ કરો. આજે સર્વસાક્ષી છો અને ઘટઘટનું બધું જાણો છો. મને પ્રાણદાન આપો. આપના શરણમાં રહી હું હંમેશાં આપનું સ્મરણ કરીશ.

ચોરનાં આવાં કાલાવાલાભયાં વચન સાંભળી પ્રભુએ તેને અભયદાન આપીને કહ્યું કે હે, બ્રાહ્મણના શરીર પર આ ભસ્મ નાંખ અને માથું જોડી તેના પર ભસ્મ ચોળ.

ચોરે તે પ્રમાણે ક્યું એટલે શ્રીપાદપ્રભુએ પ્રા
તરફ અમૃતદ્રષ્ટિથી જોયું. તરત જ ગ્રાહણ છૂટતો થ
ઝેડો થયો. રાત્રિનો અમલ પૂરો થયો અને સૂર્યનો ઉદ
થયો. શ્રીગુરુ ત્યાંજ અદૃશ્ય થયા. ચોર તો તે જોઈ
આલો જ ણી ગયો, તે વિચારમાં પડી ગયો કે ચોઈ
વારમાં આ બધું શું થઈ ગયું ? આ બધું સ્વપ્ન હશે
સાચું ? એટલામાં તો ઊઘમાંથી ઊઠે તેમ ઊઠીને પેદ
ગ્રાહણે પણ પાસે પડેલાં ચોરોનાં મડદાં જોઈ આશ્ચર્ય
પેલા ચોરને પૂછ્યું કે મને કેમ પકડી રાખ્યો છે આ
આ બધાને કેણે મારી નાંખ્યા ? ચોરે બનેલી બધી વા
તેને કહી સંભળાવીને કહ્યું કે

આ હતો દવડે થયો અદૃશ્ય તાપસ એક;

સદસા શ્રમ થયો અહીં, ઠા જણે કયાં તેહ અ. ૬૫. ૪

સાચે જ ! તારા પર દેવની હયા છે. એ જટાધારી તાપસ
કેણ હશે તે હું કહી શકતો નથી.

બધું સાંભળી શ્રીગુરુ દર્શન આપ્યા વિના જ શુ
થયા તે જોઈ ગ્રાહણ મનમાં ખિન્ન થયો. તેને વિશ્વા
થયો કે તે શ્રીપાદપ્રભુ જ હતા. બધું દ્રવ્ય લઈને કુરવપુ
પહોંચી ગયો અને પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી પાહુકાઓનું યથાવિધ
પૂજન કરી ત્રણ દિવસ ઉત્સવ કરી સંકલ્પ પ્રમાણે આ
હજાર ગ્રાહણોને ઇચ્છાસોજન આપી તૃપ્ત કર્યા અને
આનંદથી શ્રીપ્રભુનું સ્મરણ કરતો તે ઘેર પાછો ફર્યો. એ
પ્રભુની મહેરથી ણીજા કેટલાએ ત્યાં તરી ગયા અને કુરવ
પુરનો મહિમા દિવસે દિવસે વધવા લાગ્યો.

યતિવર શ્રીનરસિંહસરસ્વતી

જોયો આજે, યતિવર ત્રિભુવનમા રાજો !

ભક્તભાગ્યોદયકર સખિતા, મહોત્સવે નિજભક્તવાતા,
નૃસિંહસરસ્વતી જનમૃતિદા, કીર્તિ ગાજો !... યતિવર ૦ ૧

યતિવરપરે ગાલુગપુર આ, ચક્ર દેવાસ સચુ જૂ પર હા,
વસે ભક્તપ્રિય જ્યા નરહરિ આ ! વૈભવી લાજો !... યતિવર ૦ ૨

શ્રીગુરુદીક્ષામૃત અ. ૯૬

ધર્મો અન્ય અવતાર ને લોકદંષ્ટિથી ગુપ્ત

થયા, તોય શ્રીપાદ ત્યાં જન્મત વસે સુચુપ્ત. અ. ૬૫. ૫૫

આ પ્રમાણે બીજો અવતાર ધારણ કર્યો. છતાં દેહા-
દિકની મર્યાદા તેમને બાધ કરી શકતી નથી અને આજે
પણ તેઓ તે જ રૂપે ભક્તજનને દર્શન આપી કૃતાચં કરે છે.

૫. શ્રીનરસિંહસરસ્વતી

પોષ શુકલ બીજે શનિવાર પુણ્ય એ જાણ;

ધરે અન્ય અવતાર ત્યાં, સ્વયં ત્રિમૂર્તિ માન ! અ. ૧૬૬. ૧૮

શ્રીપાદમણના મુખથી શનિપ્રદોષવ્રતનો પ્રભાવ સાંભળી
પૂર્વે કહ્યું તેમ પેઢી પ્રાદક્ષણી અંબિકા તે પ્રમાણે વ્રત કરવા
લાગી અને કાળે કરી આયુષ્યદોરી ખૂટતાં મરણ પામી.

પૂર્વના પુણ્ય સંસ્કારે તે વરાહ પ્રાંતમાં કરંજ નગરમાં
એક વાજસનેથી પ્રાદક્ષણે ત્યાં જન્મ પામી. અહીં પણ
તેનું નામ અંબા પાડવામાં આવ્યું પિતાએ યોગ્ય સમયે
તેના બધા સંસ્કાર કર્યા અને પરણવા લાયક થતાં એજ
ગામમાં માધવ નામે એક શિવભક્ત અને સદાચારી
પ્રાદક્ષણ સાથે તેનું લગ્ન કર્યું.

અંબા સાસરે ગઈ. પૂર્વ સંસ્કારે ત્યાં પણ તેણે શનિ-
પ્રદોષ કરી ભાવથી શિવપૂજન કરવા માંડ્યું. તેની શુદ્ધ
ભક્તિથી શ્રીમહાદેવ પ્રસન્ન થયા અને સોળમે વર્ષે
અંબાને ગર્ભ રહ્યો. તેને નિર્મળ દોહદ થવા લાગ્યા અને
મોઢેથી અનેક પ્રકારની જ્ઞાનગોષ્ઠી કહેવા લાગી. એમ
કરતાં નવ માસ પૂરા થયા અને પોષ શુકલ બીજ ને

શનિવારે દત્ત ભગવાને પુત્રરૂપે ક્રીડીતી અવતાર ધારણ કર્યો. પોતાની અવતારવિભૂતિ જણાવવા માટે બાળકે જન્મતાં જ સ્કંધારનો સ્પષ્ટ ઉચ્ચાર કરવા માંડ્યો, લોકની નવાઈનો પાર ન રહ્યો. પણ માયિક આવરણોએ થોડી પણમાં જ આ વાત વિસારે પડી. માધવે જાતકર્મ કર્યું અને બ્રાહ્મણોને ધનવસ્ત્ર વગેરેનું દાન આપ્યું. વિદ્વાન જ્યોતિષીઓ ટોળે વળ્યા અને બાળકની કુંડળી માંડી કહેવા લાગ્યા કે હે માધવ ! તારો પુત્ર પૃથ્વી પર અમર નામના મેળવશે, એની સાથે ભલો રહી શકે એવો બીજો કંઈ નહિ હોય. આઠે સિદ્ધિ અને નવે નિધિ એને ઘેર પાણી ભરશે, એના અનુગ્રહથી મૂળા પણ પંડિત થશે. એમ વિશ્વવંશ યશે નડી લોકોત્તર એ જાણ;

વાક્ય વેદસમ એટલું, પણ ચિંતામણિ માન. અ. ૬૬. ૨૩ પણ એ લગ્ન કરશે નહિ અને સદા બ્રાહ્મણ્યારી રહેશે. એ જરૂર ઈશ્વરનો અવતાર છે. માટે એની સારી રીતે રક્ષા કરો. એમ કહી જોષીઓએ બોલવું બંધ કર્યું. માધવે તેમને વસ્ત્રાભૂષણ અને દક્ષિણા આપી સંતુષ્ટ કર્યા અને તેઓ આશીર્વાદ આપી આનંદિત થઈ પોતપોતાને ઘેર ગયા.

બારમે દિવસે ખૂબ ધામધૂમથી નામકરણ સંસ્કાર થયો અને બાળકનું નામ નરહરિ પાડવામાં આવ્યું. માતા અતિ રનેહે બાળકને પારણામાં સુતાવવા લાગી; પણ બાળકની ભૂખ શમાવવા પૂરતું ધાવણુ નહિ હોવાથી તેને ચિંતા થવા લાગી. તેણે પતિને કહ્યું કે બાળક માટે આપણે એક સારી ધાવ બોળી કાઢવી જોઈએ અથવા તો મિષ્ટાન્ન આપે એવી એકાદ બકરી રાખવી જોઈએ.

આ પ્રમાણે પતિપત્ની વચ્ચે વાતચીત થતી હતી તે વખતે સર્વના આશ્રય વચ્ચે બાળકે માતાના સ્તન તરફ દૃષ્ટિ ફેંકી કે તરતજ તેમાથી જત્રીસધારેા ધાવણનો પ્રવાહ છૂટ્યો અને માતાની ચોળી પણ ભીંજી ગઈ. તે જોઈ માતૃપિતાના મન પ્રસન્ન થયાં અને કોઈની નજર લાગશે એમ ધારી તેમણે એ વાત છૂપી રાખી. બાળકને પારણામાં પોઢાવી માતા ગીત ગાવા લાગી પણ બાળકને તો લોચ પર જ રમણુ ગમે તેથી

છટું ખેલે સર્વદા, ઠરે મૂક કલ્પોત,

એકાક્ષર આકૃતિ વિના, વદે ન બીજો જોન અ ૬૬. ૪૫

માતૃપિતા કળે કળે એને બોલાવવા માટે ખૂબ

પ્રયત્ન કરે પણ બાળક ઝંઝાર વિના બીજુ બોલેજ નહિ. એમ કરતા કરતા બાળકને આઠમું વરસ બેઠું. માતૃપિતાને ચિતા થવા લાગી કે હવે આ મૂંગા બાળકને જનોઈ કેવી રીતે દેવું અને એ ગાયત્રીનો ઉચ્ચાર પણ શી રીતે કરશે ? અનેક જણ અનેક સલાહ આપે અને શુ કરવું તેની કંઈ સૂઝ પડે નહિ. છેવટે કુળગૌરની સલાહથી જનોઈ દેવાનું તો નક્કી થયું પણ મૂંગાપણાની ચિતા દૂર થઈ નહિ માતાપિતા વિલાપ કરવા લાગ્યા કે નસીબની શી બલિહારી છે ! પ્રદોષપૂજન અફળ થતું લાગે છે ! મહાદેવે મ્હોર કરી સદ્ગુણી બાળક તો આપ્યો પણ અમારું પ્રારબ્ધજ વાકું હોય તેમ તે મૂંગો થયો ઈશ્વરને ત્યાં શી ખોટ પડી કે આપીને આપ્યો તો આવો પુત્ર આપ્યો !!

માતાને એમ રડતી જોઈ બાળસ્વરૂપી પ્રભુ પાસે દોડી ગયા અને હાથના ઇસારાથી તેને શાત કરી કહેવા

દિવસે આ આશ્ચર્ય જોતાં આ જાળકને કોણ માધવપુત્ર કહે ? આ તો સ્વયં ઈશ્વરે જ અવતાર લઈ માધવને કૃતકૃત્ય કયો છે.

વેદતાત પગપુરપ એ, ધન્ય ધન્ય કહે સર્વ,

દેવાવતાર એ નર નહિ; નકી જગદ્ગુરુ સર્વ' અ. ૬૬. ૯૪

એમ કહી સર્વ સભાજનોએ વય બુદ્ધિ વજોરેનું અભિમાન ત્યજી તે જાળકને નમસ્કાર કર્યા. પુત્રની એ સ્થિતિ જોઈ માતાપિતા આનંદસાગરમાં ઝૂલવા લાગ્યાં.

બ્રહ્મચારીએ માતાને નમન કરી કહ્યું કે હે માતા ! તું મને શિક્ષા તો આપી ચૂકી માટે મને હવે શિક્ષાટન માટે જવાની આશિષ દે.

લોકાનુમદકારણે કરતું ધર ધર માન;

બ્રહ્મચર્યયુત સર્વદા, માગી શિક્ષા હાથ ! અ. ૬૬. ૯૮

તારો બોલ મિથ્યા ન થવો જોઈએ. માટે મને જવાની રજા આપ, જેથી માત્ર કંથા કોંપીન લોર તીથાંટનને નિમિત્તે શિક્ષા માગતો હું ક્ષેત્રો વિષે સંચાર કરું. -

પુત્રનાં વચન સાંભળી માતાને મૂર્છા આવી ગઈ. થોડીવારે સાવધ થતાં વિલાપ કરીને કહેવા લાગી કે હે પુત્ર ! ઘડપણમાં તું અમને પાળીશ એવી અમારી અભાગીની આશા જમીનદોસ્ત કરે છે. જાળપણમાં મૌન રાખી એક અક્ષર પણ બોલ્યો નહિ અને જ્યારે તારાં મધુર વચન સાંભળવાનો હવે, યોગ આવ્યો છે ત્યારે તું આવી વિચિત્ર વાત કરે છે ! અમારા જેવાં હૃતભાગી બીજાં કોણ હશે ?

બ્રહ્મચારી માતાને આશ્વાસન દઈ કહેવા લાગ્યો કે હે મા ! તું ખેદ કેમ કરે છે ? મેં ધર્મરક્ષણ માટે અવતાર

ધારણ કયો છે. ઘરમાં બેસી રહી હું શું કરું ? લોક દીક્ષા માટે બહાર મારી રાહ જુએ છે. તને બીજા ચાર પુત્ર થશે. તેઓ તારી ઈચ્છા પ્રમાણે સેવા કરશે. દિવસ ઉપર દિવસ વહી જાય છે અને કાળ એક દિવસ ઓચિંતો આ શરીરનો કોળીઓ કયાં વગર રહેશે નહિ. માટે મને વધુ ન રોકતા જલદી જવા દે.

એમ કહી માતાના માથા પર હાથ મૂક્યો કે તરત જ તેને પૂર્વજન્મનું સ્મરણ થયું અને પૂર્વે આપેલું વરદાન પૂરું કરવા શ્રીપાદશ્રીવલ્લભ જ પોતાને ત્યાં પુત્રરૂપે અવતર્યો છે એ જાણી તેને આનંદ થયો. તેની આખમાથી આનંદાશ્રુ વહેવા લાગ્યાં અને ચિત્તનો બધો ખેદ જતો રહ્યો. પ્રભુએ તેને પ્રેમથી આલિંગન આપ્યું અને કહ્યું કે આમાંનું કશું પ્રગટ ન કરતા બધી વાત શુભ રાખજો.

મંસારે શેપાઈ ના, સંન્યાસી હ જણ;

આતા આશુ આપ મા, ફર તીર્થ નિર્વાણ. અ. ૬૬. ૧૧૩

એમ કહી બ્રહ્મચારીએ બોલ્યું બધ કયું. પણ માતાનું આવરણ દૂર થયું નહિ.

માતા:-મને આમ રકતી મૂકી તારે જહું હોય તો જા. ભવિષ્યની વાત કોણે જોઈ ? પણ હમણાં તો મને તું જતાં એક પણ પુત્રનો આધાર નથી. વળી સંન્યાસ તો છેલ્લો આશ્રમ છે. બ્રહ્મચર્ય, ગૃહસ્થ અને વાનપ્રસ્થ એ ત્રણે પૂરા કરી બધી રીતે તૈયાર થઈ છેવટે સંન્યાસી થવાનું હોય. પરંતુ આ તો તું ધર્મવિરુદ્ધ વાત કરી રહ્યો છે.

બ્રહ્મચારી:-હે માતા ! જેને લાંબી જીંદગી માળવાનું નિશ્ચિત હોય તે ભલે બધા આશ્રમનો ક્રમેક્રમે તહાવો લે.

પહોંચ્યા અને મણિકર્ણિકાના ઘાટ પર રહી યમનિયમાદિ સિદ્ધ કરી લોકસમ્રાટ્યે' યોગાભ્યાસ કરવા લાગ્યા. બાળવયમાં પણ એમની એ ઉચ્ચ તપશ્ચર્યા જોઈ બલભલા તપસ્વીઓ અને સંન્યાસીઓ પણ દિડ્મૂઢ થયા. તે વખતે કાશીપુરીમાં કૃષ્ણસરસ્વતી નામે સર્વ તપસ્વીઓમાં શ્રેષ્ઠ અને બ્રહ્મજ્ઞાની એવા વૃદ્ધ યતીશ્વર રહેતા હતા. તેમણે આ બાળ યોગેશ્વરને જોઈ પોતાના શિષ્યો તથા અન્ય યતિઓને કહ્યું કે આ બ્રહ્મચારી જરૂર મહુષ્ય નથી પણ સાક્ષાત્ વિશ્વવંશ પરમાત્મા જ છે. માટે વય વગેરેનું અભિમાન ત્યજી બધા એને વંદન કરો. કેમકે

ગાની સદ્ગુણને નમે, માને ગાન પ્રમાણ.

વૃદ્ધ તાડ ગુવસી લધુ, કેને આપો માન ? અ. ૬૭. ૯૬
માટે એને વંદન કરી બધા મળી પ્રાર્થના કરી એની પાસે સંન્યાસ લેવડાવીએ કે જેથી લોકસમસ્તનું કલ્યાણ થાય અને કલિમાં દિવસે દિવસે બ્રહ્મ દશાને પામતા સંન્યાસ આશ્રમનો ઉદ્ધાર થાય.

શિષ્યોને એમ કહી યતિવર કૃષ્ણસરસ્વતી સમસ્ત યતિમંડળ સાથે શ્રીપ્રભુ પાસે આવ્યા અને વંદન કરી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે હે પ્રભુ ! આજે પૃથ્વી પર ચારે પાસ અધર્મનું વાદળ ઘેરાયું છે તેને વિદારી જ્ઞાનનો પ્રકાશ કરવા આપજ સમર્થ છો. વળી આ કલિયુગમાં સંન્યાસ આશ્રમની લોકો ઘણી ઘણી નિંદા કરે છે. માટે તેનું ઉગ્ગ્રવળ સ્વરૂપ લોકો આગળ પ્રગટ કરી આપ સંન્યાસ ધારણ કરી આશ્રમનો ઉદ્ધાર કરો. આપના જેવાના પ્રભાવથી દુર્જનોનાં મોઢાં બંધ થઈ આ વૈદિક માર્ગનું પુનર્જીવન થશે.

શ્રીકૃષ્ણે પેણું સાંપિનિ ક્યાં મદ્યુરુ જાણુ;

મનુજવતાર સમ તથા, વર્તે શ્રીકૃરિ માન. અ. ૬૭. ૧૧૦

સંન્યાસીઓની પ્રાર્થના માંલળી શ્રીપ્રભુએ કૃષ્ણમરસ્વતી પાસે દીક્ષા લઈ સંન્યાસાશ્રમ સ્વીકાર્યો. ત્યારથી તેઓ નૃસિંહસરસ્વતી નામે ઓળખાવા લાગ્યા. ત્યાં થોડો સમય રહી શિષ્યોને વેદાભ્યાસ કરાવી યોગ વગેરેની શિક્ષા આપી.

આમ કાશીક્ષેત્રમાં તેમની ખૂબ પ્રસિદ્ધિ થવા લાગી અને ઘણા અધિકારી જન તેમના શિષ્ય થયા; એટલે ઘણા શિષ્યોને સાથે લઈ બદરિનારાયણ ગયા અને ત્યાંથી ફરતા ફરતા ગંગાસાગર તીર્થમાં આવ્યા. ત્યાંથી પ્રયાગ આવી માધવ નામના એક બ્રાહ્મણને યોગ્ય અને આધિકારી જોઈ દીક્ષા આપી તેનું માધવસરસ્વતી નામ પાડ્યું. બધા શિષ્યોમાં માધવ મુખ્ય હતો. બીજા પણ જાળસરસ્વતી, કૃષ્ણસરસ્વતી, સદાનંદસરસ્વતી, સિદ્ધસરસ્વતી વગેરે અનેક શિષ્ય થયા. એ બધાને સાથે લઈ અનેક ક્ષેત્રોને પાવન કરતા કરતા શ્રીશુરુ દક્ષિણ તરફ વળ્યા.

૬. કુટુંબયાત્રા

શ્રી શુરુ કહે: જે કુળ વિષે ચામ સંન્યાસી ધન્ય,

જેંતાળીસ કુળ. ઉદ્ધરે એ નિરાક સુપુણ્ય ' અ. ૬૮. ૩૬

દક્ષિણમાં ફરતા ફરતા કંઈક ક્ષેત્રોને પાવન કરી

શ્રીશુરુ પોતાની જન્મજૂમિ કરંજપુરમાં આવી પહોંચ્યા

અને માતાપિતા તથા બંધુ લાગિની વગેરે સગાંસગાંધીઓને

પ્રેમથી મળ્યા. જોતજોતામાં બધા નગરમાં વાત ફેલાઈ કે

ળાળ નરહરિ યતિવેષ ધારણ કરી નૃસિંહસરસ્વતી નામે
કુહુંબયાત્રા કરવા ઘેર પધાર્યા છે. દર્શન માટે મેઢની
જામવા લાગી અને જે તે ભિક્ષા માટે શ્રીગુરુને નોતરું દેવા
લાગ્યા. પ્રભુએ અનેક રૂપ ધારણ કરી ઘેર ઘેર ભિક્ષા કરી
લોકોને સતોષ પમાડ્યો. આવી અગમ્ય લીલા જોઈ લોક
ગણા આશ્ચર્યચકિત થયા અને પરસ્પર કહેવા લાગ્યા કે
નહી આ સાક્ષાત્ પરમેશ્વર જ છે.

જે ઠા એને નર કહે, જશે નરક કુરૂપ;

કાર્યોર્થે એ જીવનયો બ્રહ્માહરિહરરૂપ ! અ. ૬૮. ૨૮

એમ કહી જે તે ભાવથી વંદન કરવા લાગ્યા.

માતપિતાને પરમ આનંદ થયો. પૂર્વજન્મનું ક્ષમરણ
કરાવવા પ્રભુએ શ્રીપાદરૂપ ધારણ કર્યું. માતપિતા એ જોઈ
પગ પર ઢળી પડ્યાં અને ગળગળાં થઈ પ્રાર્થના કરવા
લાગ્યા કે હે દેવ ! તારા દર્શનથી અમે ધન્ય થયાં છીએ.
હવે તો આ સંસારસાગરમાંથી ઉદ્ધાર થાય એવી કૃપા કર.

શ્રીગુરુ:-તમારે હવે શી ચિંતા છે ? જે કુળમાં
સાથે સંન્યાસી પેદા થાય છે તે કુળની જોતાણીસ પેઢીને
બ્રહ્મલોકની પ્રાપ્તિ થાય છે અને યમની ખીક રહેતી નથી.
તમારા ભાગ્યનું તો વર્ણન જ દોણુ કરે એમ છે ? માટે
નિશ્ચિંત રહો. સકળ ઐશ્વર્ય લોગવી અંતકાળે વેદપ્રસિદ્ધ
કાશીમાં તમારો વાસ થશે અને તમે મોક્ષ પામશો.

એટલામાં શ્રીગુરુની પૂર્વોચ્ચમની જોન રતના દોડી આવી
પૂજવા લાગી કે હે પ્રભો ! મારી પર દયા કરીને મને
નિર્લેપ કરો કે જેથી હું તપ કરી આપના નામનો જપ
કરું. મને ખીજી એકેય ઇચ્છા નથી.

પ્રભુ:—શ્રીઓને માટે પતિસેવા એજ મોટું તપ છે અને તેમને માટે પરમ તપ પણ એ જ છે.

પતિસેવા ગતિદા મતા, જેથી રીઝે ધર્મ; '

આપે ૫૨ ૫૬ મોક્ષ જે, પતિ જ કેવળ ત્રીશ. અ. ૬૮. ૪૯

પાતિવ્રત્યથી શ્રીઓને માટે દુલ્લભ કાર્ધ જ નથી. માટે હે બેન ! મન સ્થિર કરીને પતિને દેવસ્વરૂપ માની તેની સેવા કર. એજ મોક્ષ મેળવવાનું સર્વોત્તમ સાધન છે. વેદશાસ્ત્ર પણ એલું જ કહે છે.

રત્ના શુરુને વંદન કરીને વિનયપૂર્વક પ્રાર્થના કરવા લાગી કે તું જ એક આખી સૃષ્ટિમાં ધર્મિય છે. ભૂત ભવિષ્ય બધું યથાર્થ જાણે છે. માટે આગળ મારી શી ગતિ થશે તે કહે.

શ્રીશુરુ:—હે બેન ! ભવિષ્ય જાણવામાં કંઈ મજા નથી. પણ જ્યારે તું આગ્રહ જ કરે છે ત્યારે કહું છું કે તે પૂર્વજન્મમાં ઘણાં પાપ કર્યાં છે અને તેથી આગળ તારે ઘણું દુઃખ સહન કરવું પડશે.

ભોગે લય પ્રારબ્ધનો, ગતિ અન્ય નહીં જાણ,

કર્મુ કારવ્યુ ભોગવ્યે થાય છૂટકો માન. અ. ૬૮. ૫૬

તે પૂર્વજન્મમાં ગાયને લાત મારી છે અને શ્રીપુરુષમાં કપટથી કલહ કરાવ્યો છે. માટે પહેલા પાપથી તારા શરીરે કોઈ નીકળશે અને બીજા પાપના પરિણામે તારો પતિ તારા પર રોષે ભરાશે અને તારો લાગ કરી સંન્યાસી થશે.

પોતાનું કઠણ ભવિષ્ય જાણીને રત્ના દીલગીર થઈ અને શ્રીશુરુના પગ પર આજોટી પડી કહેવા લાગી કે હે શુરુનાથ ! મારું રક્ષણ કરો.

શ્રીશુરુ (આશ્વાસન આપીને) :—તું ચિંતા કરીશ નહિ.

હમણાં તો તું થોડો સમય સુખમાં રહે. તારો પતિ ઘડપણમાં સંન્યાસી થયે અને તારો ત્યાગ કરશે. ત્યારપછી તારા શરીરે કોઈ નીકળશે અને તારે ઘણું દુઃખ સહન કરવું પડશે. આમ પાપનો નાશ થયે તને જરૂર માઈ દર્શન થશે. દક્ષિણમાં લીમા-અમરલના સંગમ પર ગાણગાપુર ક્ષેત્ર પાસે પાપવિનાશી વીર્ય છે. તેનું સેવન કરવાથી તારો કોઈ મટી જશે. માઈ દર્શન પણ તને ત્યાંજ થશે અને તારી મુક્તિ થશે.

એમ કહી શ્રીશુક ત્યાંથી શિષ્યો સાથે નીકળી ગોદાવરીના મૂળ પાસે ત્ર્યંબકેશ્વરમાં આબ્યા અને ત્યાં થોડો સમય રહી નાશિક આબ્યા.

૭. લોકોદ્ધાર

સૂર્યોદય થાતાં શમે અંધકાર ન્યમ ગાઢ,

નાસે થાતાં ગુરુકૃપા દૈન્ય પાડીને રાડ. અ. ૬૮. ૧૯૩

એમ ગોદાવરીવટે ફરતાં ફરતાં શ્રીશુક મંજરીક નામે એક ગામમાં આવી પહોંચ્યા. એ ગામમાં માધવારણ્ય નામે એક મુનિ શ્રીનરસિંહજીનું ભજન પૂજન કરતા રહેતા હતા. તે દિવસે તેઓ ધ્યાન ધરી નરસિંહજીનું માનસપૂજન કરતા હતા. ત્યાં એવો ચમત્કાર થયો કે ધ્યાનમાં પોતાની દ્યેયમૂર્તિ નરસિંહ ભગવાનને બદલે તેમને ચતિવેગધારી શ્રીનૃસિંહસરસ્વતીનાં દર્શન થયાં. ધ્યાનમાંથી જાગ્રત થતાં બહાર આવી જુએ છે તો એજ સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ જોયું. તરતજ તેમણે શ્રીશુકને વંદન કરી વિનમ્રભાવે તેમની સ્તુતિ કરી.

શ્રીગુરુએ તેમને ધન્યવાદ આપી કહ્યું કે

નૃસિંહમૂર્તિ માહરં કયું નિત્ય પૂજન;

તે પુણ્યે પ્રત્યક્ષ આ, ચયુ દેખ દર્શન. અ. ૬૮. ૧૦૭

એમ ભક્તજનોનો ઉદ્ધાર કરતા કરતા શિષ્યો સાથે શ્રીગુરુ ગોદાતટે વાસરણદેશ્વર નામે ક્ષેત્રમાં આવી પહોંચ્યા. ત્યાં કિનારા પર તેમણે એક ગ્રામણને શૂળના દુઃખથી ત્રાસી ગંગાના પાણીમાં પ્રાણ ત્યાગવા માટે ધસતો જોઈ તેને બોલાવી લાવવા શિષ્યોને આજ્ઞા કરી.

શ્રીગુરુની આજ્ઞા થતાં જ શિષ્યો તે સ્થળે દોડી ગયા અને પાણીમાં તણાતા એ દુઃખી ગ્રામણને બહાર ખેંચી કાઢી ગુરુ પાસે લઈ આવ્યા. ગુરુએ તેને પ્રેમથી પાસે બોલાવી પૂછ્યું કે બલા ! એવું તે તારા પર કયું મહાન દુઃખ આવી પડ્યું છે કે તને જીવંતો કંટાળો આવ્યો છે અને આમ આત્મહત્યા કરવા તું તૈયાર થયો છે ?

ગ્રામણ (હાથ જોડી):-હું પ્રસો ! જે અન્ન વડે બધા પ્રાણીઓ પોતાના પ્રાણ ટકાવી રાખે છે તે અન્ન જ મારાં કોઈ પાપકર્મે મારું હૃદયન થયું છે. રાજ તો રહ્યું પણ પંદર દિવસે કે મહિને હું કોળીઓ અન્ન પેટમાં નાંખું છું કે તરત જ પેટ થકીને એટલી બધી અસહ્ય ચૂંક ઉપડે છે કે મારે જીવવું ભારે થઈ પડ્યું છે અને જીવવા કરતાં મરણ જ વહાલું લાગે છે. માટે એ દુઃખથી ત્રાસી હું આમ પ્રાણ ત્યાગવા તૈયાર થયો છું. એટલે હું ગુરુનાથ ! મને રક્ષ આપો કે જેથી હું ગંગામાં પ્રાણત્યાગ કરી આ અસહ્ય દુઃખનો અંત આણું.

શ્રીગુરુ (આશ્વાસન આપીને):-જો, હું તને તારા

હરદની અદ્ભુત દવા બતાવું છું. ધીરજ રાખી જેસ ને એમજ બાણ કે હવે તારો બધો રોગ મટી ગયો. તું કાલે તેવાં મિષ્ટાન્ન ખાઈશ તોપણ તને કશી પીડા નહિ થાય.

શ્રીગુરુનાં વચન સાંભળી ગ્રાહણ શાંત થયો, અને હંડવત્ કરી પાસે જોઠો. તેજ વખતે ગામનો એક અધિકારી ગંગાસ્નાન કરવા તે સ્થળે આવ્યો. શ્રીગુરુને જોઈ એણે લલિતભાવથી વંદન કર્યું અને દારાના સરખી કંઈ સેવા બતાવો એવી વિનંતિ કરી. શ્રીગુરુએ તેને પાસે જોસાડી તેનું નામ ઠામ વગેરે પૂછ્યું.

ગ્રાહણ:-હે પ્રભો ! મારી જન્મભૂમિ કાંચીપુરી છે. માઈ નામ સાયદેવ તથા ગોત્ર કૌણ્ડિણ્ય છે અને હું આહીં પેટપોપણ માટે મુસલમાન બાદશાહની ચાકરી કરું છું. આહીં આવ્યે એકાદ વરસ થયું હશે. મારાં ધનભાગ્ય કે આમ એકાએક આપનાં દર્શન થયાં.

સ્નાન થઈ મંગા દરે પાપ, ચંદ્ર નિશિ તાપ;

કંપવૃક્ષ જે આંગણે દરે દૈન્ય માખાપ !

ત્વદર્શન એવું નહીં, દરે પક્ષમાં સર્વ;

ચતુર્વર્ગદ્વિપ્રદ પ્રભો, પાવન પદ ગુજ શર્વ !! આ. ૬૮. ૧૫૧-૫

આમ સ્તુતિ કરી પ્રણામ કરીને તે પ્રભુ પાસે જોઠો એટલે તેમણે તેને કહ્યું કે હું કહું તે સાંભળ. આ ગ્રાહણ શૂળરોગથી પીડાય છે અને રોગથી કંટાળી આત્મહત્યા કરવા તૈયાર થયો છે. તેથી એના રોગ ઉપર જે અકસીર દવા હું બતાવું તે માઈ માની તું કર. એને તારે ઘેર લઈ જઈ મનભાવતાં પકવાન જમાડ એટલે એનો રોગ મૂળથી નાશ પામશે.

શ્રીગુરુનાં વચન સાંભળી સાયદેવ (વિનયથી).—હે પ્રભો ! પેટમાં અન્ન જતાંની સાથે જ એના પેટમાં શૂળ ઉપડશે અને એના પ્રાણ નીકળી જશે. એક મહિને ગઈ કાલેજ એણે જે ક્રોળીઆ વડાંદહીયરાં ખાધાં ને તેનું પરિણામ આપ પ્રત્યક્ષ જુઓ છો કે એ મરવા તૈયાર થયો છે. માટે અન્નદાન કરવા જતાં ઘસાહત્યા લાગવાની ખીક લાગે છે. છતાં આપ આજ્ઞા કરો તેમ કર.

શ્રીગુરુ—ગઈ કાલે જે વડાંદહીયરાં જમ્યાથી એને આ પ્રાણાંત વેદના થાય છે એમ તું કહે છે તે જ આજે ફરી જમાડ ! એની પીડા દૂર કરવા માટે એ જ દિવ્ય ઔષધિ છે. એથી એનો રોગ જરૂર મટી જશે. માટે નાહક શંકા ઉઠાવી વિલંબ ન કર.

ગુરુઆજ્ઞા માથે ચઢાવી સાયદેવે તેમ કરવાનું કબૂલ કર્યું અને શ્રીગુરુને પણ વિનંતિ કરી કે હે પ્રભો ! આપ પણ શિષ્યો સહિત મારે ત્યાં ભિક્ષા કરો એટલે મને પણ આનંદ થશે.

તેની વિનંતિ માન્ય કરી શિષ્યો સાથે શ્રીગુરુ એ રોગી ગ્રાહણને લઈ સાયદેવને ત્યાં પધાયાં. પતિયત્ની બનેએ ખૂબ હોંશથી ઘોડરોપથારે શ્રીગુરુનું 'પૂજન' કર્યું અને સાથેના શિષ્યમંડળનો પણ ભાવથી સત્કાર કર્યો પછી રોગી ગ્રાહણ સાથે બધાને ખૂબ આગ્રહ કરી કરીને અનેક જાતનાં મિષ્ટાન્નથી તૃપ્ત કર્યાં. ઘણા દિવસનો ભૂખ્યો ગ્રાહણ શ્રીગુરુની કૃપાદષ્ટિ થતાં સારી રીતે જમ્યો.

જે દોષો હજારો ઉપાય કર્યા છતાં પણ મટી શકતા નથી તે સદ્ગુરુની એક કૃપાદષ્ટિ થતાં જ શાંત થઈ જાય

છે, તો એક રોગ નાશ પામે એમાં શું આશ્ચર્ય ? ગ્રાહણનો રોગ સમૂળ નાશ પામ્યો અને તેની કાયા કંચન જેવી થઈ.

સાયંદેવની શ્રદ્ધાભક્તિ બોધ શ્રીગુરુ ઘણા પ્રસન્ન થયા અને તેને વરદાન માગવા કહ્યું.

સાયંદેવ:-હે પ્રભો ! હું શું માશું ? આપના ચરણમાં મારી ભક્તિ અખંડ રહે અને મારા વંશમાં જે જન્મે 'તે બધા આપના ભક્ત થાય અને અંતે મોક્ષ પામે. ખીજી કંઈજ ઇચ્છા નથી. છતાં એક વાત મનને સતાવ્યા કરે છે કે હું યવન બાદશાહને ત્યાં નોકરી કરું છું અને એ ઘણો દૂર અને નીચ સ્વભાવનો છે. દર વરસે તે એક ગ્રાહણની હત્યા કરે છે. મને પણ આજે એતું તેહું આવ્યું છે અને મને ડર રહે છે કે જરૂર વધ કરવા માટે જ મને ખોલાવ્યો છે. છતાં મને શ્રદ્ધા છે કે આપના ચરણકમળનાં દર્શન થયાં એટલે હવે માંડ બધું હૃદય દૂર થયું. આપના સેવક તરફ વાંધો દૃષ્ટિ ઠેાણુ કરી શકે તેમ છે ?

સાયંદેવનાં વચન સાંભળી શ્રીગુરુએ એના માથા પર અભય કર મૂકી કહ્યું કે તારે ખીલાતું કંઈજ કારણ નથી. ભલે બાદશાહ ધાતકી કે નીચ રહ્યો ! પણ તારી પર તો પ્રસન્ન જ થઈ તારો સત્કાર કરી તને મારી પાસે પાછો મોકલશે. જા. જ્યાંસુધી તું પાછો નહિ આવું ત્યાંસુધી હું અહીં જ રહીશ. તું મારો પરમ ભક્ત છે અને તારા વંશમાં પણ મારી ભક્તિ અખંડ રહેશે. તારા પુત્રપોત્રને લક્ષ્મી અને ધનધાન્યાદિની ખોટ નહિ રહે અને બધા નિરોગી રહી લાંબું આયુષ્ય ભોગવી મારી ભક્તિથી અંતે મોક્ષ પામશે.

ઉપર પ્રમાણે વરદાન પામીને સાયંદેવ યવન બાદશાહના

દરબારમાં ગયો. તેને જોતાં જ જોને ક્રોધ ચઢ્યો. પણ
ઊઠવા જતાં જ સાવ ઢીલો થઈ ગયો અને આખે શરીરે
ઢાંડ ઉત્પન્ન થયો. સાયંદેવને મલ્યા વગરજ તે નાઠો અને
તત્કાળ પથારીમાં પડી ઊંઘી ગયો. બ્રાહ્મણને આથી વિશેષ
ખીક લાગી. તે સદ્ગુરુનું સ્મરણ કરી પોતાને બચાવવા
પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો. અંતે સદ્ગુરુનું અભય વચન સંભારી
તે નિર્ભય થયો અને મનમા કહેવા લાગ્યો કે

ગરુડપોત^૧ શુ સ્પર્શંગે, બયે કુપ્ધ રભુજંગ ?

જે ઉપર સદ્ગુરુરૂપા, ક્રોધ યનપતંગ ! અ, ૬૬. ૨૬

જમડાં જોઈ ચરચરે સદ્ગુરુ ભક્તસુગાત્ર !

ભીતિ મૃત્યુની નહીં, યવનખીક કૃષ્ણમાત્ર ? , ૩૨

તેમ બાદશાહ જ બ્રાહ્મણને જોઈ ખીકથી ધ્રુજી ઊઠ્યો.
ઘેર જઈ પથારીમાં પડ્યો છતાં તેને ચેન ન પડ્યું. શરીરમાં
બધે જીવલેણ પીડા થવા લાગી. તે ઝળકી ઝળકીને ઊઠવા
લાગ્યો. છેવટે બ્રાહ્મણનું સ્મરણ થતાં તેની પાસે દોડી આવી
તેના પગ પાસે આજોટવા લાગ્યો અને કરગરીને કહેવા લાગ્યો
કે ક્રોધ આ શરીરના તલતલ જેવડા કટકા કરતું હોય એમ
લાગે છે. મને બચાવ. તને જોતાં જ શાંતિ થઈ છે. માટે
તું ઘેર જા. એમ કહી તેને વગ્ગાલૂપણ વગેરે શિરપાવ આપી
સત્કાર કરી પાછો મોકલ્યો.

બ્રાહ્મણ તરત જ ગંગાકિનારે શ્રીસદ્ગુરુ પાસે આવ્યો
અને બનેલું બધું નિવેદન કરી પગે પડી સ્તુતિ કરી.

શ્રીગુરુઃ—સાયંદેવ ! હવે અમે દક્ષિણ દેશમાં જઈશું
અને ત્યાંનાં ઘણાં તીર્થસ્થાનોમાં વિચરીશું.

સાચંદેવ:-પ્રભો ! મને પણ સાથે લેા. હું આપની સેવા કરીશ. આપના વિના હવે મારાથી કેમ છવાયે ?

શ્રીગુરુ:-તું અહીં જ રહે. પંદર વર્ષ પછી તને ફરીથી મારાં દર્શન થશે. હું તારા ગામની પાસે જ નિવાસ કરવાનો છું.

એમ કહી તેને આશ્વાસન આપી માથે હાથ મૂકી આશિષ આપી અને પોતે ત્યાંથી નીકળી ફરતા ફરતા પરળીવૈજનાથમાં આવી પહોંચ્યા. ત્યાં બધા શિષ્યોને જોતાવીને દિવસે દિવસે વધતી જતી લોકકડપાધી દૂર કરવા માટે પોતે શુભ થવાનો વિચાર કરી શિષ્યોને તીર્થયાત્રા કરવા જવાની આજ્ઞા કરી. શિષ્યોની વિનંતિથી બધા તીર્થયાત્રા-વિધિ તેમને કહી સંભળાવ્યો અને બધાને યાત્રાએ મોકલી પોતે વૈજનાથ પાસે આરોગ્યલવાની માતાના સ્થાનમાં એક વરસ સુધી શુભ રહ્યા.

૮. ગુરુભક્તિ

ગુરુબ્રહ્મા હરિહર નમ્રી, ગુરુ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ;

ગુરુકૃપા વિષ્ણુ ઓ કદિ, તરે ન આયાગ્રમ. અ. ૭૦. ૫૧

શ્રીગુરુનો શુકામ વૈદનાથ સમીપ હતો તે દરમિયાન એક દિવસ એક પ્રાણી તેમની પાસે આવી પહોંચ્યો અને ભક્તિભાવથી દંડવત્ પ્રણામ કરી કહેવા લાગ્યો કે પ્રભો ! આ સંસારસાગરમાંથી પાર ઉતરવા માટે મેં ઘણાં જપ તપ કર્યાં પણ કેમે કરી ચિત્ત સ્થિર થતું નથી. કારણ

પણ કંઈ સમજતું નથી. મારાથી લાંબો કાળ ગુરુસેવા થઈ શકી નથી તેનું તો આ ક્ષણ નહિ હોય ? હે દેવ ! મને શરણે તો અને જ્ઞાનદાન કરો કે જેથી હું કૃતાર્થ થાઉં.

શ્રીગુરુ (બ્રાહ્મણનાં વચન સાંભળી) - ગુરુસેવા બાબતે મૂકી આમ સ્વબુદ્ધિથી જપ તપ કરવાનું તને કેમ સૂઝ્યું ?

બ્રાહ્મણ (આંસુ ઢાળતાં) :- હે પ્રભો ! મારા ગુરુ અતિશય ક્રોધી અને નિષ્ઠુર છે. મારા પર વિના કારણ ક્રોધ કરીને કોઈ કોઈવાર તો મને એ માર પણ મારતા; અશક્ય એવા ધરકામ બતાવી મને ઘણો ત્રાસ આપતા. અને તેમ કરવા છતાં એ જ્ઞાનનો એક શબ્દ પણ કદીએ બોલતા નહિ. તેથી કંટાળીને એમનાં ચરણ છોડી હું નાસી છૂટ્યો છું.

ના માન્યુ ગુરુવાક્ય મેં, કુંદ યયા ગુરુનાય;

ત્યાગી આવ્યો હું મહાં, કષ્ટ નિવારો તાત ॥ અ. ૭૦. ૮૮

બ્રાહ્મણનાં આવાં વચન સાંભળી શ્રીગુરુ તેને સખત કપકે આપી કહેવા લાગ્યા કે હે અધમ ! તું પોતાના હોય જોતો નથી અને આમ ગુરુની નિંદા કરે છે તેથી તું ગુરુદ્રોહી તેમજ આત્મદ્રોહી થયો છે. ખરેખર તારાં મોં જોતું પણ યોગ્ય નથી.

સ્વદોષો જાણ્યા વિના, કેમ યાય મન શુદ્ધ ?

મન-શુદ્ધિ વિષય જાન ના, કાં જૂએ દુર્બુદ્ધ ? અ. ૭૧. ૩૩

પોતાનું નાક કાપી તું સામાને અપશુકન કરવા મથે છે ! કામધેતુ સમા ગુરુનો ત્યાગ કરી શાંતિ માટે તું આમ બીજે વલણાં મારે છે ! તારા કરમમાં સુખ ક્યાંથી હોય ? મોઢેથી ગુરુનિંદા કરતાં તારી છાત્ર કેમ તૂટી નથી પડતી !

શ્રીગુરુના વદનચંદ્રમાંથી ઝરતાં આવાં અમૃતપૂર્ણ તથા હિતકારી વચનો સાંભળી પ્રાદ્યણને પોતાના પાપનો પશ્ચાત્તાપ થયો. વારંવાર તેમને યજ્ઞે પડી કરેલાં કર્મની માફી માગવા લાગ્યો અને નમ્રતાથી પૂછવા લાગ્યો કે હે પ્રભો, ! કૃપા કરી મને ગુરુમહિમા સમજાવો અને તેમની સેવા શી રીતે કરવી તે બધું કૃપા કરી કહો. પ્રાદ્યણની દીન વિનંતિ સાંભળી શ્રીગુરુ કહેવા લાગ્યા કે માતા, પિતા, આપણા ઉપર ઉપકાર કરનાર, સંકટમાંથી ઉગારનાર, વિદ્યાદાન કરનાર વગેરે અનેક જાતના ગુરુઓ કહ્યા છે. પણ તે બધામાં પ્રદ્યક્ષવિદ્યાનુ દાન કરનાર જ શ્રેષ્ઠ અને સદ્ગુરુ છે એમ જાણવું; અને તેને પરપ્રદ્યક્ષસ્વરૂપ માની તન, મન અને ધનથી યથાશક્તિ સેવા કરવી. મહાભારતના આદિ-પર્વમાં ગુરુસેવાના મહિમા વિષે લંબાણથી વર્ણન છે તેમાંની એક બે વાત તને કહું છું તે સાંભળ:—

દ્વાપરયુગમાં ધૌમ્ય નામે એક મહાન ઋષિ થઈ ગયા. તે અતિશય બુદ્ધિશાળી અને મહાવિદ્વાન હતા. તેમને ત્યાં અનેક શિષ્યો વિવિધ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરી રહેતા હતા. તે સૌમાં પાંચાલ દેશનો અરુણ, બીજો યૌદ્ધ અને ત્રીજો ઉપમન્યુ મુખ્ય હતા. પહેલાં એવો એક શિષ્ટ શિરસ્તો હતો કે શિષ્યોને એવા સોંપીને તે દ્વારા તેમની કસોટી કરી તેમના તન મનના મજો દૂર કરી પાત્રને જ ગુરુઓ યોગ્ય જ્ઞાનોપદેશ કરતા અને તેથી જ શિષ્યોમાં એ જ્ઞાન ઝળકી ઊઠતું.

ધૌમ્યઋષિએ પણ પોતાના શિષ્યોની કસોટી કરવાનો વિચાર કરી એક દિવસ અરુણને પાસે બોલાવી કહ્યું કે

હે વત્સ ! હાંગરના ક્યારા સૂકાઈ જવા લાગ્યા છે. માટે જલદી જા અને તળાવમાંથી પનાળ વગેરે દ્વારા પાધર પાણી ખેતરમાં વાળી લાવ કે જેથી ધાન્યના છોડ સૂકાતા મટે.

ગુરુની આજ્ઞા માથે ચઢાની અરુણ એકદમ દોડ્યો અને તળાવમાંથી ખેતર સુધી એક મોટી નીક બનાવી તળાવનું પાણી તેમાં વાળવા લાગ્યો. પણ પાણી નીચું અને ખેતર જાંચું એટલે તળાવની પાળ સુધી જઈને પાણી એકઠું થયું પણ કેમે કર્યું ખેતરમાં જાય નહિ. ઊલટું નીક તોડી ખીજે વહેવા લાગ્યું. તૂટેલી પાળ બાંધવા માટે અરુણે ઘણીએ મહેનત કરી પણ પાણીના વેગ આગળ એકલે હાથે તે કાવી શક્યો નહિ. છેવટે તેણે તૂટેલી પાળ પાસે આડો પડી પોતાનું શરીર ગોઠવ્યું અને પાણીનું વહેણ પાછું ઠેલ્યું એટલે ફાટેલો પાણીનો પ્રવાહ અડધાપડધા ખેતર તરફ વળ્યો. થોડી વારમાં જ ખેતર તો ભરાઈને તર થયું. શિષ્યે જિઠવા પ્રયત્ન કર્યો પણ તેનું શરીર પાણીના સપાટાથી ફૂળવા લાગ્યું અને તે તણાવા લાગ્યો. ધૌમ્યગુરુએ જોયું કે ખેતર તો પાણીથી ભરાઈ ગયું છે અને સાજ પછ પડી ગઈ છે; છતાં અગ્નિ કયાય દેખાતો નથી એટલે તેની શોધ કરવા પોતે મઠમાંથી બહાર નીકળ્યા. ખેતર પાસે આવી પહોંચ્યા તો જોયું કે અરુણ તણાઈ રહ્યો છે. ગુરુએ તેને ધૂમ પાડી. ગુરુની વાણી સાંભળતાં જ શિષ્યમાં હિંમત આવી તે અતિશય બળ કરીને જિઠ્યો અને પાણીની બહાર આવી ગુરુને પગે લાગી હાથ જોડી બિસો રહ્યો.

ખેતર કેવી રીતે પાણીથી ભરાયું એવું પૂછતાં શિષ્યે

બધી હકીકત કહી સંભળાવી. ધોમ્યગુરુ એ સાંભળીને અત્યંત પ્રસન્ન થયા અને વરદાન આપ્યું કે હે શિષ્યશ્રેષ્ઠ ! તું આજથી વેદશાસ્ત્રમાં પારંગત થા. ઘેર જઈ યોગ્ય શ્રી સાથે લગ્ન કર અને ગૃહસ્થધર્મે રહી ઈશ્વરભક્ત કરી મુખી થા. ગુરુની આજ્ઞા માથે ચઢાવી અરુણુ ઘેર ગયો અને ગુરુના આશીર્વાદથી મુખી થયો.

ત્યારપછી એક દિવસ ધોમ્યમુનિએ બીજા શિષ્ય બૈદને બોલાવ્યો અને આજ્ઞા કરી કે તું ખેતરમાં જ અને રાત દિવસ ખૂબ ખંતથી ખેતર સાચવી પાક તૈયાર થતાં બધો ઘેર લઈ આવ.

શ્રીગુરુની આજ્ઞા લઈ બૈદ તરતજ ખેતરમાં ગયો અને અત્યંત દુઃખ ઉઠાવી પાકની રખેવાળી કરવા લાગ્યો. તૈયાર થતાં એકલે હાથે કાપણી કરી ઘાસમાંથી અનાજ છડું પાડી એક મોટો ઢગલો કર્યો અને શ્રીગુરુ પાસે આવી કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! પાક તૈયાર થઈ ગયો છે. આજ્ઞા કરો તે ઘેર લઈ આવું.

ધોમ્યઋષિ શિષ્યના કાર્યથી પ્રસન્ન થયા અને તેને શાખાશીઆપી એક પાડો અને જૂંતું ગાડું આપી ખેતરમાંથી પાક ઘેર લઈ આવવા કહ્યું. અત્યંત પ્રસન્નમુખે તરત જ ગાડું તથા પાડો લઈ બૈદ ખેતરમાં આવ્યો. ચાળીસ મણુ કાંગરનો ઢગલો વહીને ગાડામાં નાંખ્યો. એક બાજુ પાડો બેડી બીજી બાજુ પોતે ધૂંસરી ગરદન પર રાખી તે ગાડું ખેંચવા લાગ્યો.

ખેંચતાં ખેંચતાં ગાડું એક ખાડામાં આવી ગરકાયું. ખાડો ઉડો અને કાઢવથી ભરેલો હતો એટલે ગાડું ત્યાં ચોટી ગયું તે કેમે કર્યું બહાર નીકળે જ નહિ. છેવટે

ચાકીને ઊંદે પાડા છોડી નાંખ્યો અને ખૂબ જોર કરી એકલાએ ગાડું બહાર કાઢવા પ્રયત્ન કર્યો. પણ ગાડું તો જરાયે ન હાલ્યું અને શિષ્યને મૂછાં આવી ગઈ. મોઢે ફીણના ફીસોટા આવવા લાગ્યા અને તમ્મર ખાઈ તે ભોંય ઉપર પડ્યો.

શિષ્યને વાર થયેલી જોઈ ધૌમ્યગુરુ એટલામાજ ત્યાં આવી પહોંચ્યા. ઊંદની પ્રાણાંત સ્થિતિ જોઈ તેમનું હૃદય હયાથી પીગળી ગયું તેમણે તેને હાથથી પંપાળીને ઉઠાડ્યો અને તેની સેવાથી પ્રસન્ન થઈવરદાન આપ્યું કે યોગશાસ્ત્રાદિમાં તારી અકુટિત ગતિ થશે.

શ્રીગુરુની આજ્ઞા લઈ તે ઘેર ગયો અને ઈશ્વરભજન કરી ગુરુના આશીર્વાદથી પ્રખ્યાત થયો.

ત્યારપછી ધૌમ્યઋષિએ ત્રીજા શિષ્ય ઉપમન્યુને બોલાવ્યો અને કહ્યું કે હે વત્સ ! તું ગાયો લઈને જંગલમાં જા અને સારું લીલું ઘાસ જોઈને એ તૃપ્ત થતા સુધી તેમને ચરાવ.

ગુરુની આજ્ઞા થતાં જ પ્રણામ કરીને ગાયો હાંકી ઉપમન્યુ જંગલમાં ગયો અને ઘણો વખત સુધી તેમને ચરાવી પેટમાં ભૂખ લાગતાં ગાયો હાંકી ઘેર પાછો આવ્યો. શિષ્યને પાછો આવેલો જોઈ ધૌમ્યગુરુએ ક્રોધનો દેખાવ કરી કહ્યું કે અરે ! તું આટલામાં જ પાછો આવ્યો ? હજી તો ગાયોનું અડધુંય પેટ ભરાયું નથી. ફરીથી જા અને સાંજ પડતાં સુધી જંગલમાં તેમને ચરાવ્યા કર. આમ વેઠ કરીશ નહિ.

ઉપમન્યુ તરતજ પાછો જંગલમાં ગયો. ગાયો ચરવા લાગી. બપોરનો તાપ થઈ ગયો. પેટમાં ભૂખ પણ બરાબર લાગી અને પ્રાણ બ્યાકુળ થવા લાગ્યા. એટલામાં એની નજરે

પાસે પ્રાણલોનાં ઘર પડ્યાં. ગુરુનું સ્મરણ કરી તેણે નદીમાં સ્નાન કર્યું અને સંધ્યાવંદન વગેરેથી પરવારી સાત ઘેર મધુકરી માગી ભૂખ શાંત કરી અને સૂર્યાસ્ત સુધી ગાયો ચરાવી સાંજ પડતાં ગાયો હાંકી ઘેર આવ્યો.

આ પ્રમાણે દેવલાક દિવસ પસાર થયા. એક દિવસ ધૌમ્યગુરુ તેને ચોતાની પાસે બોલાવી પ્રેમથી પૂછવા લાગ્યા કે હે વત્સ ! તું રોજ ગાયો ચરાવવા વનમાં જાય છે, તને ઘેરથી કંઈ ખાવા મળતું નથી, છતાં તારું શરીર વધારે ને વધારે પુષ્ટ થતું જાય છે તેનું શું કારણ ?

ઉપમન્યુ (હાથ જોડીને):—હું રોજ જાપોરે મધુકરી માગું છું અને તે ખાઈને આખો દિવસ ગાયો ચરાવી સાંજે પાછો ઘેર આવી આનંદ કરું છું.

શિષ્યનાં વચન સાંભળી શ્રીગુરુ (ક્રોધથી):—અરે ! તું મને અર્પણ કર્યા સિવાય બિશ્વા ખાય છે ? શરમ છે તને ! હવેથી માગેલું બિશ્વાને તારે મારે ચરણે ધરવું.

આજ્ઞા માથે ચઢાવીને બીજો દિવસે ઉપમન્યુ ગાયો લઈ વનમાં ગયો. જાપોર થતાં સ્નાન કરી બિશ્વા માર્ગ લાવી ગુરુને અર્પણ કરીને પાછો ગાયોની પાછળ વનમ ગયો. ઘેર તેને કોઈ દિવસ પૂરું અન્ન મળતું નહિ તેથી તેણે બીજી વાર બિશ્વા માગી ચોતાની ભૂખ શાંત કરી. હવે પહેલી બિશ્વા ગુરુને અર્પણ કરવી અને બીજીથી ચોતા પેટ ભરવું એવો તેનો નિત્યક્રમ ચાલ્યો.

વળી પાછું એક દિવસ તેનું શરીર હૃદયપુષ્ટ જોઈ ધૌમ્ય ગુરુએ તેને પાસે બોલાવી પૂછ્યું:—તને ઘેર પૂરતું અન્ન મળતું નથી અને માગી આવેલી બિશ્વા તો મને અર્પે

કરે છે; તો પછી તારું શરીર આમ શાને લીધે વધ્યા કરે છે?

ઉપમન્યુ (હાથ જોડીને):—હે પ્રભો ! હું બે વાર ભિક્ષા માગું છું. પહેલી ભિક્ષા આપને અર્પણ કરું છું અને બીજી વાર માગી આણેલી બતે ખાઉં છું.

ધૌમ્યશુરુ (ક્રોધ કરીને):—નાદાન છોકરા ! હવેથી જ ને ભિક્ષા મને જ અર્પણ કર. મારી આજ્ઞા વગર તારાથી કશું પણ કેમ ખવાય ?

આજ્ઞા માથે ચઢાવી ઉપમન્યુ ધેન લઈ વનમાં ચરાવવા લાગ્યો. જાને વારની ભિક્ષા શુરુને અર્પણ કરી. પણ મધ્યાહ્ન થતાં પેટમાં ભૂખ ભભૂકી ઊઠી અને પેટમાં શું નાંખવું તેનો તે વિચાર કરવા લાગ્યો. એટલામાં તેણે જોયું કે દ્વર વાછરડાં ગાયોને ધાવતાં હતાં. તેમાંથી થોડું દૂધ જમીન પર પડતું હતું તે કાઢના ઉપયોગનું નથી અને નકાસું જમીનમાં બાય છે, માટે તેનો ઉપયોગ કરી હું મારું પેટ ભરું એવો વિચાર કરી તે દૂધ ખીને તેણે દિવસે ગાળવા માંડ્યા.

વળી એક દિવસ શુરુની નજર તેના ઉપર પડી. તેનું શરીર એવું ને એવું જ હુબુહુબુ જોઈ તેઓ વિચાર કરવા લાગ્યા કે આને ઘેર તો અન્ન નથી જ મળતું, બે વાર માગેલી ભિક્ષા પણ એ મને અર્પણ કરે છે; છતાં પણ તેનું શરીર વધતું કેમ બાય છે ?

એમ વિચાર કરી ઉપમન્યુને પાસે જોલાવી તે પૂછવા લાગ્યા કે હે વત્સ ! હવે તારું કેમ ચાલે છે ? ઉપમન્યુએ હાથ જોડી કહ્યું કે હે ભગવન્ ! વાછરડાં ધાવતાં જમીન પર જે દૂધ પડે તે જોળામાં ઝીલી લઈ હું મારી ભૂખ મટાડું છું.

આ સાંભળતાં જ ધૌમ્યશુરુ ક્રોધથી કહેવા લાગ્યા કે મૂર્ખ !

એંહું આવામાં ઘણા દોષ છે. એથી તારી બુદ્ધિ બગડે છે. વળી તારા પર દયા લાવીને વાછરડાં પોતે થોડાં ભૂખ્યાં રહીને તારે માટે વધારે દૂધ ઢાળે છે અને તેથી તને ગાયેનો શાપ લાગશે. એમાં કદી પણ કદયાણુ નથી. માટે તારે હવેથી એમ કરવું નહિ.

• બીજે દિવસે ઉપમન્યુ ગાયો હાંકી વનમાં ગયો. બપોર ચઢી ગયા. પેટમાં બરાબર કકડીને બૂખ લાગી. પણ આજે શું કરવું તેનો બહુ ભારે વિચાર થઈ પડ્યો. વિચારમાં ને વિચારમાં તે આમતેમ રળડવા લાગ્યો. એટલામાં તેણે આકડામાંથી દૂધનાં ટીપાં પડતાં જોયાં. તે જોઈ એણે વિચાર્યું કે શ્રીગુરુની શી કૃપા છે! હવે હું ઇચ્છામાં આવે તેટલું દૂધ આમાંથી બીલીને પીશ. આમાં મારે માટે કોઈ અર્ધભૂખ્યું રહેવાનું નથી, કોઈનો શાપ પણ લાગવાનો નથી અને માઝું કામ થશે. એમ વિચારી તે શ્રીગુરુની સ્તુતિ કરી તે આકડા પાસે જઈ પાન તોડીને દૂધ ટાઢતાં થોડાં ટીપાં બીડીને આંખમાં પડ્યાં અને તે તત્કાળ આંધળો થયો. મૂકેલી લાકડી વગેરે કંઈ જ હાથમાં આન્યું નહિ. ગાયે શોધતાં શોધતાં તે એક બૂના હવડ દૂવામાં પડી ગયો. દૂવામાં પડ્યો તોપણ ચિંતા કરવા લાગ્યો કે આજે ગાયો કયાં ગઈ હશે? હવે મારી શી દશા થશે? જરૂર ગુરુદેવ મને વઢશે. એટલામાં સૂર્યનો અસ્ત થયો. ગાયો એકલી ઘેઁ આવી. ઉપમન્યુને ન જોઈ ધોમ્યગુરુને ચિંતા થવા લાગે કે આજે શિષ્યનું શું થયું હશે? એ હજી દેખાતો કેમ નથી? એમ વિચારમાં ને વિચારમાં જ તેઓ જંગલમાં આવે પહોંચ્યા અને બિંચા અવાજે ઉપમન્યુને હાંકે પાડવા માંડી.

ગુરુનો શબ્દ સાંભળી કૂવામાંથી ઉપમન્યુએ જવાબ આપ્યો. ધૌમ્યગુરુ તે તરફ દોડી ગયા ને તેની એવી દશા કેમ થઈ તે પૂછ્યું. શિષ્યે જાણી હકીકત કહી સંભળાવી એટલે ધૌમ્યગુરુએ તેને અત્રિવનીકુમારોનું ચિંતન કરવાનું કહ્યું. શિષ્યે તે પ્રમાણે કર્યું એટલે તરતજ આંખની દૃષ્ટિ પાછી આવી તે ઉપર આવી શ્રીગુરુના ચરણમાં ઠંડવત્ કરી પ્રસન્નમુખે તેમની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો.

ધૌમ્યઋષિ તેની નિઘાથી પ્રસન્ન થયા અને તેને વરદાન આપ્યું કે જા, તું આજથી વેદશાસ્ત્રાદિમાં પારંગત થઈશ. હવે ઘેર જા અને લાયક સ્ત્રી સાથે લગ્ન કરી સુખી થા. તારા નસીબનું પાંદડું આજથી ફરી ગયું છે. તારી દીર્ઘિતિ ચારે કોણુમાં ગાજશે. તારા ઘણા પ્રસિદ્ધ શિષ્યો થશે. વળી ઉત્તંક નામનો તારો એક શિષ્ય પાતાળમાં જઈ શેષનાગને છૂતી તેને કાનનાં કુંડલ દક્ષિણામાં આપશે તેમજ જનમેજય રાજાને સર્પસન્ન કરાવી અમર નામ કરશે.

એ પ્રમાણે શ્રીગુરુની આશિષ પામી તે ઘેર જઈ સુખી થયો. એમ કહી શ્રીગુરુ કહેવા લાગ્યા કે હે વિપ્ર ! ગુરુમહિમા આવો છે. ગુરુદ્રોહીને માટે તો નરક જ નિર્માણ થયેલું છે. માટે પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરી તું પાછો તારા ગુરુ પાસે જા અને એમનું ચરણ ગ્રહી સુખી થા. એમની દૃષ્ટિ સમાન છે. માટે જરૂર તને સ્થાન મળશે.

શ્રીગુરુનાં એવાં બોધવચન સાંભળી પ્રાદ્યણને પાપનો પશ્ચાત્તાપ થયો અને તેના અંતઃકરણમાં વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો. તેણે વિચાર કર્યો કે આ ગુરુદ્રોહી શરીર રાખીને

પણ શું કરવું છે ? વળી માફ અને ગુરુનું મન બિન્ન થએલું છે તે એક પણ કેમ થાય ? માટે આ દેહનો ત્યાગ કરી હું બીજો જન્મે તેમની અનન્ય સેવા કરું.

એવો વિચાર કરી તેણે ગુરુપદે નમન કર્યું અને પોતાનો ધરાદો તેમને કહી સંભળાવી પશ્ચાત્તાપથી શરીરનો ત્યાગ કરવા માટે જવા લાગ્યો. શ્રીગુરુએ પશ્ચાત્તાપથી ભીંભાએલું એનું અંતઃકરણ તરત જ પિછાન્યું અને તેને પાસે બોલાવી આશ્વાસન આપીને કહ્યું કે હે વિપ્ર ! હવે તને સાચો વૈરાગ્ય ઉપજ્યો છે, પશ્ચાત્તાપથી તારાં તમામ પાપ બળી ગયાં છે; માટે તું તારા ગુરુ પાસે જઈ અપરાધની ક્ષમા માગી તેમની સેવા કરી કૃતાર્થ થા. ગ્રાહ્યણે ગુરુની સ્તુતિ કરી અને કહ્યું કે પ્રભો ! ત્રિમૂર્તિનો અવતાર તું આળા જન્મતનો ગુરુ છે. તારી કૃપા થતાં પાપ ક્યાં રહે ? સૂર્યનો ઉદય થતાં અંધકાર ક્યાં બિલો રહે ? એમ કહેતાં કહેતાં તેની આંખમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યાં, ગળું રૂંધાઈ ગયું ને તે શ્રીગુરુચરણમાં વારંવાર નમન કરતો દેહભાન ભૂલી બિલો જ રહ્યો. તેનું મન તદ્દન શુદ્ધ થયું શ્રીગુરુના ચરણસ્પર્શથી ક્ષણમાત્રમાં તે જ્ઞાની થયો. ઘોડ વારે દેહભાન પર આવતાં શ્રીગુરુએ તેને કહ્યું કે હવે માફ માની તું પોતાના ગુરુ પાસે જા. મારામાં ને તેમનામાં જર પણ લેદ માનીશ નહિ. વંદનમાત્રથી જ તારા પર તેમન અમીદષ્ટિ થશે. જા, શંકા મા કર.

શ્રીગુરુનાં વચન સાંભળી ગ્રાહ્યણ પોતાના ગુરુ પાં ગયો અને વંદન કરી સેવા કરી શ્રેય પામ્યો.

૯. નૃસિંહવાટિકા

અનુપમ તીર્થો બૂ વિષે, થયાં કાળવશ ગુમ;

બક્તાનુમહકારણે કરે પ્રગટ સુનૃમ. અ. ૭૧. ૧૩

એમ ફરતા ફરતા શ્રીગુરુ કૃષ્ણાતટે આવી ભિલ્લવડી
ગામ ઠે જ્યાં ભુવનેશ્વરી માતા પ્રસિદ્ધ છે ત્યાં આવી પહોંચ્યા
અને ત્યાંથી પશ્ચિમતટે પુણ્યવૃક્ષ આડુંબર તળે. અનુષ્ઠાન
કરતા ચોમાસું ગુમપણે પસાર કર્યું. પણ સૂર્ય ઢાંક્યો
કેમ ઢંકાય! એક વિચિત્ર ઘટના ણની અને થોડા વખતમાં
જ તે પ્રગટ થઈ તેમનો મહિમા આસપાસ ફેલાવા લાગ્યો.

કરવીરક્ષેત્રમાં વેદશાસ્ત્રપારંગત એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણ
રહેતો હતો. તેની વિદ્વત્તા અને સદાચરણથી સમાજમાં તે
અતિ પ્રસિદ્ધ હતો. દૈવવશાત્ તેને એક પુત્ર થયો. પણ તે
અતિ મૂરખો પાક્યો. વખત જતાં તેનો પિતા મરણ પામ્યો.
એટલે ઉમર થતાં બ્રાહ્મણમંડળે તેને જનોઈ દીધું. પણ
વિદ્વાના નામનું તો તેનામા મીઠું જ રહ્યું! જીભ વિદ્યાથીઓ
સાથે તે ભણતો. અતિશય મહેનત પણ કરતો. પણ દૈવવશાત્
જેમ જેમ તે આગળનું ભણતો તેમ તેમ તે પાછળનું
જૂલતો જતો. એ જોઈ બ્રાહ્મણો તેની અનેક પ્રકારે નિંદા
કરવા લાગ્યા અને તેને ઠપકો આપી કહેવા લાગ્યા કે
ધિક્કાર છે તને! તારા બાપદાદા કેવા વિદ્વાન હતા! તેમના
કુળમાં તું આવો પત્થર જેવો મૂરખ ક્યાથી પાક્યો?

વિદ્યા અક્ષય ધન કહ્યું, વિદ્યા મુહૂર્ મહાન;

વિદ્યાહીન પશુ નહી, ચાલુ વિદ્યાવાન અ. ૭૧. ૩૬

તારા જેવા તો જન્મતાં જ મરણ પામતા હોત તો ડીક!

આમ બધી બાબુએથી પોતાનો ધિક્કાર થતો સાંભળી તેને અતિશય લાગી આવ્યું અને તેણે પ્રાણુધાત કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. ઘરનો ત્યાગ કરી તે ભિલ્લવડી આવી પહોંચ્યો અને કૃષ્ણના પૂર્વતટે જ્યાં ભુવનેશ્વરી માતા છે ત્યાં આગળ ખાતપાત છોડી દઈ દેહ પાડવાનો નિશ્ચય કરી મંદિરને બારણે અડંગો લગાવીને બેઠો. એમ અખંડ ખાધાપીધા વિના ત્રણ દિવસ ગયા. આત્મસ્વરે તે માતાની સ્તુતિ કરવા લાગ્યોઃ હે મા ! હવે તો માર કે તાર પણ તારી કૃપા થયા વિના અહીંથી ખસવાનો નથી. પરંતુ અનુગ્રહની વાત તો બાબુએ રહી, પણ સ્વપ્નમાં દેવીએ દર્શન ન દીધાં. ગ્રાહણ રડીરડીને થાક્યો. છેવટે ક્રોધથી પોતાની જાલ કાપી માતાના પગ પર અર્પણ કરીને કહેવા લાગ્યો કે હે અંબા ! હવે પણ જો તું પ્રસન્ન નહિ થાય તો આ માથુંએ કાપીને તારા પગ પર મૂકીશ.

ગ્રાહણનું અંતઃકરણ આમ પશ્ચાત્તાપથી ભીંજાઈને જોઈ માતા જવાનીએ તેને સ્વપ્નમાં દર્શન દીધું અને કહ્યું કે હે વિપ્ર ! જિઠ. મારા પર નકામો ક્રોધ શીદ ઠાલવે છે ? સામે પાર ઓઢુંબર નીચે જે તપસ્વી યતિ વસે છે તેને શરણ જા. એ સાક્ષાત્ શિવસ્વરૂપ છે. એમાં શંકા કરીશ નહિ. તારું કામ ત્યાં થશે.

એમ કહી દેવી ભુવનેશ્વરી ગુપ્ત થયાં અને વિપ્ર જાગી જાઠ્યો. તે તરત જ ત્યાંથી દોડીને કૃષ્ણા ઉતરી સામે પાર ઓઢુંબર પાસે આવી પહોંચ્યો. શ્રીગુરુનાથને ત્યાં બેઠેલા જોઈ બાવે વંદન કરી તેમની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો.

સ્તુતિથી પ્રસન્ન થઈને શ્રીગુરુએ તેના માથા પર હાથ મૂક્યો. તરત જ કાપેલી જાલ ફરી વધી અને વિપ્રના ચિત્તમાં

જ્ઞાનનો પ્રકાશ થયો. સકળ જ્ઞાસોનું જ્ઞાન તેને સ્ફૂરી આવ્યું.

એમ શ્રીગુરુની કૃપાદષ્ટિ થતા પ્રાદક્ષણ બધા જ્ઞાસોમાં પ્રવીણ થઈ ત્રિલોકમાં પૂજ્ય થયો. જ્ઞેતજ્ઞેતામા વાત બધે ફેલાઈ અને લોકોના ટોળા દર્શન માટે દોડવા લાગ્યા. આમ પ્રસિદ્ધ થતા શ્રીગુરુએ ત્યાથી મુકામ ઉપાડ્યો અને ફરતા ફરતા જ્યાં કૃષ્ણા અને પંચનદીનો સંગમ થાય છે ત્યાં આગળ આવી પહોંચ્યા.

પાસે જ પૂર્વમાં અમરાપુર (ઔરવાટ) નામે ગામ વસેલું છે. ત્યાં અમરેશ્વર નામે મહાદેવનું કાશીવિશ્વનાથ સમું પવિત્ર સ્થાન છે. અમરેશ્વરની સમીપ ચોસઠ યોગિનીઓનો વાસો છે આજુબાજુ કાટિતીર્થ વગેરે આઠ તીર્થો રહેલાં છે. એમ આ સ્થળ અતિ પવિત્ર અને ભક્તોની કામના પૂર્ણ કરનાર છે. એ યથાર્થ જાણીને એ શુદ્ધ ક્ષેત્રનો મહિમા લોકમાં પ્રસિદ્ધ કરવા શ્રીગુરુ બાર વરસ ત્યાં રહ્યા. ત્યાં સંગમ ઉપર ઓઢુબર નીચે મુકામ કરી ત્યાંથી પાસે અમરાપુર ગામમાં રોજ ભિક્ષા કરવા જતા.

એ ગામમાં એક પરમ ધાર્મિક, સાત્ત્વિક, વૈદિક પ્રાદક્ષણ રહેતો હતો તેની સ્ત્રી પતિવ્રતા અને અતિથી અભ્યાગતની ભાવપૂર્ણ સેવા કરનારી હતી. આ પ્રાદક્ષણ કુટુંબ ધણુ ગરીબ હતું તેથી પ્રાદક્ષણ ભિક્ષાવૃત્તિ કરીને પોતાના કુટુંબનું પોષણ કરતો. તેના વાડામાં એક સુદર ફેલાએલી વાલોળની વેલ હતી. તેને બારે માસ શીજો આવતી. કોઈ દિવસ સૂકી ભિક્ષા ન મળે તો આ શીજો વડે જ સતોષથી આખું કુટુંબ પોતાના દિવસ કાઢતું. આટલી ગરીબાઈ હોવા છતાં પ્રાદક્ષણ નિત્ય પચ મહાયજ્ઞ કરતો.

એમ આનંદથી ઈશ્વરભજનમાં તેઓ પોતાનો કાળ કાઢતાં હતાં, ત્યાં એક દિવસ શ્રીગુરુ મધુકરી માટે એમને ધારણે આવ્યા. શ્રીગુરુને જોતાં જ પ્રાદાણ હરખલેર ઊઠ્યો અને ભાવથી તેમનું પૂજન કર્યું. તે દિવસે ઘરમાં ખીજું કંઈ અન્ન ન હતું એટલે એ ઝાલરીઆનું એકલું શાક જ લિલામાં આગળ ધર્યું. ભાવના ભૂખ્યા ભગવાન એ શીંગોનું શાક ખાઈ તૃપ્ત થયા અને બોલ્યા કે હે વિપ્ર ! હું તારી ભક્તિથી પ્રસન્ન થયો છું. જરૂર આજથી તારું હારિદ્ર દૂર થઈ ગયું. એમ કહી જતાં જતાં પેલો ફેલેલો ફાલેલો વાલોળનો વેલો પોતાને હાથે ઉઘેડી નાંખી દૂર ફેંદી દીધો અને 'સંગમ' પર પોતાના સ્થાન તરફ ચાલવા માંડ્યું.

શ્રીગુરુનું આલું કામ જોઈ પ્રાદાણી અને તેના પુત્રો અતિશય દુઃખ કરી રહ્યા હાજ્યાં અને કરમ કૂટી કહેવા લાગ્યાં કે સાચે જ ! અમારા પર દેવ રૂઢ્યો છે ! અમે કદી કોઈનું બગાડ્યું નથી ! યતિને પણ કંઈ ત્રાસ આપ્યો નથી. છતાં સંન્યાસી થઈ એમને આ અમારો કોળીઓ હરવાનું શું સૂઝ્યું ?

પ્રાદાણ સમજી હતો. એમ કકળાટ કરતાં સ્ત્રીપુત્રોને આશ્વાસન આપતાં તેણે કહ્યું કે હવે ચિંતા ન કરો. ક્યાં કર્મ લોગવ્યા સિવાય કોઈનો પણ છૂટકો થતો નથી. આપણા કર્મથી જ આપણી આ સ્થિતિ થઈ છે. છતાં અજ્ઞાનથી ક્રોધ કરી એ ઈશ્વરસમા યતિને શામાટે દોષ દો છે ? તું વિચાર તો કર કે એ યતિએ આપણા પર કેટલી બધી દયા કરી છે ! રાત દિવસ આપણો છવ આ વેલામાં ભમતો હતો; તેને

ઉખેડીને તેમણે તો આપણી મેલી મમતા દૂર કરી છે ! અને મમતા જ હુઃખનું મૂળ છે ! ! એટલે સાચે જ ! યતિના કહેવા પ્રમાણે આપણા હુઃખનો હવે અંત જ આવવાનો ! માટે પ્રભુનો પ'ડ માની શાંતિથી બજન કરો.

આ પ્રમાણે બોધ કરી સ્ત્રીનું સમાધાન કરી જૂના વેદાનાં મૂળ બોદી કાઢવા માટે જ્યાં કેાઢાળીથી ખામ્મણામાં ટચકેા મારે છે ત્યાં તો તરત જ વાસણ અથડાયાનો અવાજ થયો અને ધીમે ધીમે બોદતાં સોનામહોરથી ભરેલો એક ચરૂ તેને મળી આવ્યો.

આનંદથી ચરૂ ઘરમાં લઈ જઈ ગ્રાહ્યણે એ સ્ત્રીને દેખાડ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે ભેયુ ! આ યતીશ્વરની કેટલી બધી કૃપા છે ! શાકનો વેલો ઉખેડી જેણે આપણને સોનામહોરોથી ભરેલો ચરૂ આપ્યો તે માણસ નહિ પણ જરૂર ઈશ્વર જ છે ! ! માટે ચાલો, આપણે તેમના દર્શન કરી આ બધી વાત તેમને કહી પાવન થઈએ.

એમ કહી ગ્રાહ્યણ સ્ત્રીકુટુંબ સાથે શ્રીગુરુનાં દર્શન માટે નીકળ્યો. સંગમ પર આવી હૃપંભેર તેમની પૂજા કરી બધી વાત નિવેદન કરી. શ્રીગુરુએ કહ્યું કે આ સુવર્ણલાભની વાત તું કોઈને કરીશ નહિ. નહિતો, તારી પાસે એ ધન નહિ રહે. મારો તને આશીર્વાદ છે. માટે જા અને પુત્રપૌત્ર સાથે બજન કરી સુખી રહે.

એ પ્રમાણે શ્રીગુરુની આજ્ઞા તથા આશિષ લઈ એ પોતાની સ્ત્રી સાથે ઘેર પાછો ફર્યો અને શ્રીગુરુ સંગમ પર ઝોડુંબર તળે આનંદથી રહેવા લાગ્યા.

૧૦. નૃસિંહવાટિકા (ચાલુ)

ભક્ત તારવા શ્રીગુરુ, કરવા પાવનતીર્થ;

ગુપ્તરૂપે તરુતલે રહ્યા જાણુ મુકીર્ત. અ. ૭૩. ૩૨

પૂર્વે હિરણ્યકશિપુને મારવા માટે ભગવાને નૃસિંહ
અવતાર ધારણ કર્યો ત્યારે પોતાના ઉગ્ર નખથી દૈત્યનું પેટ
ફાડી તેનું વિદારણ કર્યું તે વખતે દૈત્યના શરીરમાં રહેલું
કાલકૂટસમું ભયંકર ઝેર તેમના નખમાં ચોંટી અસહ્ય પીડા
આપવા લાગ્યું. એ પીડા શાંત થવા માટે ઘણા ઉપાય કર્યો
છતાં દાહ સમ્યો નહિ એટલે લક્ષ્મીજીએ ઔદુંબરનાં ફળ
લાવી આપ્યાં. તેના સ્પર્શથી થોડી વારમાં તે ઝેરની પીડા શાંત
થઈ. પ્રભુને આરામ થયો તેથી પ્રસન્ન થઈ તેમણે તેને
વરદાન આપ્યું કે હે ઔદુંબર ! તું જગતમાં કલ્પવૃક્ષ તરીકે
પૂજાઈશ અને જે માણસ ભાવથી તારૂં આરાધન કરશે તેના
મનોરથ પૂર્ણ થશે ! તારી સેવાથી વંધ્યા પુત્રવતી થશે,
દરિદ્ર શ્રીમંત થશે અને મૂરખને જ્ઞાનપ્રાપ્તિ થશે ! બધા
દેવનો વાસો તારામાં રહેશે અને હું પણ લક્ષ્મીજી સાથે તારી
પાસે જ રહી તારી સેવા કરનારનાં પાપ તાપ શાંત કરીશ.

યત્નસેવનથી થયા ઉગ્ર નૃસિંહ શાંત,

ઔદુંબર એ કહિ વિશે કલ્પવૃક્ષ સાક્ષાત્. અ. ૭૩. ૨૮

આમ જેને પોતે પૂર્વાવતારમાં વરદાન આપ્યું હતું
તેનો મહિમા લોકોમાં પ્રસિદ્ધ થવા માટે શુરુવર નૃસિંહ
સરસ્વતી પણ અમરાપુરમાં એ પુણ્યવૃક્ષ નીચે જ રહેતા હતા.
શ્રીગુરુનું ત્યાં વાસ્તવ્ય થવાથી એ વૃક્ષનો મહિમા અધિક

વધવા લાગ્યો. રોજ મધ્યાન્હે ત્યાં દિવ્ય ઉત્સવ ચતો. અમરેશ્વર શિવલિંગમાંથી ચોસઠ યોગિનીઓ નિત્ય પ્રગટ થઈ શ્રીગુરુને પગે લાગી લાવપૂર્વક પ્રાર્થના કરી પોતાને આશ્રમે લઈ જતી અને ત્યાં એમનું ઉત્સાહથી પૂજન કરી તેમને ભિક્ષા કરાવી અતિશય આનંદ પામતી. શ્રીગુરુ રોજ પ્રેમથી ત્યાંજ ભિક્ષા કરતા અને ત્યાંથી પાછા ફરી ઝોડુંબર તળે રહેતા.

લોકોને આમાંની કાંઈજ ખબર ન હતી. તેથી ગામલોક વિસ્મય પામી અંદર અંદર વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ ઝોડુંબર તળે વસનાર ચતિરાજ કહી વસતીમાં જતા નથી કે ક્યાંજે ભિક્ષા માગતા નથી. એમનું શરીર શી રીતે નર્જતું હશે ? જંગલમાં એમના લોજન વગેરેનું કેમ થતું હશે વગેરેની તપાસ કરવાની જરૂર છે. માટે આપણે ગુપ્ત રહીને જોઈએ !

એવો વિચાર કરી તેમણે એક માણસને સંતાઈ રહી તમામ ખાતમી મેળવી લાવવા માટે ત્યાં મૂક્યો. ખરાબર બપોરનો સમય થયો એટલે એકદમ લયનક દેખાવ જોઈ તે ખીંધો. તેનું લેણું ચસકથું અને ત્યાંથી દોડ મૂકી તે સીધો ઘેર આવી જીલો. શ્રીગુરુનો અંત જોવાનો ચત્તન કરનારનું કલ્યાણ કેમ થાય ? કહ્યું છે કે

અત જ્ઞેના ગુરુનો કરે મનમા પ્રયત્ન નેદ,

નગકામી નર તે નકી, એમાં શો સદેદ ? અ. ૭૩. ૪૪

આ વખતે ગંગાનુજ નામે એક ખેડૂત ત્યાં ખેતર સાચવતો હતો. તેણે ગંગામાંથી ચોસઠ યોગિનીઓ નીકળી શ્રીગુરુને પ્રણામ કરી પોતાની સાથે લઈ જતાં જોઈ. શ્રીગુરુ સાથે યોગિનીઓ આવવા માંડી એટલે પાણી બને ગારુ થઈ

ગયું અને પાણીમાં રસ્તો થયો. પાણીમાં મારગ જોઈ ગંગાનુજને આશ્રય થયું અને તે વિચારવા લાગ્યો કે આ યતીશ્વર માણસ નહિ પણ નક્કી ઈશ્વર જ છે. નહિ તો આમ પાણી મારગ આપે નહિ. વળી આ દેવકન્યાઓ કેાણુ હશે ? આમ વિચાર કરતામાં તો બધાં અદૃશ્ય થઈ ગયાં. યોગિનીઓની પૂજાબિદ્યા ગ્રહણ કરી શ્રીશુર પાછા પોતાને સ્થળે આવી બેઠા એટલે કૃષ્ણાનું નીર પાછું અખંડ વહેવા લાગ્યું. બીજે દિવસે પણ ગંગાનુજે જોઈ દૃશ્ય જોયું એટલે યોગિનીઓ શ્રીશુરને નમન, પૂજન, આરતી વગેરે કરી પાણીમાં થઈને લઈ જતી હતી ત્યારે પોતે પણ તેમની પાછળ પાછળ એ મારગે થઈ જવા માંડ્યું. થોડે દૂર ગંગામાં બધાં ગંગાં એટલે તરત જ સ્વર્ગને પણ જાંખું પાડે એવું એક ગામ આવ્યું. ગામના બધા લોકો શ્રીશુરને લેવા માટે સામે આવેલા હતા. બધાં સ્ત્રીપુરુષોએ શ્રીશુરની આરતી કરી અને વાજતેગાજતે રત્નજડિત દિવ્ય મકાનોની હારોની હારો વચ્ચે થઈને એક સુંદર દિવ્ય સ્થળે તેમને લઈ ગયાં. ત્યાં એક રત્નજડિત સોનાના સિંહાસન પર બેસાડી બધાંએ તેમનું પોડશોપચારે પૂજન કર્યું અને અનેક જાતનાં મિષ્ટાનોથી ખૂબ જમાડ્યા.

ગંગાનુજ દૂર રહ્યો રહ્યો આ બધું આવો થઈ જોયા કરતો હતો. લોજન પૂરું થયા પછી શ્રીશુરની એના પર નજર પડી એટલે તેમણે તેને પૂછ્યું કે તું કેાણુ છે અને અહીં કેમ આવ્યો છે ? ગંગાનુજે હાથ જોડી જવાબ આપ્યો કે હે ભગવન્ ! હું એક પામર ખેડૂત છું અને આપના દર્શન માટે આવ્યો છું. એમ કહેતામાં તો તેની આંખમાં પ્રેમાશ્ર

ભરાઈ આવ્યાં અને રોમાંચિત થઈ તે ફરીફરી પગે લાગવા લાગ્યો અને સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે હે દેવ ! તું કેવળ ત્રિમૂર્તિ છે ! તારી લીલાનો પાર હું પામર કયાંથી પામું ?

શ્રીગુરુએ તેને આશ્વાસન આપી કહ્યું કે જા, તારી તમામ ઇચ્છાઓ સફળ થશે. તારું હારિદ્ર આજથી નાશ પામ્યું માન ! જા. તું જાણી રીતે સુખી થઈશ અને અતે તારી સદ્ગતિ થશે. પણ આ જે તે જાણું દૃશ્ય જોયું છે તે હું અહીં રહું ત્યાંમુખી કોઈની આગળ પ્રગટ કરીશ નહિ. એમ કહી શ્રીગુરુ જટ ઓઢુંબર આવ્યા અને ખેદૂત પણ પાછળ પાછળ આવી શ્રીગુરુની આજ્ઞા લઈ ચેર ગયો. ગુરુ-કૃપાથી ખેતરમા ખોદતાં ખોદતાં એક દિવસ તેને અઢળક ધન મળી આવ્યું. તેની મતિ શુદ્ધ થઈ અને તે પુત્રપૌત્ર સાથે હંમેશા ગુરુસેવામાં હાજર રહેવા લાગ્યો.

એમ કરતા માધપૂર્ણિમાનો દિવસ આવ્યો. ગંગાતુળ શ્રીગુરુનાં દર્શન કરી વિનંતિ કરી કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! મેં બ્રાહ્મણ પાસેથી સાંભળ્યું છે કે પ્રયાગ અને કાશીમાં માધસ્નાન કરવાથી અત્યંત પુણ્ય મળે છે, પણ હું પામર શું જાણું કે કાશી કેવી હશે અને પ્રયાગ કયાં હશે ?

શ્રીગુરુ કહેવા લાગ્યા કે હે ભક્ત ! દક્ષિણમા પંચનદીનો કૃષ્ણાનદી સાથેનો સંગમ એ જ પ્રયાગ છે, યુગાલય (બુગુલ) કાશી છે અને કોલ્હાપુર ગયા છે. દક્ષિણમાં આ ત્રિસ્થળી શાસ્ત્રોમાં અતિ પુણ્ય આપનાર કહી છે. તારી ઇચ્છા હોય તો એ જાણનાં તને દર્શન કરાવું.

એમ કહી શ્રીગુરુ વ્યાધાંબર પર બેઠા અને ગંગાતુળને કહ્યું કે મારી પાદુકા મજાખૂત પકડી રાખ અને આંખો મીંચી દે.

મારે ત્યાં વંશ વધતો નથી તે મને કૃપા કરી કહેા. પણ કોઈએતું સમાધાન કરી શકયું નહિ.

છેવટે એક પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન બ્રાહ્મણે તેને કહ્યું કે જે કોઈ ગર્ભપાત કરે છે તેને બીજા જન્મે સંતાનપ્રાપ્તિ થતી નથી. અથવા તથા ગાયેાનો વધ કરનાર તથા બીજાની થાપણ ઉત્થાપત કરનારની પણ વંશવૃદ્ધિ થતી નથી. તે ગયા જન્મમાં શૌનક ગોત્રના એક બ્રાહ્મણની સો મહોરો લીધી હતી. તે ઘણી રીતે માગવા છતાં પણ તે એને પાછી આપી નહિ તેથી મરણ સમયે આ દ્રવ્યમાં એની વાસના રહી ગઈ એટલે એ ભૂત થઈને તારાં બાળકોનો નાશ કરે છે. માટે ભૂતચોનિમાંથી એનો ઉદ્ધાર થવા કાંઈક સત્ક્રિયા કર. એ બ્રાહ્મણના વંશમાં કોઈ નહિ હોવાથી મરણક્રિયા વગેરે કંઈ થયું નથી. માટે તું તેની ક્રિયા કરાવ અને તેના ગોત્રનો કોઈ સારો બ્રાહ્મણ ચોધી કાઢી સો મહોર પાછી આપ. વળી કૃષ્ણાતટે નિવાસ કરી પંચગંગાના સંગમમાં યથાવિધિ સ્નાન કરી ઓઢુંબરની આરાધના કર અને તેને જળસિન્ધન કરી યથાવિધિ શુરુપાદુકાતું પૂજન કર, જેથી તારું પાપ નષ્ટ થશે અને એ બ્રાહ્મણનો ભૂતચોનિમાંથી ઉદ્ધાર થઈ તારી વંશવૃદ્ધિ થશે.

બ્રાહ્મણનાં એ વચન સાંભળી બ્રાહ્મણ સ્ત્રી કહેવા લાગી કે હું હરિદ્રી હજારો ઉપાયો કરું તોપણ સો મહોરો જેટલી રકમ કદી મેળવી શકું તેમ નથી, પણ દૈવ ભાવના રાખીને એક માસ સ્નાન, પૂજન, ઉપવાસ વગેરે શરીરથી બને તેટલું બધુંય કરીશ. બ્રાહ્મણે પણ તેને તેમ કરવા અનુસા આપી. બાઈ શુરુસ્થાનમાં ઓઢુંબરે આવી અને બ્રાહ્મણની

આજ્ઞા પ્રમાણે પાપવિનાશી તીર્થમાં સ્નાન ઉપવાસ વગેરે કરી પાદુકાપૂજન કરી નિત્યનિયમથી ઔદુંબરની પરિક્રમા કરવા લાગી.

એમ કરતાં ત્રણ દિવસ યયા એટલે ભૂતે સ્વપ્નમાં પ્રગટે થઈ આપેલા દ્રવ્યની માગણી કરી એને પહીવડાવીને કહ્યું કે સ્ત્રીધી રીતે માફ ધન આપી દે, નહિ તો હું તને મારી નાંખીશ અને તારા વંશમાં પણ કંઈને જીવવા નહિ દઉં. એમ કહી ક્રોધથી રાતોપીજો થતો તે પિશાચ એને મારી નાંખવા દોડ્યો. પ્રાદ્યણી એકદમ ગભરાઈ ગઈ અને ધ્રુજતા શરીરે ઔદુંબર તરફ દોડી. ત્યાં તેણે શ્રીગુરુને જોયા એટલે કાંઈક હિંમત લાવી જને હાથ જોડી તેમની પાછળ સંતાર્થ ગઈ.

શ્રીને અભયદાન આપી શ્રીગુરુ ભૂતને કહેવા લાગ્યા કે કેમ રે ! તું એને કેમ મારે છે ?

ભૂતા-હે પ્રભો ! આ બાઈએ મારી સો સોનામહોરો લીધી છે અને તેની ઝંખનામાં પ્રાણ ત્યજવાથી આ થોનિ પ્રાપ્ત થઈ છે. માટે કૃપા કરીને માફ ધન પાછું અપાવો.

સ્વામી કૃપાળુ તું યતિ, તુજને સરખા સર્વ;

પક્ષાગ્રય શોભે નહીં, મગ્ધત્રુ એ સર્વ' અ. ૭૪. ૫૬

પિશાચવચન સાંભળી શ્રીગુરુ (સંકોધ):-આ બાઈ મારી ભક્ત છે. તેને જરાય પીડા આપીશ તો હું તને શિક્ષા કરીશ. હું તારા હિતની વાત કહું છું તે તું સંભાળ. આ બાઈ જે કાંઈ આપે તે તું લે. તેથી પિશાચથોનિમાંથી તારી મુક્તિ થશે અને આ બાઈ પણ મુખી થશે. જો તને આ કંપૂલ ના હોય તો અહીંથી એકદમ દૂર ચા. નહિ તો તારી માઠી દશા થશે.

રીતે સમજાવવા લાગ્યા પણ તે એકની બે થઈ નહિ.

એટલામાં ઓચિંતો એક બટુકવેષધારી બ્રહ્મચારી ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને મધુર શબ્દે બ્રાહ્મણીને દેહની ક્ષણ-ભંગુરતા વિષે બોધ કરીને કહેવા લાગ્યો કે

જેનું જે લેણુ ઘટે, બોગે ત્યાં લગ તેહ,

કોઈ બાળપણે મરે, ત્યજે તરુણ કો દેહ.

• કોઈ ૧જરક થતાં લગી, વહે બોજ શરીર;

નાખી એક બીજું ગ્રહેજેમ ફાટતાં ૨ચીર. અ. ઉપ. ૨૩-૨૪

માટે વૃથા થોડ મૂકી આત્મકલ્યાણનો વિચાર કર.

બ્રાહ્મણીએ બધું શાંતિથી સાંભળ્યું અને હાથ જોડી પગે લાગી કહેવા લાગી કે તમે જે કહો છો તે બધું ખરું છે. પણ પ્રારબ્ધના લેખ ઉપર મેં ન વાગે તો ઈશ્વરભગ્ન શા માટે કરવું? હું નિશ્ચય કરીને સાક્ષાત્ત્રિમૂર્તિ નૃસિંહ-સરસ્વતીને શરણે ગઈ અને એમણે આમ વિશ્વાસઘાત કયો એમ કહેતાં મારી જીભ લજવાય છે!

બ્રાહ્મણીનો અડગ નિશ્ચય જોઈને બ્રહ્મચારીએ કહ્યું કે જો તને શ્રીગુરુના વચન ઉપર આવો અચળ વિશ્વાસ છે તો તું શબ લઈને ત્યાં જા અને પાદુકા ઉપર શરીર અર્પણ કર.

બટુકના કહેવા પ્રમાણે બ્રાહ્મણી ઊઠી અને છાતીએ શબ બાંધી ઓડુંબર પાસે શ્રીગુરુસ્થાનમાં આવી પાદુકા પર જોરથી માથું પછાડી લોહીથી અભિષેક કર્યો.

એમ કરતાં બીજો દિવસ પસાર થયો પણ બ્રાહ્મણીએ શબ આપ્યું નહિ.

બ્રાહ્મણો અંદર અંદર વાતો કરવા લાગ્યા કે આ ભયંકર

જંગલ છે, માણસનો પણ સંચાર નથી; ત્યાં આપણે કેવી રીતે રાત કાઢીએ ? માટે એને એકલી મૂકીને જ આપણે ચાલ્યા જઈએ એટલે બીકની મારીતરતજ એની મેળે શબ આપશે. છેવટે ગંધાઈ બિઠશે એટલે એ શું કરવાની છે ?

આમ વિચારી બધા ડાઘુઓ ગામમાં પાછા ફર્યા. પતિપત્ની ત્યાં રાત રહ્યા. બે દિવસના અખંડ ઉજાગરા હતા અને શોકથી રહીરહીને બ્રાહ્મણી યાકીને લોચપોચ થઈ ગઈ હતી એટલે રાત પડતાં બિંધી ગઈ.

રાત્રે સ્વપ્નમાં શ્રીગુરુ પ્રગટ થયા અને કહેવા લાગ્યા કે મારા પર આ બધો રોષ શામાટે ઠાલવે છે ! બોલ, આ પુત્રને શું થયું છે ? એનું મોં ઉઘાડ. હું ભસ્મ નાંખીને ફરીથી પ્રાણ ફૂંકી આપું છું. ને !

એમ કહીને શ્રીગુરુ અદૃશ્ય થયા. બ્રાહ્મણી બળકીને નાગી બિહી અને વિચાર કરવા લાગી કે હું શ્રીગુરુને દોષ આપું છું એ મારી કેવડી મોટી ભૂલ છે ? નાગતાં જેવા વિચાર કરીએ તેવું જ સ્વપ્નમાં દેખાય છે. કયા પામર હું અને કયાં એ દેવસ્વરૂપ શ્રીગુરુ ? માફ દેવ વાંકું ત્યાં દેવ શું કરે ? એમ કહી તેણે શબને ફર મૂકયું. ત્યાં તો થોડી વારમાં શરીરમાં ગરમી આવી અને બધે ચેતન બ્યાપ્યું. જાંઘમાંથી નાગ્રત થયો હોય તેમ બાળક બેઠો થયો અને બિહીને કહેવા લાગ્યો કે મા ! મને ભૂખ લાગી છે, કંઈક ખાવા આપ. એમ કહી રડતો રડતો માતા તરફ દોડ્યો. ત્યાં તો ગુરુકૃપાથી બ્રાહ્મણીના સ્તનમાંથી દૂધની ધારા સ્રવવા લાગી. ભૂખ્યા બાળકને પ્રેમથી ધવરાવી દેડે બેસાડી પતિને

જગાડી તેની સાથે ઐહુંબરે આવી બધાંએ ભક્તિભાવે
આહુંબરની પ્રદક્ષિણા કરી અને શ્રીગુરુની કરુણ સ્વરે પ્રાર્થના
કરી સંગમજળમાં સ્નાન કરી લોહીવાળી પાદુકા સાદ કરી
ઐહુંબરને જળસિંચન કર્યું અને દીપમાળ પ્રગટાવી મંત્રોચ્ચાર
સાથે સદ્ગુરુનું પૂજન કરી આરતી કરી.

રાત એમ ભજનમાં પસાર થઈ, સવાર થયું ને ડાહ્યો
શળને અગ્નિસસ્કાર કરવા માટે આવી પહોંચ્યા. મરેલા
પુત્રને હવતો જોઈ બધાને આનંદ સાથે આશ્ચર્ય થયું.
શ્રીગુરુની અતકચંદીલાનું ચિંતન કરી બધાએ ભક્તિભાવથી
વંદન કર્યું અને આનંદથી લોજનસમારંભ કરી બધા
ગામમાં પાછા આવ્યા.

આમ શ્રીગુરુની કૃપા થતાં એવી એક પણ વસ્તુ નથી કે
જે ભક્તને માટે દુર્લભ હોય. લોકદષ્ટિએ અદૃશ્ય થવા છતાં
શ્રીગુરુ ઐહુંબરે હંમેશાં જ્યોત જ છે; અને આજે પણ
ભક્તિભાવથી તેમનું સેવન કરનારની મનકામનાઓ પૂરી થાય
છે અને અસાધ્ય ગણાતા બચકર રોગો પણ ભાવપૂર્વક
પાદકાનું અર્ચન કરવાથી દૂર થાય છે.

૧૨. ગાણુગાપુરમાં આગમન

સદસરશ્મિ? સૂર્ય જે, રહે કેમ એ ગુપ્ત ?

કો દાકે કસ્તરિજા ? કેમ રહે ગુરુ ગુપ્ત ? અ. ૭૬ ૧૮

નૃસિંહવાટિકા સ્થાન સારી રીતે ચેતતાં દિવસે દિવસે
વધતી જતી લોકોપાધિ ટાળવા શ્રીગુરુ ત્યાંથી નીકળી સીમા
અને અમરજા નદીના સંગમે આવી રહેવા લાગ્યા. તે વખતે ત્યાં

ઘણું ઘાડું જંગલ હતું. થોડો સમય શ્રીગુરુ ગુપ્તવાસ કરી શક્યા પણ કંઈક કંઈક દિવ્ય લીલાઓએ લોકોનાં ટોળાં ખેંચી આણ્યાં અને વખત જતાં શ્રીગુરુની કીર્તિ પહેલાં કરતાંએ વધારે ફેલાવા લાગી.

સંગમથી થોડે દૂર ગાણગાપુર ગામમાં શ્રીગુરુ બપોરે હુમેશાં લિક્ષા માટે આવતા. ગામમાં વૈદિક બ્રાહ્મણોનાં સો ઘર હતાં. તેઓ સરકારી પસાયતાની જમીન ખેડી પોતાનું ગુજરાન ચલાવતા.

બ્રાહ્મણમંડળમાં એક તદ્દન ગરીબ, હરિદ્રી પણ પવિત્ર બ્રાહ્મણ હતો. તેની સ્ત્રી પતિવ્રતા હતી. દંપતી પોતાનું ગુજરાન એક વધ્યા લેંસ ઉપર ચલાવતાં. લેંસ ઘણી ઘરડી તેમજ બોખી હતી તેથી બીજા કોઈરીતે ઉપયોગની ન હોવાથી બ્રાહ્મણ લોકોને ખેતરમાં કામ કરવા માટે એને ભાડે આપતો.

આ બ્રાહ્મણને ત્યાં એક દિવસ શ્રીસદ્ગુરુ લિક્ષા માટે આવ્યા. તેમને ત્યાં જતા બેઈ બીજા બ્રાહ્મણો નિંદા કરવા લાગ્યા કે આ યતિને એવું તે શું એ બ્રાહ્મણ લિખારીને ઘેર મળે છે કે અમારાં પૈસાદાર લોકોનાં જાતજાતની કિંમતી વસ્તુઓ તેમજ ખટરસ પકવાણથી ભરેલાં ઘર છોડી ત્યાં જાય છે? બીજા વળી કેટલાક કહેવા લાગ્યા કે ભાઈ! એ તો સાક્ષાત્ ઈશ્વરસ્વરૂપ છે. એમની તો સમદષ્ટિ હોય. એમને તો લિખારી અને શ્રીમંત બંને સરખા છે. એમ જાતજાતની લોકો મશ્કરીઓ કરવા લાગ્યા.

તે દિવસે લેંસ ઘેર હતી. વૈશાખ માસના બપોરનો તાપ તપી રહ્યો હતો. બ્રાહ્મણ સૂકી લિક્ષા માટે બહાર ગયો.

હતો. શ્રી ઘરમાં એકલી હતી. શ્રીગુરુ “મવતિ મિશા દેહિ” કહી બારણામાં આવી ઊભા.

શ્રી બહાર આવી પગે લાગી અને આસન આપી શ્રીગુરુને ખેસાડી મધુર વચને કહેવા લાગી કે, પતિ ભિક્ષા માટે બહાર ગયા છે તે આવતા જ હશે. આપ ખેસો. હંમેશનો એમનો આવનાનો વખત થયો છે. એ અનાજ વગેરે લઈ આવે એટલે આપને ભિક્ષા કરાવું.

શ્રીગુરુ આસન પર બેઠા અને હસતે મુખે કહેવા લાગ્યા કે હે માતા! તારે બારણે લેંસ ખાંધી છે તો ભિક્ષામાં દૂધ જ કેમ નથી આપતી? એમ કેમ કહે છે કે પતિ ધાન્ય લઈ આવશે એટલે ભિક્ષા કરાવીશ?

શ્રીગુરુનાં વચન સાંભળી સતી વિનયથી કહેવા લાગી કે હે પ્રભો! આપ જુઓ છો તે આ લેંસ તો જન્મથી જ વાંઝણી છે. વળી ઘરડી પણ થઈ ગઈ છે. તેના બધા ઢાંત પડી ગયા છે. આટલી ઉંમર થઈ પણ એ કદી ઝાભણી થઈ નથી. પાડાની પેઠે અમે એને ઉછેરી છે અને લોકો એને મજરી આપી ખેતરમાં ખાતરપૂંજે વહેવા કામે લઈ જાય છે એ પણ જાણીતી વાત છે. પણ આજે તો એમેય કોઈ એને નથી લઈ ગયું. એટલે ઘરમાં ભિક્ષા માટે આપવા કંઈજ નથી.

શ્રીગુરુ:—તું આમ સાવ જૂઠું બોલે છે! લેંસ દોહીને મને દૂધ આપી ભિક્ષા કરાવ!! મને ઉતાવળ છે.

બ્રાહ્મણીને શ્રીગુરુનાં વચન પર દૃઢ વિશ્વાસ બેઠો. એને લાગ્યું કે સાક્ષાત્ પ્રભુ છે એ! એમના વચનથી શું ન થાય? એમ વિચારી તે ઘરમાં ગઈ અને લોકડાની દોણી હાથમાં લઈ પૂણું શ્રદ્ધાથી લેંસના આંચળ પકડી દોહવા લાગી.

જોતજોતામાં તો જરાજરા જે ઘડા દૂધના ભરાયા હરખવેલી થઈ દૂધને ગરમ કરી બીજા પાત્રમાં રેડી એણે દૂધ શ્રીગુરુના મો આગળ લાવી મૂક્યું.

શ્રીગુરુએ સતોપથી થોડું દૂધ પીધું અને પ્રસન્ન થઈ બોલ્યા કે હે સતી ! હું તારા સંજ્ઞાભાવથી સતુષ્ટ થયો છું અને તને વરદાન આપું છું કે તારે ત્યાં લક્ષ્મી અખંડ વાસો કરશે અને પુત્રપૌત્રથી તારા કુળ ભરેલું રહેશે.

એમ વરદાન આપી શ્રીગુરુ ત્યાંથી સગમસ્થાને આવ્યા બ્રાહ્મણ ઘેર આવતા સીંચે જમી હડીકત એને કહી સભળાવી એટલે તે આશ્ચર્યથી કહેવા લાગ્યો કે જરૂર એ ઈશ્વરનો અવતાર જ છે.

મૂળ દષ્ટિએ નર સમે દેખાએ પણ જાણ,

પરમ પુરુષ એ નિશ્ચયે થયો અતીર્ણ માન' ' અ ૭૬ ૬૪

માટે જલદી ચાલ, આપણે સગમે જઈએ એમના દર્શનથી પાવન થઈએ.

એમ કહી ત્યાંથી જાને જણ મગમે આવ્યા અને શ્રીગુરુને પગે લાગી પૂજન આરતી વગેરે કરી ખૂબ ભાવથી સ્તુતિ કરી આનંદ પામ્યા.

એમનો વિશુદ્ધ ભાવ જોઈ શ્રીગુરુ અત્યંત પ્રસન્ન થયા અને તેમને પ્રેમથી આશિષ આપી વરદાન આપ્યું.

શ્રીગુરુનો આશીર્વાદ મેળવી પતિપત્ની ઘેર આવ્યા અને શ્રીગુરુનું ભજનચિતન કરી વરદાન પ્રમાણે સુખી થયા.

બીજે દિવસે લોકો ભેસને બાઝે લેવા આવ્યા ત્યારે બ્રાહ્મણે કહ્યું કે મારી ભેસ તો દૂધ આપવા લાગી છે માટે હવેથી વૈતરા માટે નહિ આપું. તમારી ખાત્રી ન થતી

હોય તો જુઓ પેલા પડ્યા દૂધથી ભરેલા જે ઘડા !

દૂધ ભરેલા ઘડા જોઈ લોકોને આશ્ચર્ય થયું કે અરે ! આમ દેમ ? ભેંસ તો કદી વિચાર્ય પણ નથી. આખી છંદગીમાં ઝાભણી પણ થઈ નથી અને આ દૂધ ક્યાંથી ? એમ અંદર અંદર વાતો કરવા લાગ્યા.

જેતજેતામાં આ વાત રાજદરબારમાં પહોંચી ગઈ. રાજા પણ આશ્ચર્ય પામી એ કૌતુક નજરે જોવા માટે ત્યાં આવ્યો અને હાથ જોડી નમન કરી ગ્રાહણને બધી વાત યથાસ્થિત કહેવા માટે ઇચ્છા બતાવી.

રાજાની ઇતેન્દ્રી જાણી ગ્રાહણે કહ્યું કે સંગમ પર ફેટલાક વળતથી એક ચતીસ્વર રહે છે તેમની આ બધી કરણી છે. ગઈ કાલે એ મારે ત્યાં ભિક્ષા માટે આવેલા. હું સૂકી ભિક્ષા માગવા બહાર ગયો હતો. ઘરના આંગણમાં ભેંસ બાંધેલી જોઈ તેમણે મારી પત્નીને કહ્યું કે મને દૂધની ભિક્ષા આપ. મારી પત્નીએ કહ્યું કે હે પ્રભો ! આ ભેંસ તો તદ્દન વાંઝણી છે; તદ્દન ઘરડી થઈ ગઈ છે અને કદી વિચાર્ય પણ નથી. ચતિસ્વરે તેને કહ્યું કે તું સાવ જૂઠું બોલે છે. તું દોહવા બેસ તો હું જોઈ કે તે કેવી વાંઝણી છે. વચન પર વિશ્વાસ રાખી મારી બી શેઠ કાઢવા બેઠી કે તરતજ જે ઘડા દૂધથી ભરાયા.

ગ્રાહણનાં વચન સાંભળી રાજા સ્ત્રીપુત્ર સાથે ચતુરંગ ત્રૈવ્ય લઈ શ્રીગુરુનાં દર્શન કરવા સંગમે આવ્યો અને જે હાથ જોડી ભક્તિપૂર્વક સ્તુતિ કરી વિનંતિ કરવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! આપ ગામમાં પધારો. હું ત્યાં આપના નિવાસ વગેરેની તમામ વ્યવસ્થા કરીશ. મને સેવાનો લાભ મળશે

અને લોકનું કલ્યાણ થયે. માટે મારી આટલી વિનંતિ માન્ય કરો. એમ કહીને તેણે હંડવત પ્રણામ કર્યો.

શ્રીગુરુએ મનમાં વિચાર કર્યો કે આ પદેચ્છાપ્રારબ્ધ આવી પહોંચ્યું, માટે તે લોગવીને ક્ષીણ કરવું જોઈએ. એમ વિચાર કરી તેમણે નૃપની વિનંતિ માન્ય કરી,

રાજાએ શ્રીને લઈ જવા માટે તમામ તૈયારી કરી. શ્રીગુરુને સુખાસનમાં બેસાડ્યા. નિશાનકંઠા સાથે મૈત્ર્ય આગળ ચાલવા માંડ્યું. ઓઝો મધુર ઠંઠે આનંદથી મંગળ ગીતો ગાવા લાગી. પાલખી પર રત્નજડિત છત્ર ઝગઝગી રહ્યું હતું. રાજા સ્વહસ્તે આમર ઢોળતો હતો. રાણીઓ તથા રાજકુવરો પાલખી સાથે પગપાળા ચાલતા હતા. પાલખીના આગળના ભાગમાં વિદ્વાન બ્રાહ્મણો વેદઘોષ કરી ગગનમંડળ સાત્ત્વિકતાથી ગાતવી મૂકતા હતા. છડીદારો ઉચ્ચ સ્વરે છડી પૂકારી રહ્યા હતા. જંદીજનો ત્રિભૂતિ સ્વરૂપ શ્રીસદ્ગુરુની ભિરદાવણિ લલકારતા હતા.

આ પ્રમાણે વાજતેગાજતે શ્રીગુરુની સ્વારી નગરમાં આવી પહોંચી. ગામલોકો ઠેકઠેકાણે પૂજાઆરતી કરી યથોગ્ગાન કરતા સાથે ચાલવા લાગ્યા. ગામના પરિચિત ભાગમાં એક અશ્વત્થ હતો. તેના ઉપર એક લયાનક બ્રહ્મરાક્ષસનો વાસો હતો. તેની બીકથી આતુળાતુનાં ઘરો ઉત્તજ પડ્યાં હતાં. શ્રીગુરુની સ્વારી એ અશ્વત્થ નીચે આવતાં જ તેમના સાત્ત્વિક પ્રભાવથી રાક્ષસ નીચે જિતયો અને શ્રીગુરુના પગમાં હંડવત્ કરી પ્રાર્થના કરી હાથ જોડી કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! હું અધમ છું, પાપી છું, મારો ઉદ્ધાર કરો; મેં કેટલાંયે માણસોનો અને પ્રાણીઓનો

સંહાર કર્યો છે. પણ આપના હર્શનમાત્રથી મારી મતિ ફરી ગઈ છે અને મને વિશ્વાસ બેઠો છે કે આપની કૃપા થતાં મારો ઉદ્ધાર જરૂર થશે. બ્રહ્માક્ષસની નમ્ર પ્રાર્થના સાંભળી શ્રીશુરુએ પ્રસન્ન થઈને તેના માથે હાથ મૂક્યો. તરતજ બ્રહ્માક્ષસ માણસના રૂપમાં ફેરવાયો ! મનુષ્યરૂપે તેણે શ્રીશુરુને નમસ્કાર કર્યો. શ્રીશુરુની આજ્ઞાથી સંગમસ્થાનમાં જઈ આજ્ઞાનુસાર ત્યાં શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્નાન કરીને મુક્ત થયો.

લોકો આ બનાવ જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે નડકી આ ઇશ્વરાવતાર જ છે. સામાન્ય માણસનો આવો પ્રભાવ ન હોય.

શ્રીશુરુની આજ્ઞાથી રાજાએ તે સ્થળે મઠ તૈયાર કરાવ્યો અને શ્રીશુરુ ત્યાં રહેવા લાગ્યા. રાજા ભાવપૂર્વક નિત્ય સવારસાંજ ત્રીપુત્રો સહ આવી નમન કરી પગે લાગી મંગળ દ્રવ્યોથી પૂજન કરતો અને શ્રીશુરુ હંમેશાં અનુયાન માટે સંગમ પર જાય ત્યારે સેના સાથે, સાથે જતો અને મધ્યાહ્ને મઠમાં પાછા આવે ત્યારે સામે જઈ વંદન કરતો. કેકકેક વાર શ્રીશુરુને પાલખીમાં બેસાડી સેના સાથે વાજતેગાજતે અરણ્યમાં લઈ જઈ આનંદ પામતો. શ્રીશુરુ પણ તેના ભાવ પ્રમાણે હંમેશાં તેની સેવા સ્વીકારી તેને સંતુષ્ટ કરતા.

આમ થોડા વખતમાં શ્રીશુરુનો મહિમા અતિશય ફેલાવા લાગ્યો. અલૌકિક લીલાઓ સાંભળીને દૂરદૂરથી લોકો આવીને ભાવથી વંદન કરવા લાગ્યા. ઉત્સવ કીર્તન થવા લાગ્યાં. બ્રાહ્મણશ્રોત્રજનો ઉપરાધાપરી થયા જ કરતાં, અને લોકોની લીક પાર વિનાની મચવા લાગી. જેમજેમ

પ્રસિદ્ધિ વધવા લાગી તેમતેમ ઠેટલાક તેજોદ્રેષીઓનો દ્વેષ અને ઉપદ્રવ પણ થવા લાગ્યો. પણ તેથી શ્રીગુરુની કીર્તિ ઊલટી વધારે ઝળકી ઊઠી. તેમજુ બક્તમંડળ દિવસે દિવસે વધતું જ ચાલ્યું.

૧૩. ત્રિવિક્રમભારતી

યર્મયશ્નુ આ શ લકે, તાર અદ્ભુત કપ ?

૪૨ કરુણા કરુણાનિધે જોય જાતિનો કૃપ અ ૭૮ ૨૫

ગાણગાપુરથી થોડે દૂર કુમસી નામે એક ગામમા ત્રિવિક્રમભારતી નામે ત્રણ વેદને જાણનાર એક વિદ્વાન પ્રાણજી રહેતો હતો. તે નરસિંહ ભગવાનનો ભક્ત હોઈ હતો મેશા માનસપૂજન કરતો.

શ્રીગુરુની નામના સાલળી ત્રિવિક્રમ નિદા કરવા લાગ્યો કે સન્યાસી આશ્રમમાં વળી આવી નિંદા ચંચાં શી ? પાલખી, વાજા, સેના આ બધો ઠાઠ શો ? જરૂર આ નરસિંહસરસ્વતી નામ ધારણ કરનાર કેવળ વેપધારી અને દાલિક છે.

શ્રીસદ્ગુરુ મનોબળે આ બધી વાત જાણતા હતા તેમણે એક દિવસ રાત્રને કહ્યું કે આજે મારે કુમસી ગામમા જવું છે. ત્યાં ત્રિવિક્રમ નામે એક મારી નિદા કરનાર પ્રાણજી રહે છે તે કેવો છે તે જોવાની ઇચ્છા છે

રાત્રાંજી શ્રીગુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે તેમને ત્યાં લઈ જવા માટે ચતુરંગ સૈન્ય તૈયાર કરાવ્યું અને ઓને પાલખીમાં બેસાડી વાજતેગાજતે કુમસી તરફ પ્રયાણ કર્યું આજ સમયે ત્રિવિક્રમ નિત્યનિયમ પ્રમાણે નૃસિંહજી માનસપૂજન

કરતો હતો, પણ આજે ખૂબ પ્રયત્ન કરવા છતાંય નૃસિંહ ભગવાનની મૂર્તિ ધ્યાનમાં ન આવી. છેવટે ત્રિવિક્રમ થાક્યો અને દીલગીર થઈ સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! આજે આ બાળક તરફ કેમ જોતા નથી ? મેં લાંબો દાળ તારું સેવન કર્યું તે શું નકામું જ ? તારા વગર હું બીજે કયાં જીઉં ? એમ સ્તુતિ કરી કરીકરીથી ચિત્ત સ્થિર કરવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. ત્યાં ધ્યાનમાં તેણે શ્રીસદ્ગુરુને સંગમ સ્થાનેથી ચતુરંગ સૈન્ય સાથે પોતાને ત્યાં આવતા જોયા. સેનામાં જે તે ચતિસ્વરૂપ દેખાતું હતું. એ જોઈ એને વિચાર થયો કે આ તે દિવસ છે કે રાત ! સાચું છે કે સ્વપ્ન !! બધે સંન્યાસી જ સંન્યાસી !!!

ત્રિવિક્રમ એ બધું જોઈ દિડ્મૂઠ થયો અને પૂજન બંધ કરી બેઠાકળો થઈ બિઠ્યો અને શ્રીગુરુ તરફ ઢોડ્યો. ત્યાં આવી જુઓ છે તોપણ મનુષ્ય પ્રાણી બધાં કંડધારી સંન્યાસીરૂપમાં જોયાં. કાણ મોડું અને કાણ નાનું ? કોને પગે લાગવું અને શું કરવું તેની કંઈ સૂઝ પડી નહિ. તેથી શ્રીસદ્ગુરુની માફી માગી પગે પડી સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે હે સદ્ગુરો ! તું જ એક પ્રભુ છે. આજસુધી નૃસિંહ ભગવાનની પૂજા કરી તેના કૃણરૂપે આજે આ અપૂર્વ દર્શનનો લાભ થયો. મારા જેવા પતિતોનો ઉદ્ધાર કરવા માટે જ આપનો આ અવતાર છે. માટે આ લીલા આટલેથી જ સમેટી લઈ આપનું પૂર્વ માનવસ્વરૂપ પ્રગટ કરો અને મને દર્શન આપી કૃતાચ્ કરો. એમ સ્તુતિ કરી કરીકરી પગે લાગવા લાગ્યા.

ત્રિવિક્રમભારતીની સ્તુતિ સાંભળી શ્રીગુરુ સંતુષ્ટ થયા.

તેમને એની દયા આવી અને પોતાના મૂળસ્વરૂપે સેનાની વચ્ચે પ્રગટ થયા. ત્રિવિક્રમ તો એ મનોહર રૂપ જોઈ આશ્ચર્યથી આલો જ બની ગયો. તેને શું જોલણું અને શું કરવું તેની સૂઝ ન પડવાથી હાથ જોડી કેવળ ઊભો જ રહ્યો. એટલે શ્રીગુરુએ જ હાસ્ય કરી એને પૂછ્યું કે કેમ રે! જેને દાલિક કહી તું નિત્ય નિંદે છે તે જ હું સામે ઊભો છું અને તને પૂછવા આવ્યો છું કે તું નૃસિંહપૂજક તરીકે પ્રખ્યાત છે તો જોલ મારામાં શો દંભ રહે છે? તારા અંતરમાં પ્રભુનો વાસો છે તે તને સાચું જ જોલાવશે.

શ્રીગુરુનાં ગર્ભિંત વચન સાંભળીને ત્રિવિક્રમ ગળગળો થઈ ગયો અને પગે પડી ભૂલની માફી માગી સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે
 ભો જગદીશ્વર, શું કરું? પામર હું અજ્ઞાન,

હું અવિદ્યાપંકમ, યાચું માફીદાન. અ. ૭૮. ૪૧

પ્રભો! જ્યાં ઇંદ્ર બ્રહ્માદિ દેવો પણ આપનો પાર નથી પામી શકતા તો હું પામર તો આપની માયા કેમ જ સમજી શકું? આપનો મહિમા અનંત મુખથી શેષ પણ વર્ણવી શકે તેમ નથી તો હું અલ્પમતિ માનવ કેમ વર્ણવું? એમ કહી ગળગળો થઈ ફરીફરી પગ આગળ આજોટવા લાગ્યો.

એના હૃદયપલટાથી શ્રીગુરુ સંતુષ્ટ થયા અને એને આશ્વાસન આપી કહેવા લાગ્યા કે હે ત્રિવિક્રમ! હું તારી ભક્તિથી પ્રસન્ન થયો છું. તારી સદ્ગતિ યશે અને તું પરમાત્માની સાથે એકતા પામી જીવન-મુક્ત થઈશ. એમ કહી ત્રિવિક્રમને કુમત્સી ગામમાં મૂકી શ્રીગુરુ સૈન્ય સહ ગાલુગાપુર ગયા.

૧૪. વિપ્રગર્વહરણ

પનિનમુખે વેદો સદુ જોલાવીને તેમ,

ગર્વ ઉતારી વિપ્રનો તાયો યતિવર એમ. અ. ૮૪. ૮

૧ એડરના રાજ્યમાં એક બ્રાહ્મણેથી મહા ધાતકી અને વેદનિદંક બાદશાહ હતો. તેના અનેક દુશુંણોમાં એક કુટેવ એવી હતી કે તે બ્રાહ્મણોને પોતાની સભામાં જોલાવતો અને વિદ્વાન બ્રાહ્મણોને પુષ્કળ દ્રવ્યોદિક આપી વેદ સાંભળતો અને તે બ્રાહ્મણો જે અર્થ કરે તેમાં અનેક કુશંકાઓ કરી વેદની નિંદા કરતો. દ્રવ્યલોભી બ્રાહ્મણો તે સાંભળીને ચૂપકી પકડતા, પણ સારા બ્રાહ્મણો તો પોતે જ કહેતા કે અમે અદ્યપુરુષિ લોકો વેદને શું જાણી શકીએ? વેદના અર્થ કરવા તે અમારું કામ નહિ.

આ પ્રમાણે કલિયુગના પ્રભાવથી શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણો પણ ધનલાલસુ ખની યવન રાજદરબારમાં દોહવા મંડ્યા. એમ કેટલોક કાળ જતાં જે મદોન્મત્ત બ્રાહ્મણો યવન દરબારમાં આવી બાદશાહને કહેવા લાગ્યા કે અમે ત્રણે વેદ સંપૂર્ણ જાણીએ છીએ તેમજ શાસ્ત્રપુરાણોદિકમાં પણ અમારા જેવી પુરુષિ હાલ કોઈની ચાલતી નથી. અમે ઘણાં રાજ્યોમાં ફરીફરીને આવ્યા છીએ પણ અમારી સાથે વાદમાં કોઈ ટકી શકતું નથી. આ વિષે આપને ખાતરી કરવી હોય તો જુઓ આ જયપત્રોના થોકડા ! આપના રાજ્યમાં કોઈ વાદ કરી શકે એવો બ્રાહ્મણ હોય તો તેને જોલાવો. અમે આપની રૂબરૂ જ તેની સાથે વેદ ઉપર વાદવિવાદ કરીએ.

બાદશાહ પ્રાદ્યલોના આ વચન સાંભળી અભિમાનથી ફૂલાયો. નગરના વિદ્વાન પ્રાદ્યલોને બોલાવી તેણે કહ્યું કે જે આમની સાથે વાદવિવાદ કરી જીત મેળવશે તેને હું બહુ માન સહિત દ્રવ્યાદિક આપીશ.

સાત્ત્વિક પ્રાદ્યલો કહેવા લાગ્યા કે જહાપનાહ! અમારામાં એમની સાથે વિવાદ કરવાની શક્તિ નથી. તે એટલા બધા વિદ્વાન છે કે તેમની પાસે જીત થવી તદ્દન અસંભવિત છે. માટે તેમનું જ યોગ્ય લાગે તે સન્માન કરો.

બાદશાહે પ્રાદ્યલોના ગર્ભિત વચન સાંભળી તે બંને અભિમાનીઓને માન આપી વાજતેગાજતે હાથી પર વરઘોડો કાઢી નગરમાં ફેરવ્યા અને સાદ પકાવ્યો. કે જેવી રીતે હું સુસલમાનોમાં ગળા છું તેવી રીતે આ બંને વિપ્રો પ્રાદ્યલોમાં રાજા છે. માટે હરેકે તેમની સાથે અદબલેર વર્તવું.

રાજમાન પામીને આ અહંકારીઓ ઘણાજ માત્યા અને રાજ્યમાં ચારે ખૂણે ફરી બાદશાહને વેદ સંભળાવવા લાગ્યા. એક દિવસ તેમણે બાદશાહને કહ્યું કે હે નાથ! અમારી કીર્તિ આરે ખૂણામાં ગાજી રહી છે. અમારી સાથે વાદવિવાદ કરી શકે એવો એક પણ માણસ અમને હજી મળતો નથી તેથી અમને એમ લાગે છે કે અમે આ બધું ભણવા માટે નકામી મહેનત કરી માટે આપ જો રજા આપો તો અમે બીજા રાજ્યોમાં પણ ફરીએ અને કોઈ વાદ કરનાર મળી આવે તો તેની સાથે વાદ કરી તેને હરાવીએ અને અમર નામના મેળવીએ, અને વાદ ન કરે તો વિજયપત્ર લઈ આપની કીર્તિ વધારીએ બાદશાહે પણ “જેસેકું મિલા તેસા” એ ન્યાયે રજા આપી.

એમ બાદશાહની રજા મેળવી એ તામસી ગ્રાહણો મદોન્મત્ત થઈ એક ગામથી ખીજે ગામ વાદવિવાદ માટે રખડવા લાગ્યા. કોઈ તેમની સાથે વાદ કરવા જિભું થતું નહિ તેથી મદોન્મત્ત થઈ ઠેકઠેકાણેથી વિજયપત્રો લેતા, અનેક સારા સારા ગ્રાહણોનું અપમાન કરતા તેઓ માતેલા હાથીની માફક આખા દેશમાં ધૂમવા લાગ્યા.

આમ કરતા કરતા તેઓ દક્ષિણ દેશમાં આવ્યા. ત્યાં તેમણે સાલજ્યુ કે કુમસી ગામમાં ત્રિવિક્રમ નામે એક સંન્યાસી વેદશાસ્ત્રિકમાં પારંગત તરીકે લોકમા અતિ પ્રસિદ્ધ છે. આ અધમ ગ્રાહણોથી સાસ્ત્રિક ત્રિવિક્રમની કીર્તિ સહન થઈ શકી નહિ. તેઓ કુમસી આવી ગર્વ અને ઉદ્વેગથી પૂછવા લાગ્યા કે હે જોગદા! તારો અભ્યાસ શો છે તે બતાવ. તને શું શું આવડે છે? જો લોક કહે છે તેમ તું તણે વેદ જાણતો હોય તો અમારી સાથે વાદવિવાદ કર અને તેમ કરવાની શક્તિ ન હોય તો સીધેસીધું જયપત્ર આપી દે.

તેમનો અપાર અવિનય અને ઉદ્વેગથી જોઈ ત્રિવિક્રમે શાંતિથી જવાબ આપ્યો કે ભલા! હું તો વેદનો એક અક્ષર પણ જાણતો નથી. તમને કોઈએ કહ્યું હોય તો એ જાણે. મારામાં જો વેદનું જ્ઞાન હોય તો હું જંગલમાં શામાટે પડી રહું? રાજદરબારમાં રહી તમારી માફક સારાસારા ભોગ ન ભોગવું? હું તો એક હીન દીન સંન્યાસી છું. ખરા વિદ્વાન તો આપ છો. અને તેથી તો રાજદરબારમાં પણ આપને માન મળે છે. હું એક સામાન્ય ભીખ માગી ખાનાર સાધુ! મારી સાથે વાદ શો? જયપરાજયથી શું?

નકામો દુરાચ્છ શો ? નાહક વખત નકામો શુભાવી વિનાશ
શામાટે નોતરો છો ? એક સંન્યાસીનું જ્યપત્ર તમને
મળ્યું તોય શું ને ન મળ્યું તોય શું ?

જય પરાજય બેઢિએ અમને એક સમાન;

યતિ તાપમી વન મહીં રહીએ આ નિર્માન. અ. ૭૬. ૮૮

એક સંન્યાસીને તમે કહાચ છો તે તોપણ તેથી તમારો
શો માટે દિગ્વિજય થવાનો છે ?

શ્રોતુરના વચન સાંભળી તે બ્રાહ્મણો બિલટા વધારે
ફૂલાયા. તેમને લાગ્યું કે આ બધી શક્તિ ન હોવાની વાતો
છે. તેથી તેઓ વધારે ઉદ્વેગથી બોલવા લાગ્યા કે અમે
ઘણા સમયથી વાદ કરતા પૃથ્વી પર ફરીએ છીએ, હજી
સુધી અમારી સાથે કોઈ ટકી શક્યું નથી. માટે આડીઅવળી
વાત છોડી દઈ તમારા શિષ્યમાં તો શું પણ તમારા બંનેમાંય
કોઈ દેવત હોય તો અમારી સાથે વાદ કરો. નહિ તો
સીધેસીધું જ્યપત્ર આપી દો. અમે ચારે વેદમાં પારંગત
છીએ. તમારા બંનેનું બધુતર હોય તે બતાવો.

બ્રાહ્મણોનાં ગર્વપૂર્ણ વચન સાંભળી શ્રીશુર તેમને
ઘણી ઘણી રીતે બોધ આપવા લાગ્યા. તેમને કહ્યું:—

ગર્વે બલિનું શુ થયું ? બાણાસુરનું તેમ ?

પત્નો દેશાનન ગર્વથી; ના જાણે શું એમ ? અ. ૭૬. ૯૭

આ તમારું અભિમાન કયાંસુધી રહેવાનું છે ? વેદ
અનંત છે, એનો પાર આજ સુધી કોઈ પામ્યું નથી,
પામવાનું નથી. અને અમે ચારે વેદ બહુથી છીએ કહી આ
નાહક ગર્વ શામાટે કરી રહ્યા છો ? પૂર્વેના ત્રણ યુગમાં

નકામો દુરાચર હો ? નાહક વખત નકામો ગુમાવી વિનાશ
શામાટે નોતરો છો ? એક સંન્યાસીનું જ્યપત્ર તમને
મળ્યું તોય શું ને ન મળ્યું તોય શું ?

જ્ય પરજ્ય બેઉએ અમને એક મમાન;

મનિ તાપમી વન મદી ગદીએ આ નિર્માન. અ. ૭૬. ૮૮

એક સંન્યાસીને તમે કહાય છો તો તોપણ તેથી તમારો
શોંભો દિવિજ્ય થવાનો છે ?

શ્રીગુરુના વચન સાંભળી તે પ્રાણણો ઊલટા વધારે
ફૂલાયા. તેમને લાગ્યું કે આ બધી શક્તિ ન હોવાની વાતો
છે. તેથી તેઓ વધારે ઉદ્વેગથી બોલવા લાગ્યા કે અમે
ઘણા સમયથી વાદ કરતા પૃથ્વી પર ફરીએ છીએ; હજી
સુધી અમારી સામે કોઈ ટકી શક્યું નથી. માટે આડીઅવળી
વાત છોડી દઈ તમારા શિષ્યમાં તો શું પણ તમારા બંનેમાંય
કોઈ દેવત હોય તો અમારી સાથે વાદ કરો. નહિ તો
સીધેસીધું જ્યપત્ર આપી દો. અમે ચારે વેદમાં પારંગત
છીએ. તમારા બંનેનું જણતર હોય તે બતાવો.

પ્રાણણોનાં ગર્વપૂર્ણ વચન સાંભળી શ્રીગુરુ તેમને
ઘણી ઘણી રીતે બોધ આપવા લાગ્યા. તેમને કહ્યું:—

ગર્વે બલિતું શું થયું ? બાણાસુરનું તેમ ?

પશો દેશાનન ગર્વયી; ના જણો શું એમ ? અ. ૭૬. ૯૭

આ તમારું અભિમાન કયાંસુધી રહેવાનું છે ? વેદ
અનંત છે, એનો પાર આજ સુધી કોઈ પામ્યું નથી,
પામવાનું નથી. અને અમે ચારે વેદ જાણીએ છીએ કહી આ
નાહક ગર્વ શામાટે કરી રહ્યા છો ? પૂર્વેના ત્રણ યુગમાં

નકામો દુરાચર હો? નાહક વખત નકામો શુભાવી વિનાશ
શામાટે નોતરો છો? એક સંન્યાસીનું જ્યપત્ર તમને
મળ્યું તોય શું ને ન મળ્યું તોય શું?

જ્ય પરાજ્ય બેઠ્યો અમને એક મમાન;

યતિ તાપમી વન મદીં ગદીએ આ નિર્માન. અ. ૭૬. ૮૮

એક સંન્યાસીને તમે કહાવ્યું છો. તોપણ તેથી તમારો
શોં મોટો હિંચિજ્ય થવાનો છે?

શ્રીગુરુના વચન સાંભળી તે ગ્રાસણો ઊલટા વધારે
ફૂલાયા. તેમને લાગ્યું કે આ બધી શક્તિ ન હોવાની વાતો
છે. તેથી તેઓ વધારે ઉદ્વેગથી બોલવા લાગ્યા કે અમે
ઘણા સમયથી વાદ કરતા પૃથ્વી પર ફરીએ છીએ; હજી
સુધી અમારી સાથે કોઈ ટકી શક્યું નથી. માટે આદીઅવળી
વાત છોડી દઈ તમારા શિષ્યમાં તો શું પણ તમારા જાનેમાંય
કોઈ દેવત હોય તો અમારી સાથે વાદ કરો. નહિ તો
સીધેસીધું જ્યપત્ર આપી દો. અમે ચારે વેદમાં પારંગત
છીએ. તમારા જાનેનું બધુંતર હોય તે બતાવો.

ગ્રાસણોનાં ગર્વપૂર્ણ વચન સાંભળી શ્રીગુરુ તેમને
ઘણી ઘણી રીતે બોધ આપવા લાગ્યા. તેમને કહ્યું:—

ગર્વે બલિતું શુ થયું? બાણામુરતું તેમ?

પક્ષો દેશાનન ગર્વથી; ના બલે શું એમ? અ. ૭૬. ૬૭

આ તમારું અભિમાન કયાંસુધી રહેવાનું છે? વેદ
અનંત છે, એનો પાર આજ સુધી કોઈ પામ્યું નથી,
પામવાનું નથી. અને અમે ચારે વેદ બાણીએ છીએ કહી આ
નાહક ગર્વ શામાટે કરી રહ્યા છો? પૂર્વેના ત્રણ યુગમાં

નકામો દુરાગ્રહ શો ? નાહક વળત નકામો ગુમાવી વિનાશ
શામાટે નોતરો છો ? એક સંન્યાસીનું જ્યપત્ર તમને
મળ્યું તોય શું ને ન મળ્યું તોય શું ?

જય પરાજય બેઢિએ અમને એક મમાન;

યનિ નાપમો વન મદી' રહીએ આ નિર્માન. અ. ૭૬. ૮૮

એક સંન્યાસીને તમે કહાચ છો તોપણ તેથી તમારો
શો' મોટો દિગ્વિજય થવાનો છે ?

શ્રીગુરુના વચન સાંભળી તે પ્રાદક્ષિણી બિલટા વધારે
ફૂલાયા. તેમને લાગ્યું કે આ બધી શક્તિ ન હોવાની વાતો
છે. તેથી તેઓ વધારે ઉદ્વેગથી બોલવા લાગ્યા કે અમે
ઘણા સમયથી વાદ કરતા પૃથ્વી પર ફરીએ છીએ; હજી
સુધી અમારી સામે કોઈ ટકી શક્યું નથી. માટે આડીઅવળી
વાત છોડી દઈ તમારા શિષ્યમાં તો શું પણ તમારા બંનેમાંય
કોઈ દેવતા હોય તો અમારી સાથે વાદ કરો નહિ તો
સીધેસીધું જ્યપત્ર આપી દો. અમે ચારે વેદમાં પારંગત
છીએ, તમારા બંનેનું બધુંતર હોય તે બતાવો.

પ્રાદક્ષિણીનાં ગર્વપૂર્ણ વચન સાંભળી શ્રીગુરુ તેમને
ઘણી ઘણી રીતે બોધ આપવા લાગ્યા. તેમને કહ્યું:—

ગર્વે બલિનું શું થયું ? બાણાશુરનું તેમ ?

પશ્યો 'દેશાનન ગર્વથી; નાં જાણો શું એમ ? અ. ૭૬. ૯૭

આ તમારું અભિમાન કયાંસુધી રહેવાનું છે ? વેદ
અનંત છે, એનો પાર આજ સુધી કોઈ પામ્યું નથી,
પામવાનું નથી. અને અમે ચારે વેદ જાણીએ છીએ કહી આ
નાહક ગર્વ શામાટે કરી રહ્યા છો ? પૂર્વેના ત્રણ યુગમાં

નકામો દુરાશ્રદ્ધ શો? નાહક વખત નકામો શુભાવી વિનાશ
શામાટે નોતરો છો? એક સંન્યાસીનું જ્યપત્ર તમને
મળ્યું તોય શું ને ન મળ્યું તોય શું?

જય પરાજય બેઉએ અમને એક મુમાન;

યતિ તાપમી વન મહીં રહીએ આ નિર્માન. અ. ૭૬. ૮૮

એક મંન્યાસીને તમે કહાચ છોતો તોપણ તેથી તમારો
શો મોટો દિગ્વિજય થવાનો છે?

શ્રોગુરુના વચન સાંભળી તે પ્રાદાણો બિલટા વધારે
ફૂલાયા. તેમને લાગ્યું કે આ બધી શક્તિ ન હોવાની વાતો
છે. તેથી તેઓ વધારે ઉદ્ધતાઈથી બોલવા લાગ્યા કે અમે
ઘણા સમયથી વાદ કરતા પૃથ્વી પર ફરીએ છીએ; હજી
સુધી અમારી સામે કોઈ ટકી શક્યું નથી. માટે આડીઅવળી
વાત છોડી દઈ તમારા શિષ્યમાં તો શું પણ તમારા જાનેમાંય
કોઈ દેવત હોય તો અમારી સાથે વાદ કરો. નહિ તો
સીધેસીધું જ્યપત્ર આપી દો. અમે ચારે વેદમાં પારંગત
છીએ. તમારા જાનેનું જાણતર હોય તે જતાવો.

પ્રાદાણોનાં ગર્વપૂર્ણ વચન સાંભળી શ્રીગુરુ તેમને
ઘણી ઘણી રીતે બોધ આપવા લાગ્યા. તેમને કહ્યું:—

ગર્વે બલિતું શું થયું? બાણામુરતું તેમ?

પશ્યો દેતાનન ગર્વયી; ના જાણો શું એમ? અ. ૭૬. ૯૭

આ તમારું અભિમાન કયાંસુધી રહેવાનું છે? વેદ
અનંત છે, એનો પાર આજ સુધી કોઈ પામ્યું નથી,
પામવાનું નથી. અને અમે ચારે વેદ જાણીએ છીએ કહી આ
નાહક ગર્વ શામાટે કરી રહ્યા છો? પૂર્વેના ત્રણ યુગમાં

નકામો દુરાગ્રહ શો? નાહક વખત નકામો શુભાવી વિનાશ
શામાટે નોતરો છો? એક સંન્યાસીનું જ્યપત્ર તમને
મળ્યું તોય શું ને ન મળ્યું તોય શું?

જ્ય પરાજ્ય બેઠાએ અમને એટ મમાન,

યતિ તાપમી વન મહોં રહીએ આ નિર્માન. અ. ૭૬. ૮૮

એક સંન્યાસીને તમે કહાચ છો તો તોપણ તેથી તમારો
શો મોટો દિગ્વિજય થવાનો છે?

શ્રીગુરુના વચન સાંભળી તે બ્રાહ્મણો બિલટા વધારે
કૂલાયા. તેમને લાગ્યું કે આ બધી શક્તિ ન હોવાની વાતો
છે. તેથી તેઓ વધારે ઉદ્વેગથી બોલવા લાગ્યા કે અમે
ઘણા સમયથી વાદ કરતા પૃથ્વી પર ફરીએ છીએ; હજી
સુધી અમારી સાથે કેઈ ટકી શક્યું નથી. માટે આડીઅવળી
વાત છોડી દઈ તમારા શિષ્યમાં તો શું પણ તમારા બંનેમાંય
કાંઈ દેવત હોય તો અમારી સાથે વાદ કરો નહિ તો
સીધેસીધું જ્યપત્ર આપી દો. અમે ચારે વેદમાં પારંગત
છીએ. તમારા બંનેનું બહુતર હોય તે બતાવો.

બ્રાહ્મણોનાં ગર્વપૂર્ણ વચન સાંભળી શ્રીગુરુ તેમને
ઘણી ઘણી રીતે બોધ આપવા લાગ્યા. તેમને કહ્યું:—

ગર્વે બલિતું શું થયું? બાણાસુરનું તેમ?

પક્ષો દેશાનન ગર્વથી; ના બણો શું એમ? અ. ૭૬. ૯૭

આ તમારું અભિમાન ક્યાંસુધી રહેવાનું છે? વેદ
અનંત છે, એનો પાર આજ સુધી કેઈ પામ્યું નથી,
પામવાનું નથી. અને અમે ચારે વેદ બાણીએ છીએ કહી આ
નાહક ગર્વ શામાટે કરી રહ્યા છો? પૂર્વેના ત્રણ યુગમાં

લોકો પુણ્યશાળી હતા અને બ્રાહ્મણો પણ પોતપોતાનું કર્મ સારી રીતે કરી સંતુષ્ટ રહી રાજ્યો પર પોતાની છાપ પાડી પોતાનું 'ભૂસુર એવું યથાર્થ' નામ દીપાવતા. આ કલિયુગમાં વર્ણાશ્રમધર્મ નષ્ટપ્રાય થઈ ગયો છે. સર્વ વર્ણના શુરુ કહેવાતા બ્રાહ્મણો સંતોષ મૂકી લોકના દાસ થયા છે અને દ્રવ્યલોકથી રહેરહે પાસે વેદ સંભળાવવા લાગ્યા છે એટલે શ્રુતિમંત્રોનું સામર્થ્ય હુમ થવા બેઠું છે. એક વેદ પણ કોઈ પૂરો જાણતો નથી અને આ ચારે વેદ સંપૂર્ણ જાણીએ છીએ એમ બકી રહ્યા છે તે શું જોઈને ? કલ્યાણની ઇચ્છા હોય તો આ છઠ્ઠ મૂકી દો અને ગર્વનો ત્યાગ કરી વિદ્વાનોને છાજો તેવો વિનય ધારણ કરો.

આમ જોયે કયાં છતાં પણ જ્યારે એ દુષ્ટ બ્રાહ્મણો ન સમજ્યા ત્યારે શ્રીગુરુએ કૃત્રિમ ક્રોધ કરી કહ્યું કે ઠીક તમારી ઇચ્છા હમણાં જ પૂરી થશે. માટે સાવધ થઈ બેસો.

એટલામાં જ દૂરથી એક માણસ રસ્તે જતો હતો તેના પર શ્રીની નજર પડી. એટલે તેમણે શિષ્યને આજ્ઞા કરી કે જોને જલદી અહીં લઈ આવ.

શ્રીગુરુના વચન સાંભળી શિષ્યો દોડી ગયા અને તેને ખૂમ પાડી શ્રીગુરુ પાસે લઈ આવ્યા.

શ્રીગુરુ.—તું કોણ ? તારી જાત કઈ ? કયાં રહે છે ? હમણાં કયા જાય છે ? એ બધું જરાજર કહે.

શ્રીગુરુનાં વચન સાંભળી તે બોલ્યો:—હે દેવ ! હું જાતે જાંગી છું. ગામ બહાર રહું છું અને હલદી જાતની મજૂરી કરી પેટ ભરું છું. પ્રભો ! તારી બધા પર સમઠિ

છે તેથી જ તું મને આમ હેતથી પૂછે છે. આજે મારો જરૂર ઉદ્ધાર થયો.

એમ કહીને પૃથ્વી પર લાંગો પડી તેણે શ્રીગુરુને દંડવત્ પ્રણામ કર્યા.

શ્રીગુરુએ તેના પર દિવ્ય દષ્ટિ ફેંકી અને શિષ્યને દંડ આપી જમીન પર સાત રેખાઓ^૧ કઢાવી એ લાંગીને એકેક રેખા ઓળંગવા આજ્ઞા કરી.

જ્યારે પહેલી રેખા લાંગીએ ઓળંગી એટલે શ્રીએ પૂછ્યું:—તારો જન્મ ક્યાં થયો છે?

લાંગી:—ભગવન્! હું જાતે વાઘરી છું.

ખીજી ઓળંગી એટલે બોલ્યો કે હું વીલ છું. ત્રીજી રેખા ઓળંગતાં જ બોલી ભઠ્ઠાચો કે હું માછી છું અને ચોથી ઓળંગતામાં કહેવા લાગ્યો કે હે નાય! હું શૂદ્ર છું. સીમમાં મજૂરીએ જતો હતો તે બોલાવવાથી અહિંયા આવ્યો. પછી પાંચમી રેખા ઓળંગીને બોલ્યો કે હું તો વૈશ્ય છું અને મારું નામ સોમદત્ત છે. છઠ્ઠી રેખા ઓળંગી એટલે તો હું ક્ષત્રિય છું અને મારું નામ રંગોદાવરી છે એમ કહેવા લાગ્યો. સાતમી રેખા ઓળંગતાં તો તે બોલ્યો કે હું બ્રાહ્મણ છું અને તમામ વેદશાસ્ત્ર જાણું છું. લોકો મને ગુરુજી નામથી ઓળખે છે.

આ સાંભળી શ્રીગુરુએ તેને કહ્યું કે જો તું વેદશાસ્ત્ર જાણતો હોય તો આ બે બ્રાહ્મણો વાદ કરવા આવ્યા છે

૧. લીટીઓ. ૨. દક્ષિણમાં નિઝામ દેરાખાદ તંત્રના મુલકમાં ગોદાવરી, સરસ્વતી એવા સીલિંગી નામ પણ પુરુષનાં કવચિત્ હોય છે.

તેમની સાથે વાહવિવાહ કર. એમ કહી શ્રીએ તેના પર મંત્રીને થોડી ભસ્મ નાંખી આપી. એટલે તો અપૂર્વ જ્ઞાનથી તેનું શરીર ઝગમગી ઊઠ્યું અને તે વારંવાર વંદન કરી શ્રીશુરને જયજયકાર કરવા લાગ્યો.

માનસસર જઈ કાગડો રાજદંસ ન્યમ થાય,

ગુરુદ્વિથી હીન પણ થયો રાની એ ત્યાંય. અ. ૮૧. ૩૨

શ્રીશુરની કૃપાથી પ્રાદક્ષણ થએલો એ ભંગી અસ્પૃશિત વેદ બોલવા લાગ્યો. એ સાંભળતાં જ વાહ માટે આવેલા પેલા હિન્મત્ત પ્રાદક્ષણે તો આભા જ બની ગયા અને બીકથી ધૂળવા લાગ્યા, ત્યાં વાહ કરવાની તો વાત જ ક્યાં ? બંનેના પેટમાં ગોળો ઊઠ્યો, મોઢું બંધ થયું, કાન ખેંચેરા થયા અને બયથી બેબાકળા બની ત્રાહિ ત્રાહિ કહી શ્રીશુરના ચરણમાં પડી કૃતકર્મની માફી માગતા કહેવા લાગ્યા કે

ગુરુદ્વેદ ક્રીધા અહા, ધિક્કાપી પ્રાદક્ષણ !

કર ક્ષમા, અવનીર્ણું તું થયો મોરીરમણ ! અ. ૮૧. ૩૬

હે દેવ ! માયાથી મોહિત થઈ તારો મહિમા અમે ન જાણ્યો અને વિદ્યાના ગર્વથી આંધળા થઈ પોતે થઈને પોતાનું અહિત કરી લીધું. હવે અમારી શી ગતિ થશે ?

શ્રીશુર:-તમે પ્રાદક્ષણનિદા ઘણી કરી છે અને બીજાં પણ અનેક પાપ ક્યાં છે; તેનાં ક્ષણ લોગળ્યા વગર છૂટકો નથી. માટે તમે પ્રદ્ધરાક્ષસ થઈ બાર વરસ સુધી ગંગા-કિનારે રખડ્યો. પણ તમને પશ્ચાત્તાપ થયો છે એટલે બાર વરસ પૂરાં થતાં કેઈ એક પ્રાદક્ષણ નારાયણઅનુવાકનો પાઠ કરતો આવશે તે સાંભળતાં જ તમારી સુક્રિત થશે.

માટે હવે ગંગાતટ પર જાવ. તમારો વખત આવી રહ્યો છે.
 .શ્રીશુરુનાં વચન સાંભળી જાને ગામ બહાર નદીતટ પર
 જવા નીકળ્યા ત્યાં રક્તાર્મા જ છવલેણુ ગોળો ચઢ્યો અને
 જાને મરણ પામ્યા. જાર વરસ રાક્ષસયોનિમાં રખડી અંતે
 શુરુકૃપાથી સદ્ગતિ પામ્યા.

આ તરફ પેલા પતિતે જ્ઞાની યઈ નિશ્ચય કયો કે
 હું બ્રાહ્મણ છું અને વિનયથી શ્રીશુરુને પ્રશ્ન કયો કે હે
 દેવ ! હું પૂર્વનો બ્રાહ્મણ આમ હીન જાતિમાં કેમ જન્મ્યો
 તે કૃપા કરી મને ન કહો ? હે સ્વામી નૃસિંહસરસ્વતી !
 આપ સાક્ષાત્ ઈશ્વરાવતાર છો, ત્રણે કાળનું જાણો છો; માટે
 મારું સમાધાન કરો.

પતિતનાં વચન સાંભળી શ્રીશુરુએ એને કયાં કયાં
 કર્મથી કયી કયી યોનિ પ્રાપ્ત થઈ છે તે દ્રઢમાં કહી
 સંભળાવી કહ્યું કે કર્મ જ માણસને જિંચમાંથી નીચ અને
 નીચમાંથી જિંચ બનાવનાર છે. સારાં કર્મ કરવાથી જિંચ
 યોનિ પ્રાપ્ત થાય છે અને ખરાબ કર્મ કરવાથી હીન યોનિ
 પ્રાપ્ત થાય છે.

પૂર્વે સાતમે જન્મે તું બ્રાહ્મણ હતો. પણ માતા, પિતા
 અને શુરુનો દ્વેષ કયોથી આમ બંગી થયો છું. માટે માસ
 સુધી સંગમે સ્નાનાદિ તપશ્ચર્યા કર એટલે તારા બધા દોષો
 નાશ પામશે અને મરણ પછી તું ફરીથી બ્રાહ્મણ થઈશ.
 એ સાંભળી પતિત કહેવા લાગ્યો કે હે સ્વામી !
 તારા દર્શનમાત્રથી જ હું શુદ્ધ થયો છું અને તારી કૃપાથી
 આમ જ્ઞાની બન્યો છું તો મને બ્રાહ્મણોમાં લેખવી પાવન કર.

શ્રીશુરુ:-હું તને બ્રાહ્મણોમાં લેખવું તોપણ તને

બ્રાહ્મણ કહેશે કેણુ ? તારું શરીર નીચ યોનિમાં પેદા થયું છે. તું લાંબીના ઘરમાં ઉછર્યો છે. બ્રાહ્મણ તારો સ્વીકાર કેમ કરશે ? પૂર્વે વિશ્વામિત્રે સાઠ હજાર વર્ષ સુધી તપ કરી બ્રાહ્મણત્વ પ્રાપ્ત કરવા શા શાં કષ્ટ ઉઠાવ્યાં તે તું નથી જાણતો ? વિશ્વામિત્ર જોવાને સૂર્યના કિરણથી પોતાની હીન કાયા બાળી વસિષ્ઠકૃપાથી નૂતન દેહ ધારણ કરવો પડેલો તો તારો શો હિસાબ ? માટે ઘેર જા અને કદા પ્રેમાણુ સન્માર્ગે જીવન ગુજાર એટલે આવતે જન્મે તું બ્રાહ્મણ થઈશ.

શ્રીગુરુ એમ કરોકરીથી કહેવા લાગ્યા તોપણ મળેલું દેવત છોડી ત્યાંથી કેણુ ખસે ?

એટલામાં તો તેનાં સ્ત્રીપુત્રાદિ ત્યાં આવી પહોંચ્યા. એટલે પોતાને બ્રાહ્મણ માની મને અડકશે નહિ એમ કહી એ તેમનાથી દૂર ખસવા લાગ્યો અને તેઓ પાસે જતાં ક્રોધથી તેમને ગાળો ઘઈ મારવા દોડ્યો.

એ જોઈ તેની સ્ત્રી અતિ ક્રુષ્ણિત થઈ તેને લાગ્યું કે ધણી ગાંડો થઈ ગયો કે શું ?

સ્ત્રી (શ્રીગુરુને પ્રણામ કરીને)—હે દેવ ! આ મારો પતિ છે ને મારો ત્યાગ કરે છે, માટે એને બોધ આપો. મને ઘણાં છોકરાંછૈયાં છે. આ બધાને ત્યજીને એ જતો રહેશે તો એમનું બધાંનું પાલનપોષણ કેણુ કરશે ? માટે એને શિષ્યામણુના બે બોલ કહો. નહિ તો પુત્રાદિની સાથે મારે પ્રાણ ત્યાગવાનો વખત આવશે.

શ્રીગુરુ(ધણી રીતે પતિતને બોધ આપતાં) :—તું ઘેર જા અને સ્ત્રીપુત્રાદિનું પાલન કરી ધર્મમય આચરણ કરી સંસારસાગરમાંથી પાર થા. પરણેલી સ્ત્રીને આમ વિના દોષે ત્યાગતાં તને મહાન દોષ લાગશે. માટે મારું

માન અને ઘેર જા.

પતિત(હાથ જોડીને):-હું જ્ઞાની થઈ પાછો એ હીન લોકોમાં કયાં જઈ અને ભંગીનું હલકું કમ શામાટે કરું ?

એ રીતનાં ભંગીનાં વચન સાંભળી શ્રીશુરુએ મનમાં વિચાર કર્યો કે એના શરીર પર પેલી મંત્રેલી ભસ્મ છે એ ધોવાઈ જતાં એને પોતાનું લાન થશે. આમ વિચાર કરી એક શિષ્યને કહ્યું કે ગામમાં જઈ પેસા આપી ઠાઈ લોલીઆને લઈ આવ અને એને હાથે ખૂબ પાણી રેડાવી આને નહવરાવ.

શુરુવચન સાંભળી શિષ્ય ગામમાં દોડ્યો ને એક દ્રવ્ય-લોભી પ્રાણી દુકાનદારને લઈ આવ્યો. શ્રીશુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે એ પતિત પર ઘડે ઘડે પાણી રેડાવી એને એવો નહવડાવ્યો કે એના શરીર પરની બધી ભબૂતિ ધોવાઈ ગઈ. તરત જ એને પોતાની મૂળ ભંગીની જાત યાદ આવી, એટલે શ્રીશુરુને દૂરથી જ પગે લાગી પૂછવા પણ જિભો ન રહેતાં શ્રીપુત્રાદિને લઈ હરખલેર ઘેર ગયો.

લોકો આ આશ્ચર્યકારક અમલકાર જોઈ નવાઈ પામ્યા અને માંહોમાંહે વાતો કરવા લાગ્યા કે આવું તો જન્મ ધરીને કદી જોયું નથી અને સાંભળ્યું પણ નથી.

ભસ્મનો આવો મહિમા જોઈ ત્રિવિક્રમભારતી તો આભો બની ગયો અને શ્રીશુરુના પ્રભાવનો વિચાર કરતો વંદન કરી શુરુઆજ્ઞા લઈ પોતાને સ્થાને પાછો ગયો.

અનેક લોકોની કામનાઓ સિદ્ધ થવા લાગી એટલે લોકોનાં ટોળેટોળાં શ્રીશુરુનાં દર્શન માટે દોડવા લાગ્યાં અને સ્થાનની પ્રસિદ્ધિ દિવસે દિવસે વધવા લાગી.

૧૫. મૃતસંજીવન

યર્ધ ખ્યાતિ સદુ લોકમાં મંધર્વનગરે એમ;

આવે ટોળાં દૂરથી દર્શનાર્થે ત્યાં તેમ. અ. ૮૪. ૧૮

ગોપીનાથ નામે એક બ્રાહ્મણ માહુરપુરમાં રહેતો હતો. તે સદાચારી, પવિત્ર અને ધનવાન હતો. તેને માત્ર એકજ દુઃખ હતું અને તે પુત્રનું. તેને ત્યાં પુત્ર તો જન્મતા પણ બે પાંચ વરસના થઈ મરણ પામતા; છતાં શ્રદ્ધા રાખીને સ્ત્રી સાથે તે દત્તભજન કરતો. તે બંને જણ સંતોષથી કાળ નિર્ગમન કરતા. વખત જતાં દેવે કરી તેમને ત્યાં એક પુત્ર મોટો થયો. માતપિતાએ લાલનપાલન કરી તેનું નામ 'દત્ત' પાડ્યું. એકનો એક છોકરો એટલે બધાં એના પર ખૂબ ખ્યાર કરતા.

પાંચ વરસનો થતાં પિતાએ ખૂબ દ્રવ્ય ખરચી તેને જનોઈ દીધી. બાર વરસની ઉંમર થતાં એક પવિત્ર અને સુશીલ કન્યા સાથે તેનું લગ્ન પણ થયું. પણ ચાર વરસ ગૃહસ્થસુખનો અનુભવ કર્યો ન કર્યો એટલામાં તો તે બ્રાહ્મણ-પુત્ર ક્ષયથી ભયંકર બિમાર પડ્યો. માતપિતાએ અનેક ઔષધોપચાર કર્યા પણ કાંઈ ટેકી લાગી નહિ.

તેની પત્ની સાવિત્રી પતિવ્રતા હતી. તે પતિને સાક્ષાત્ દેવ માની તેની અત્યંત સેવા કરતી—તે એટલે મુઠ્ઠી કે જે ઔષધ પતિ લે તેનો થોડો ભાગ પોતે પણ પ્રસાદ તરીકે લેતી. રાગને લીધે પતિથી કોઈવાર અન્ન બિલકુલ લઈ શકાતું નહિ, તો સાવિત્રી પણ તે દિવસે નકારડો ઉપવાસ કરતી અને પતિને સાઈ થવા માટે પ્રભુપ્રાર્થના કરતી.

આમ ત્રણ વરસ થઈ ગયાં. પણ રોગ દિવસે દિવસે ઝોછો થવાને બદલે ભયંકર સ્વરૂપ પકડવા લાગ્યો. અને છેવટે એ પ્રાણલુપ્તમારતું અન્ન સમૂળચું છૂટી ગયું. શરીર ગંધાઈ ઊઠ્યું. વૈદ્યો પણ પાસે જતાં કરવા લાગ્યા. તોપણ સતીએ કંટાળો ન આણતાં પતિની ખૂબ ખંતથી સેવા કરી અને માતાપિતાના વારવા છતાં અન્ન મૂદ્રી હઈ દેહા પતિના પાદતીર્થનું જ સેવન કરવા માંડ્યું.

બંને પક્ષનાં માતાપિતા ઘણાં શ્રીમંત હતાં. તેમણે શરીર સ્વસ્થ થવા માટે જપ, તપ, ઔષધો વગેરે અનેક ઉપાય અજમાવી લેયા. પરંતુ એ ભયંકર ક્ષય ક્ષણે પણ ગાંઠ્યો નહિ. છેવટે વૈદ્ય જ્યોતિષીઓએ કહી દીધું કે હવે અમારો કોઈ ઉપચાર કામ લાગે તેમ નથી. ઈશ્વરને જો રક્ષણ કરવું હોય તો જ એ બચી શકે એમ છે.

વૈદ્યોનાં એવાં નિરાશાજનક વચન સાંભળી માતાપિતા ખૂબ દુઃખી થયાં અને પુત્રના આરોગ્ય માટે દત્ત ભગવાનને કાલાવાલા કરવા લાગ્યા.

માતાપિતાને એમ દુઃખિત થતાં જોઈ પુત્ર તેમને આશ્વાસન હઈ કહેવા લાગ્યો કે આમ વિલાપ કર્યે શું થાય ? તમારો અને મારો ઋણાનુબંધ હવે પૂરો થયો લાગે છે.

ઈશાધીન બધું અહીં; કાણ મનુષ્યપ્રયત્ન ?

શે બહુ ઉપકાર જો માતાપિતા તમ કૃત્તન ? અ. ૮૪. ૫૯
મને માત્ર એક જ લાગે છે કે મેં તમારી કૃપા જન્મ લઈ તમને સુખી કરવાને બદલે માત્ર હમલે હમલે દુઃખ જ દીધું છે. તમારા ઉપકારનો તલપુર પણ બદલો મારાથી

માતાપિતાને એમ સાત્વન આપી તેણે પત્નીને પાસે બેસાવીને કહ્યું કે મારા દિવસો હવે પૂરા થયા છે. મારે માટે તેં ઘણાં દુઃખ વેઠ્યાં છે. હું જરૂર ગયા જન્મનો તારો કોઈ વેરી હોઈશ. પણ હવે એ બધાંને વિચાર કર્યે શું ? તારે જો અહીં રહેવું હશે તો મારાં માતાપિતા તારું પેટના દીકરાની પેઠે પાલન કરશે અને તારે તારાં માતાપિતાને ત્યાં જવું હોય તો તેમ કરવા પણ મારી રજા છે. મારા પાપીના સંસર્ગથી તારું સૌભાગ્ય નષ્ટ થવા બેઠું છે.

પતિનાં આવાં વચન સાંભળી સતીને મૂછો આવી. સાવધ થતાં તે પતિને પગે પકી કહેવા લાગી કે પૂર્વના કોઈ પુણ્ય થોગે જ આપનો સાથ થયો છે. માટે મને આમ તરછોડી જવું એ આપને માટે યોગ્ય નથી.

પુત્ર અને પુત્રવધૂની આ સ્થિતિ જોઈ માતાપિતા પણ મૂછિંત થઈ ગયાં.

તેમને સાવધ કરી સાવિત્રી હાથ જોડીને કહેવા લાગી કે તમે કશી ચિંતા કરશો નહિ. મારો અંતરાત્મા કહે છે કે એમની છાંદગીને જરાય જોખમ આવશે નહિ. જ્યાં પ્રત્યક્ષ શ્રીદત્ત લગવાન રક્ષણ કરનાર છે ત્યાં આપણે શામાટે ચિંતા કરવી ? લોકો કહે છે કે ગાણગાપુરમાં સાક્ષાત્ દત્તસ્વરૂપ શ્રીનરસિંહસરસ્વતી નામે એક પ્રસિદ્ધ સંન્યાસી વસે છે; તેમને શરણુ જવાથી ઘણા લોકોનાં કામ થાય છે. માટે જો તમે મને આજ્ઞા આપો તો હું તેમને લઈ ત્યાં જાઉં.

પુત્રવધૂની વિનંતિ સાંભળી સાસુ સસરાએ પુત્ર

ઉપરના પ્રેમને લીધે તેને ત્યાં જવા રજા આપી.

સતીએ રોગી અશક્ત પતિને માર્ગમાં ધક્કો ન લાગે તેવી રીતે આજુબાજુ તકીઆ વગેરે ગોઠવી પતિને પાલખીમાં સૂવાડયા. પછી સાસુ સસરાને પગે લાગી તેમને નિશ્ચિંત રહેવાનું કહી ગાણગાપુર તરફ ચાલવા માંડ્યું.

ધીમે ધીમે રસ્તો કાપતાં પતિ સાથે તે ભીમાને કિનારે આવી પહોંચી. પણ લાખા પંચના પરિશ્રમને લીધે રોગીના ત્રિદોષે જોર કર્યું અને ગામની પાસે આવતાં આવતાં તો તે ખેલાન થઈ ગયો.

સતીએ પાલખી નીચે મૂકાવી લોકોને પૂછ્યું કે શ્રીગુરુ ક્યાં હશે ? લોકોએ જવાબ આપ્યો કે તેઓ હમણાં જ સ્નાન માટે સંગમે પધાયાં છે. સતીએ પણ ત્યાં જવાનો વિચાર કર્યો. પણ જતા પહેલાં પતિની સ્થિતિ જોવા માટે પાલખીનો પકડો ઊંચો કર્યો.

અકસ્માત ત્યાં તો અદા ગયા પ્રાણ સત્વર;

દેખે દિક્મૂઢ યોષિતા, ઘસે દુઃખથી કર. અ. ૮૪. ૮૭

પતિની આવી સ્થિતિ જોતાં જ સતી અવાજ થઈ ગઈ. તેના શોકનો પાર ન રહ્યો. રુદન કરતી કરતી હાથમાં છરી લઈને તે મરવા તૈયાર થઈ અને પ્રભુને ઠપકો આપવા લાગી કે હે પ્રભો ! મને વિશ્વાસ હતો કે તમે મારા પતિને જાણવશો. પણ આ તો પ્રભુને પગે પડતાં ઉપર મંદિર પડવા જેવી દશા થઈ ! તરસથી બ્યાકુળ થઈ પાણી પીવા જલાશય પર જતાં મગર ખેંચી જાય તેવું થયું ! એમ અનેક રીતે હૃદયકાંટ વિલાપ કરી તે છાતીમાં છરી

લોકી દેવા જતી હતી એટલામાં ગામલોકો દોડી ગયા અને તેને તેમ કરતી અટકાવી ઘણી રીતે સમજાવવા લાગ્યા; પણ તેનું મન જરાય શાંત થયું નહિ.

એજ સમયે ક્યાંકથી શરીર ઉપર રુદ્રાક્ષ અને લરમ ધારણ કરેલો એક સિદ્ધ પુરુષ લોકના ટોળામાં પ્રગટ થયો અને સતી સામે આવીને જિલો. એ તેને આશ્વાસન આપી કહેવા લાગ્યો કે આમ મૂરખની માફક રક્યાં જ શું કરે છે? વિધિએ લખેલા લેખ કદી ફરતા નથી. જ્યાં આયુષ્યની હોરી તૂટી ત્યાં તું ફાવે તેટલો શોક કરે તો શા કામનો? દુનિયામાં કેવું શરીર અમર રહ્યું છે? જન્મ સાથે મરણ લાગેલું જ છે.

માનપણે કોઈ મરે, કોઈ ઘડપણ માંભ;

જેનું અર્જિત જોહું, તેનું તેવું થાય. અ. ૮૪. ૧૪૪
માટે શાંત થા અને નિરર્થક શોક મૂકી દે.

તાપસીનાં એવાં અમૃત જેવાં વચન સાંભળીને સતી માયિક શોક ત્યજી શાંત થઈ અને પગે પડીને પોતાનું કલ્યાણ થવાનો માર્ગ પૂછવા લાગી.

તાપસે તેની અચલ નિષ્ઠા જોઈને સુવાસિની તેમજ વિધવાના ધર્મો કહી સંભળાવીને કહ્યું કે સુવાસિનીએ પતિના જીવતાં તેની પ્રતિષ્ઠાને છાજે તેવી રીતે તેની આજ્ઞામાં રહેલું અને પતિ મરણ પામતાં તેની સાથે સતી થઈ પોતાનું પારલૌકિક કલ્યાણ સાધી લેવું અથવા તો વૈધવ્ય-ધર્મથી તપશ્ચર્યામય જીવન ગાળી બાકી રહેલું જીવન ઈશ્વર-ચિંતનમાં ગુભરવું. સહગમન અને વિધવાચાર બંનેના અથાથોગ્ય પાલનથી સરળી રીતે આત્મકલ્યાણ થાય છે.

માટે હે સાધ્વી ! એ બેમાંથી તને જે ગમે તે પ્રમાણે આચરણ કર.

સતી તાપસીના બોધથી અત્યંત હર્ષ પામી અને તેને પોતાનો આસ માની કહેવા લાગી કે હું પરદેશમાં આવી છું અને અંતકાળે તું જ મારો બંધુ છે. તારો બોધ અમૃતતુલ્ય છે. વિધવાના ખડતલ જીવન કરતાં પતિ સાથે સહગમન કરી સતી થવું મને વધારે ઠીક લાગે છે. એમ કહી તે જઠાધારી તાપસીને પગે લાગી.

પતિચરણમાં એની અચળ ભક્તિ જોઈ તપસ્વીએ કહ્યું કે તું દ્વરથી શ્રીગુરુનાં દર્શને આવી છે તો શળને ઢાંઢ દેતા પહેલાં તેમની પાસે જા. એમ કહી તેણે તેને ભસ્મ તથા ચાર રુદ્રાક્ષ આપ્યા અને કહ્યું કે હૃદય કરતા પહેલાં શળના શરીરે આ ભસ્મ ચોળજે અને બે રુદ્રાક્ષ કાનમાં તથા બે ગળામાં બાંધી ગ્રાહણો તથા મુવાસિનીઓને દાન વગેરે આપ્યા પછી સહગમન કરજે. એમ કહી એ તપસ્વી જ્યાંથી આવ્યો હતો ત્યાં પાછો ગયો.

સતી તાપસીના કહેવા પ્રમાણે રેશમી સાડી વગેરે પહેરી અગ્નિ તૈયાર કરી સહગમન કરવાની તૈયારી કરીને ગ્રાહણોની આરા લઈ શ્રીગુરુનાં દર્શનાર્થે સાક્ષાત્ ત્રિમૂર્તિના અવતાર શ્રીનૃસિંહસરસ્વતી પાસે આવી પહોંચી.

શ્રીસદ્ગુરુ આ સમયે સંગમ ઉપર અત્રવત્ય નીચે બેઠા હતા. સતીએ દ્વરથી પ્રણામ કર્યો કે તરતજ શ્રીમુખેથી વચન નીકળ્યાં : “ અખંડ સૌભાગ્યવતી થઈ આઠ પુત્રોની માતા થા.”

શ્રીગુરુને આશીર્વાદ સાંભળી લોકોને હસતું આવ્યું. તેઓ કહેવા લાગ્યા કે હે પ્રભો ! આનો પતિ આજે જ અહીં મરણ પામ્યો છે. એનું શબ અગ્નિસંસ્કાર માટે નદીએ આણ્યું છે અને સહગમન માટે આપની આજ્ઞા લેવા માટે આ અહીં આવી પહોંચી છે. હવે એના સૌભાગ્યની અને એને આઠ પુત્ર થવાની વાત ક્યાં રહી ?

લોકોનાં વચન સાંભળીને શ્રીગુરુ બોલ્યા કે તમે કાલે તેમ કહો. પણ આ તો અખંડ સૌભાગ્યવતી જ છે, એટલે એનો પતિ મરણ પામે એવું બને જ નહિ ! મારી નજરે હું જોઉં તો જ સાચું મનાય. મારા મુખમાંથી કદી અસત્ય વાક્ય નીકળ્યું નથી. માટે એ શબને અહીં લાવો જેથી હું જોઈને ખાતરી કરું.

લોકો શબ લેવા ક્ષમશાનમાં ગયા. તેજ વખતે ચાર બ્રાહ્મણો શ્રીગુરુનું પૂજન કરવા માટે આવ્યા. રુદ્રસૂક્તાથી અભિષેક કરીને તેમણે શ્રીનું ઘોડશોપચારે પૂજન કર્યું અને તેજ પ્રમાણે પાદતીર્થનું પણ પૂજન કરવા માંડ્યું. શબ લેવા ગએલા બ્રાહ્મણો આજ વખતે શબ લઈને ત્યાં આવી પહોંચ્યા.

શ્રીગુરુએ આજ્ઞા કરી કે બંધ તોડી નાંખીને શબને ખુલ્લું કરો અને એના પર આ તીર્થ છાંટો.

બ્રાહ્મણોએ તે પ્રમાણે કર્યું એટલે શ્રીગુરુએ શબ તરફ અમૃતદંટિ ફેંકી. તરત જ મરણ પામેલો બ્રાહ્મણ આજસ મરડી બેઠો થયો અને ઓને પાસે બોલાવી પૂછવા લાગ્યો કે તે અને અહીં શામાટે આણ્યો છે ? આ યતીશ્વર

કેાણ છે ? મને આટલી બધી જિંઘ આવી ત્યાં સુધી તે મને કેમ ન જગાડ્યો ?

સતીએ પતિને સવિસ્તર હકીકત કહી. બંને જણ પ્રસન્ન થયાં અને શ્રીગુરુને પગે પડી સ્તુતિ કરવા લાગ્યાં. શ્રીગુરુએ પ્રસન્ન થઈને આશીર્વાદ આપ્યા કે મેં આપેલું વરદાન સત્ય થશે. તમે ઘેર જાવ અને ભજન કરી આનંદથી રહો. શ્રીગુરુની આજ્ઞાથી સતીએ પતિ સાથે સંગમમાં સ્નાન કર્યું. બંનેએ ખૂબ ઠાઠથી શ્રીગુરુનું પૂજન કર્યું અને અપાર દ્રવ્ય ત્યાં ખર્ચ્યું.

બીજે દિવસે સવારે પતિપત્નીએ શ્રીગુરુ પાસે જઈ પગે પડી તાપસીની ભેટ અને ભસ્મ તથા રુદ્રાક્ષની પ્રાપ્તિ વગેરેની વાત કરી એટલે તેમને રુદ્રાક્ષ અને ભસ્મધારણનો અપાર મહિમા કહી સંભળાવ્યો. તેમની વિનંતિથી આત્મ-કલ્યાણ માટે સોમવારનું વ્રત કરવાનું કહ્યું.

શ્રીગુરુની આજ્ઞા લઈ બંને જણ ઘેર જવા તૈયાર થયાં. એટલામાં તેમનાં માતાપિતા પણ પુત્રની ખબર ઠાઠવા માટે ત્યાં આવી પહોંચ્યાં. પુત્રને તંદુરસ્ત જોઈ તથા શ્રીગુરુની કૃપાનો અલૌકિક મહિમા સાંભળી તેઓ અત્યંત આનંદ પામ્યાં. બધાંએ મળી શ્રીગુરુનો જયજયકાર કર્યો અને તેમની આજ્ઞા લઈ ઘેર ગયાં.

શ્રીસદ્ગુરુના વરદાન પ્રમાણે દંપતીને આઠ પુત્રો તથા અને તેઓ શ્રીગુરુનાં અનન્ય ભક્ત બન્યાં તથા જીવતાં સુધી દર વરસે ગાણગાપુર આવી ગુરુદર્શન કરી ભજન કરી આખરે મોક્ષ પામ્યાં.

૧૬. પરાત્રદોષ

રહે સ્વપ્ને વિષ્ણુ જો અનાસક્ત સદાય,

દૈન્ય ન સ્વપ્ને તેમને; સદા સર્વ સુખ આંહી. અ. ૯૦. ૯૧

જોજ ગાણગાપુર ગામમાં જોક સાન્નિધ્ય વૃત્તિવાળો
પ્રાદ્યલુ રહેતો હતો. તે વૈરાગ્યશીળ, ધાર્મિક, વેદપાઠી અને
કર્મકાંડી હતો. પરાન્નને ઝેર સમાન ગણી તે કદી પશુ
પાશકે ઘેર જમવા જતો નહિ તેમજ જીજી રીતે પણ કાઈને
પ્રતિથ્રહ કરતો નહિ, અસત્યનો છાથો સરખો ન હોતો અને
ખોટા વાદવિવાદમાં વાણીનો વ્યય ન કરતાં જને તેટલું
મીન સેવતો. કુટુંબપોષણ માટે તે હંમેશાં સૂઝી લિક્ષા
માગી લાવતો અને જે મળે તેથી સંતોષપૂર્વક ગ્રાહણ કરતો.

પ્રાદ્યલુની આવી સંતોષી વૃત્તિ તેની સ્ત્રી સમજી થકતી
નહિ અને કોઈ લાવી વારંવાર તેની સાથે ઝઘડો કરતી.

ગુરુકૃપાથી ગામમાં રોજ પ્રાદ્યલુલોજન આવતું. પ્રાદ્યલુ
મિદાન્ન જમી ભારેભારે દક્ષિણ પામી હર્ષયેલા ધર્મજતા.
આ બધું જોઈને પેલા પ્રાદ્યલુની સ્ત્રીના મનમાં યતું કે
આ પ્રાદ્યલુ અને તેમની સ્ત્રીઓ વગેરે કેટલાં બધાં વાગ્ય-
શાળી છે ! પણ આ દરિદ્રી પતિને પાને પડીને મેં સ્વપ્નમાં
પણ કદી મિદાન્ન જોયાં નહિ તો અન્નસુખવું તો નામજ
કયાં ? મારા ગયા જન્મનાં પાપ હશે જેથી આ જન્મે
મારે આવા દરિદ્રી સાથે સંબંધ થયો ! અરે મારો પતિ
પણ કેવો ભાગ્યહીન છે કે ચાંદલો કરવા આવેલી લક્ષ્મીને
લાલ મારે છે ! કોઈ માનવેર જમવા બોલાવે તો પણ નથી
જાતે જતો કે નથી અને જવા દેતો ! આવા ને આવા

વિચારમાં તે પતિને રોજ કંકાસ કરાવતી અને ચોતે દુઃખી થતી.

એટલામાં શ્રાદ્ધપક્ષ આવ્યો અને રોજ મિદાન્નો આવ્યાં. એક દિવસ એક ધનવાન ગૃહસ્થ ગ્રાહણીને નિમંત્રણ આપતો આપતો આ ગ્રાહણીને ત્યાં આવી લાગ્યો. શ્રી તો તે ધનિકને જોતાં જ હર્ષદેલી થઈ ગઈ અને

* અનેક પકવાનો અને દખણા મારે ત્યાં

મળશે અમૂલ્ય વસ્તુ પશુ; પ્રાણનાથ! મન ધાય. અ. ૯૦. ૨૩
એમ કહી અનેક રીતે નિમંત્રણ સ્વીકારવા આગ્રહપૂર્વક પતિને વિનંતિ કરવા લાગી.

ઘણી રકબક થયા બાદ ગ્રાહણી કહ્યું કે હું મારો નિયમ તોડું તે તો કદી જાને એમ નથી. પણ તારું મન ઝાલ્યું ન રહેતું હોય તો તું ભલે જા. મને વાંધો નથી.

ગ્રાહણી ધનિક પાસે આવીને કહેવા લાગી કે મારા પતિ તો પરાત્ર જમતા નથી તે નહિ આવે; પણ હું એકલી આવીશ.

નિમંત્રણ આપનાર જોલ્યો કે એક જણ આવે તે મને કામ ન લાગે. મારો તો એવો સંકલ્પ છે કે જોડાનું સાથે જ પૂજન કરી જાનેને જમાડવાં. માટે જો તારા પતિ આવવાના હોય તો જ તું આવ.

ધનિકનાં આ વચનથી ગ્રાહણીને મનમાં વજ્રપાત જેવું દુઃખ થયું અને તે એકદમ ઊંડા વિચારમાં પડી ગઈ. થોડીવારે કંઈ યાદ આવ્યું હોય તેમ તે ત્યાંથી ઊઠીને તરત જ શ્રીનૃસિંહસરસ્વતી પાસે આવીને વિનયથી કહેવા લાગી કે હે પ્રભો! હજીસુધી મેં પકવાન ખાધાં નથી. એક માણસ જોડા જમાડે છે.

ખોલાવે એ દપતી, ના માને મુજ કંથ;

શુ કરવું કદીએ ન એ બક્ષે પરાજ્ઞ હંત ? અ. ૯૦ ૩૨.

માટે મારી પર આજ કૃપા કરો અને મારા પતિને સમજાવો કે તે મારી સાથે જન્મવા આવે.

તેનાં વચન સાંભળી શ્રીગુરુને તેના અજ્ઞાન પર હસવું આવ્યું. છતાં તેને બોધ આપવા તેમણે બ્રાહ્મણને પોતાની પાસે બોલાવીને આશ્રહ કરી સમજાવ્યું કે તારી સ્ત્રીરોજ પકવાન ખાવાની ઇચ્છા રાખ્યા કરે છે માટે તેની વાસના પૂરી કરવા તું જન્મવા જા. આમ નજીવી બાળતમા રોજ ઘરની સ્ત્રીનું મન હઃખિત કરવું ઠીક નથી.

ગુરુવાક્યને વેદઆજ્ઞા માની વંદન કરીને તે બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે હે પ્રભો ! પરાજ્ઞ લેવું નહિ એવો મારો સખત નિયમ છે. છતાં આપની આજ્ઞા મારે શિરસાવધ છે, એમ કહી શ્રીગુરુને પ્રણામ કરી સ્ત્રીને સાથે લઈ બ્રાહ્મણ જન્મવા ગયો.

પેલો ધનિક બ્રાહ્મણભોજનનો સ કલ્પ મૂકી જોડાને જમાડી અતિશય હરખાવા લાગ્યો. પણ પેલી બ્રાહ્મણીએ ભોજનસમયે વિપરીત દૃશ્ય જોયું કેળીઓ ભરવા જતાં તેને ભાસ થયો કે પીરસેલી થાળીમાથી ફૂતરા બિલાડાં પણ આવે છે. આવું એંડું તે કેમ ખવાય ? આવું જોઈ તે તરતજ ત્યાથી બેઠી અને પતિને આવી કહેવા લાગી કે પરાજ્ઞ એટલે તો ફૂતરા બિલાડાંનું એંડું ખાવાનું છે ! આવું અશુદ્ધ અન્ન શું ખાયા કરો છો ?

બ્રાહ્મણ — તારે લીધે જ આજે જીંદગીનો નિયમ તોડીને આ એંડું ખાવાનો પ્રસંગ આવ્યો. કરમ ફૂટયું ! હવે શું ? એમ કહી દોષે અજ્ઞાને સ્ત્રી સાથે તે શ્રીગુરુ પાસે

આવીને પગે પડ્યો.

શ્રીગુરુ :—કેમ રે ! આજે તો જન્મવાની ઠીક મળ પડી હશે ! પરાન્નનો સ્વાદ હજીએ પૂરો આપ્યો કે નહિ ? રોજ રોજ આમ પતિને દુઃખ આપીને તે' શું મેળવ્યું ?

શ્રીગુરુનાં વચન સાંભળી બ્રાહ્મણી શરમાઈ ગઈ. તરત જ નીચું ઢાલી તે ગુરુચરણમાં નમી પડી અને અપરાધની ક્ષમા માગવા લાગી. બ્રાહ્મણ પણ ચિંતા કરીને પૂછવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! આજે આની મૂર્ખતાને લીધે મારા જતનો ભંગ થયો. પરાન્ન પેટમાં નાંખીને મેં મોટું પાપ કર્યું છે. હવે મારું શું થશે ? એમ કહી તે રડવા લાગ્યો.

શ્રીગુરુ (આશ્વાસન આપતાં)—તું ગભરાઈશ નહિ. તારી જીની વાસના આજે પૂર્ણ થઈ છે. એ ફરીથી તારી પાસે પરાન્નની વાત સરખી નહિ કાઢે. તે' મારી આજ્ઞાને માન આપ્યું છે એટલે તારું જત લાગ્યું જ નથી અને તને પાપ કે દોષ પણ નથી.

ત્યાર પછી શ્રીગુરુએ કહ્યું કે

કૂર તામરી કૃપણ વા દુરાચારરત જેલ,

ધનોન્નમત વા, તદ્દગૃહે લેલુ અન્ન ન તેલ અ. ૧૬૦. ૬૭

એમ કહી કેાનું અન્ન લેલુ તથા કેાના અન્નનો ત્યાગ કરવો તેમજ બ્રાહ્મણોએ કેવા કેવા આચાર પાળવા વગેરે સંબંધી વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન કર્યું અને તેને વરદાન આપ્યું કે જા આ આચારધર્મ પ્રમાણે ચાલવાથી પુત્ર પુત્રી વગેરેથી તું સુખી થઈશ અને અંતે તારી સદ્ગતિ થશે.

શ્રીગુરુના વચનથી બ્રાહ્મણનું સમાધાન થયું અને ઘેર જઈ તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે આચરણ કરી તે સુખી થયો.

૧૭. ભક્ત ભાર્કર

બલે દંડધર નર દિસે, નકી ત્રિમૂર્ત્યવતાર !

ના માણસ આ, કે બહે મહિમા એનો અપાર ? અ. ૯૨. ૭૮

શ્રીશુરુ ગાણુગાપુર રહ્યા તે દરમ્યાન રોજ અવનવી લીલાઓ થતી. ભાવિક લોકોનાં ટોળેટોળાં દર્શન માટે આવતાં અને શુરુપ્રીત્યથે પ્રાણલુલોજન કરાવતાં એકે દિવસ ખાલી જતો નહિ.

એક દિવસ ભાર્કર નામે એક કાશ્યપગોત્રી ગરીબ પ્રાણલુ ત્યાં શુરુદર્શને આવી ચઢ્યો. તે ઘણો ભાવિક અને શ્રદ્ધાળુ હતો. પણ તે એટલો બધો દરિદ્રી હતો કે શ્રીશુરુને બિલા આપવા માટે તેની પાસે માંડ ત્રણ જણને થઈ રહે એટલું જ સીધું હતું.

શ્રીશુરુને ખજે લાગી તે નીચે બેઠો એટલામાં ભક્તોએ તેને જમવા માટે બોલાવ્યો. પોટલી એક સ્થળે સુરક્ષિત રાખી તે જમવા ગયો અને જમી રહ્યા બાદ સાંજ પડતાં પોતાનું 'નિત્યકર્મ' પરવારી પોટલું ઓશિકે મૂકી સૂઈ ગયો.

આમ તેના ઘણા દિવસ ગયા. રોજરોજ ભાવિક ભક્તો શ્રીશુરુનાં દર્શને આવી પ્રણામોજન કરાવતા. ભાર્કર પંક્તિએ જમી આવતો અને સાંજે પોતાની અદ્ય સ્ત્રીધાની પોટલી ઓશિકે મૂકી સૂઈ જતો. લોકોના ટોળામાં બિલા કરાવવાનો તેનો બિચારાનો વારો આવતો નહિ. આ જોઈ કેટલાક મૂર્ખ લોકો તેની મશ્કરી કરતા કહેવા લાગ્યા કે કેવો નફ્ટ પેટભરો ! જમવા માટે અહીં પડી રહ્યો છે અને કહે છે કે શ્રીશુરુને જમાડવા આવ્યો છું ! કેવો

હુએ ! હરામનું ખાતાં એને શરમે નથી આવતી ! શ્રીગુરુના ડેટલા શિષ્યો છે તે શું એ નથી જાણતો ? સાથે એક જણ પૂરતું પણ અન્ન નથી અને કહે છે કે સમારાધના^૧ કરીશ. એમ કહી લોકો તેને બીજી અનેક રીતે કનડતા પણ ખરા.

સોપણ બધું સહન કરી ત્રણ મહિના ભાસ્કર શાંતિથી ત્યાં પડી રહ્યો. એક દિવસ એનો પુણ્યયોગ આવ્યો. લોકોની મસ્કરીઓ સાલળી કૃપાનિધાન શ્રીગુરુએ પોતે જ તેને કહ્યું કે ભાસ્કર ! આજ તો રસોઈ કરી તું જ મને જમાડ. માટે તારી જ લિક્ષા લેવી છે.

શ્રીગુરુના વચન સાલળી ભાસ્કરના આનંદનો પાર ન રહ્યો. પગે લાગીને તરત જ તે મોદીની ડુકાને જઈ લગલગ અઢીશેર ઘી અને તેના પ્રમાણુમા શાકપાન વગેરે બીજી બેઈતી સામગ્રી લઈ આવ્યો અને સ્નાનાદિક વગેરેથી શુદ્ધ થઈ તેણે રસોઈ કરવા માંડી.

એટલામાજ કેઈ એક ભકતે આવી શ્રીગુરુને લિક્ષા માટે વિનંતિ કરી ગુરુશ્રીએ નિમત્રણનો અમ્બીકાર કરતા કહ્યું કે આજે નહિ. એ સાંલળીને કેઈ પ્રાદ્મણુ બોલ્યો કે જરૂર આજે કેઈ લિખારી શ્રીગુરુ પાસે પહોંચી ગયો હશે. માટે આજે કાંઈ મિષ્ટાન મળવાનું નથી ચાલે, ઘેર જઈએ તો વેળાસર રોટલા ભેગા થઈએ.

એ સાલળી શ્રીગુરુએ સ્વમુખે આજ્ઞા કરી કે આજે કેઈને ઘેર જવાનું નથી. આજે મહુટુંબા બધા અહીં જ જમશે.

પ્રાદ્મણુએ વિચાર કયો કે મઠમા સામાન પડ્યો

હથે તેમાથી આજે રસોઈ કરાવી શ્રીગુરુ આપણને જમાડશે.
એમ વિચારી બધાએ હા પાડી અને સ્નાન કરવા સ ગમે ગયા.

એટલે શ્રીગુરુએ ભાસ્કરને બોલાવીને કહ્યું કે રસોઈ
બરાબર કર ઘણા પ્રાદ્મણે આજે જમવા માટે બોલાવ્યા
છે. વાર લગાડીશ નહિ.

ભાસ્કરે આજ્ઞા માથે ચઢાવી અને રસોઈ કરવામાં
પડ્યો રસોઈ તૈયાર થતા શ્રીગુરુ પાસે આવી બધું તૈયાર
થયાની વરધી આપી.

‘ શ્રીગુરુએ પ્રાદ્મણેને નોતરા આપી આવવાનું’ કહ્યું.
શ્રીની આજ્ઞાથી ગ ગાકિનારે આવીને કહેવા લાગ્યો કે મેં
રસોઈ તૈયાર કરી છે, શ્રીગુરુની આજ્ઞાથી હું બધાને બોલાવવા
આવ્યો છું.

પ્રાદ્મણો—રોજ રસોઈ થતા સાંજ પડે છે અને તું
અત્યારથી બોલાવવા આવ્યો તે કેટલાનું રાધ્યું છે ? ના નથી
આવતા. શ્રીગુરુએ કહીને જ પેટ ભરીને જમાડ એટલે થયું.

આ સાંભળી શ્રીગુરુ પાસે આવીને ભાસ્કર કહેવા
લાગ્યો —પ્રભો ! પ્રાદ્મણો જમવાની ના પાડીને કહે છે કે
અમે તો ઘેર જ જગીશુ. મારું નિમંત્રણ સાંભળી તેઓ
તો મારી મશ્કરીઓ કરે છે.

શ્રીગુરુ બોલ્યા—

પ્રાદ્મણ સાથે જો મને આપીશ શિક્ષા એમ,

અગીઝર કરું સુખે, નહિ તો ન કરું તેમ આ દર ૩૪
આજે તો બધા પ્રાદ્મણેને પગતમા સાથે લઈને જ
જમવાની મને દહોર આવી છે, તારે કળૂલ હોય તો જમીશ.
નહિ તો નારાયણ ! નારાયણ ! !

હુએ ! હરામનું ખાતાં એને શરમે નથી આવતી ! શ્રીગુરુના કેટલા શિષ્યો છે તે શું એ નથી બહુતો ? સાથે એક જણ પૂરતું પણ અન્ન નથી અને કહે છે કે સમા-રાધના^૧ કરીશ. એમ કહી લોકો તેને બીજી અનેક રીતે કનડતા પણ ખરા.

સોપણ બધું સહન કરી ત્રણ મહિના ભાસ્કર શાંતિથી ત્યાં પડી રહ્યો. એક દિવસ એનો પુણ્યયોગ આવ્યો. લોકોની મશ્કરીઓ સાંભળી કૃપાનિધાન શ્રીગુરુએ પોતે જ તેને કહ્યું કે ભાસ્કર ! આજ તો રસોઈ કરી તું જ મને જમાડ. મારે તારી જ ભિક્ષા લેવી છે.

શ્રીગુરુનાં વચન સાંભળી ભાસ્કરના આનંદનો પાર ન રહ્યો. પગે લાગીને તરત જ તે ગોદીની હુકાને જઈ લગલગ અઢીશેર ધી અને તેના પ્રમાણમાં શાકપાન વગેરે બીજી જોઈતી સામગ્રી લઈ આવ્યો અને સ્નાનાદિક વગેરેથી શુદ્ધ થઈ તેણે રસોઈ કરવા માંડી.

એટલામાંજ કોઈ એક બકતે આવી શ્રીગુરુને ભિક્ષા માટે વિનંતિ કરી. ગુરુશ્રીએ નિમંત્રણનો અસ્વીકાર કરતાં કહ્યું કે આજે નહિ. એ સાંભળીને કોઈ બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે જરૂર આજે કોઈ ભિખારી શ્રીગુરુ પાસે પહોંચી ગયો હશે. માટે આજે કાંઈ મિથ્યાન મળવાનું નથી. ચાલો, ઘર જઈએ તો વેળાસર રોટલા લોગા થઈએ.

એ સાંભળી શ્રીગુરુએ સ્વમુખે આજ્ઞા કરી કે આજે કોઈને ઘર જવાનું નથી. આજે સકુટુંબ બધા અહીં જ જમશે.

બ્રાહ્મણોએ વિચાર કર્યો કે મઠમાં સામાન પડ્યો

હશે તેમાંથી આજે રસોઈ કરાવી શ્રીગુરુ આપણને જમાડશે. એમ વિચારી બધાએ હા પાડી અને સ્નાન કરવા સંગમે ગયા.

એટલે શ્રીગુરુએ ભાસ્કરને બોલાવીને કહ્યું કે રસોઈ બરાબર કર. ઘણા ગ્રાહણોને આજે જમવા માટે બોલાવ્યા છે. વાર લગાડીશ નહિ.

ભાસ્કરે આજ્ઞા માથે ચઢાવી અને રસોઈ કરવામાં પડ્યો. રસોઈ તૈયાર થતાં શ્રીગુરુ પાસે આવી બધું તૈયાર થયાની વરધી આપી.

શ્રીગુરુએ ગ્રાહણોને 'નોતરાં આપી આવવાતું' કહ્યું. શ્રીની આજ્ઞાથી ગંગાકિનારે આવીને કહેવા લાગ્યો કે 'મેં રસોઈ તૈયાર કરી છે; શ્રીગુરુની આજ્ઞાથી હું બધાને બોલાવવા આવ્યો છું'.

ગ્રાહણો:—રોજ રસોઈ થતાં સાંજ પડે છે અને તું અત્યારથી બોલાવવા આવ્યો. તે કેટલાતું રાધ્યું છે? જા નથી આવતા. શ્રીગુરુ એકલાને જ પેટ ભરીને જમાડ એટલે થયું.

આ સાંભળી શ્રીગુરુ પાસે આવીને ભાસ્કર કહેવા લાગ્યો:—પ્રભો! ગ્રાહણો જમવાની ના પાડીને કહે છે કે અમે તો ઘેર જ જમીશું. માફ નિમંત્રણ સાંભળી તેઓ તો મારી મફકરીઓ કરે છે.

શ્રીગુરુ બોલ્યા:—

ગ્રાહણ સાથે બે મને આપીશ શિક્ષા એમ;

અંગીકાર કરું સુખે, નહિ તો ન અર્ધ વેગ. અ. ૯૨. ૩૪
આજે તો બધા ગ્રાહણોને પંગતમાં સાથે લઈને જ જમવાની મને હંદેર આવી છે; તારે કબૂલ હોય તો જમીશ. નહિ તો નારાયણ ! નારાયણ ! !

ભારકર:— હે પ્રભો ! આપની આજ્ઞા મારે શિરસા-
વંધ છે. ભલે ! જધા પ્રાદ્મણે સાથે લિક્ષા માટે પધારો.

એમ કહી તેણે મનમાં વિચાર કર્યો કે કેાણુ જાણે
લગવાનને આ નિમિત્તે શી લીલા કરવી હશે. એમ વિચારી
ફરીથી હાથ બેડી તેણે કહ્યું કે હે નાથ ! મારી તો પ્રાદ્મણે
હાંસી કરે છે. મારા બોલાવવાથી એ આવે એમ નથી. એ
સાંભળી શ્રીશુરુએ ખીજ એક જણાને કહ્યું કે જા અને
મારી આજ્ઞાથી તું જધાને જમવા માટે બોલાવી લાવ.

શિષ્ય ઝટપટ સંગમે પહોંચી ગયો અને પ્રાદ્મણેને
શ્રીશુરુની આજ્ઞા કહી. જધા પ્રાદ્મણે સ્નાનાદિકથી પરવારી
તરત જ મઠમાં આવ્યા.

આજ્ઞા લઈ પતરાળાં માંડ્યાં કે તરત જ શ્રીગુરુએ ભાસ્કરને રસોઈ પોતાની પાસે લાવવાની આજ્ઞા કરી.

ભાસ્કરે તે પ્રમાણે કયું એટલે શ્રીગુરુએ પોતાની છાતી આપી પાક ઉપર ઢાંકવા કહ્યું, તેના પર મંત્ર બોલીને પ્રાશ્ન કયા પછી ભાસ્કરને આજ્ઞા કરી કે હવે આ વસ્ત્ર તળેથી રસોઈ લઈને પીરસવા માંડ. છાતી તળેથી જુદાં જુદાં વાસણોમાં જુદી જુદી વાનીઓ ભરી ભરીને ભાસ્કરે પીરસવા માંડ્યું.

પ્રાશ્નણો તો આ જોઈ આશ્ચર્યથી ચકિત જ થઈ ગયા. શ્રીગુરુની આજ્ઞાથી બીજાઓ પણ પીરસવા માટે બિઠ્યા. બધાને પીરસણુ કરી વળ્યું એટલે શ્રીગુરુની જય બોલાવી. શ્રીગુરુ સાથે બધાંએ જમવાનું શરૂ કર્યું. છાતી તળેથી અન્ન લઈ લઈને બધા ખૂબ ઉત્સાહથી પીરસવા લાગ્યા. થીના તો રેલા આદ્યા પણ કેમે કરી કાંઈ ખૂટે નહિ.

ભાસ્કરે બધાની પ્રાર્થના કરીને કહ્યું કે

ક્ષમા કરો વિવંબની, ચાકચા છો સદુ આપ,

માગી લેશો ભેદનું; જમો સ્વસ્થ નિગતાપ. અ. દર. ૫૭

એમ કહી બધાને શાકપાન, ઘી, પકવાન, રાઈતા વગેરે ખૂબ લાવથી પીરસવા લાગ્યો. છેવટે પ્રાશ્નણો જમી જમીને થાકી ગયા અને તૃપ્ત થઈ હાથ ગોં સાફ કરી એંઠાં પતરાળાં ફેંકી દઈ સર્વ જગ્યાં સાફ કરી. ભાસ્કરે સુખવાસ માટે દરેકને પાનસોપારી આપ્યાં અને હાથ ભેડી શ્રીગુરુ સામે જોયું એટલે શ્રીગુરુએ કહ્યું કે ગામમાં જઈ આ પ્રાશ્નણોનાં શ્રીપુત્રાદિ જે કાંઈ બાકી હોય તેમને બધાંને બોલાવી લાવ.

ભાસ્કર ગામમાં જઈ પ્રાશ્નણવાડામાંથી તમામ બાકી

રહેલાંઓને તેડી લાવ્યો ને તેમને જમાડી તૃપ્ત કર્યાં. પછી શત્રો તેમજ અત્યજો પણ તૃપ્ત થયા એટલે શ્રીગુરુએ કહ્યું કે હવે ગામમાં સાદ પડાવો કે જે કોઈ બાકી હોય તે બધા જમી જાવ.

પ્રાણીમાત્ર કોઈ બૂખ્યું નથી એવી ખાત્રી કર્યા પછી શ્રીગુરુએ ભાસ્કરને કહ્યું કે હવે તું પણ જમી લે. તેના જમી રહ્યા બાદ શ્રીગુરુએ તેને કહ્યું કે અંદર બેઠાંને કહે કે હવે કેટલું અન્ન બાકી રહ્યું છે. ભાસ્કરે તપાસ કરી કહ્યું કે હે પ્રભો ! પહેલાં જે ત્રણ માણસ જેટલી રસોઈ કરી હતી તેટલીજ બાકી રહી છે.

શ્રીગુરુએ ભાસ્કરને આજ્ઞા કરી કે હવે વધેલી રસોઈ બધી નદીમાં નાંખી દે જેથી જલચરો પણ તૃપ્ત થાય.

ભાસ્કરે એ પ્રમાણે કર્યું. ત્રણ માણસની રસોઈમાં હજારો માણસો જમેલાં બેઈ પ્રાણીઓનું ડળ તો આબું જ બની ગયું અને બધા અંદરઅંદર કહેવા લાગ્યા કે મહાભારતમાં કથા છે કે દુર્વાસા ઋષિ પાંડવોને ત્યાં શિષ્યો સાથે આવ્યા ત્યારે દ્રૌપદીની પ્રાર્થનાથી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને નહિ જેવા અત્રકલ્પથી બધાને તૃપ્ત કર્યા હતા એ સાંભળેલી વાત આ ભાસ્કરના બનાવથી આપણે આજે પ્રત્યક્ષ બેઈ છે. માટે શ્રીગુરુ નરસિંહસરસ્વતી ગરૂર દત્ત ભગવાનનો અવતાર છે. એમણે અન્નપૂર્ણા સ્મર્યાં હશે, નહિ તો આબું ક્યાંથી બને ? એમ શ્રીગુરુની ઉન્નત કીર્તિનાં ગાન કરતા બધા પોતપોતાને ઘેર વેરાઈ ગયા.

શ્રીગુરુની આશિષ મેળવી ભાસ્કર સ્ત્રીપુત્રાદિક સાથે સુખી થઈ ગુરુભજનમાં કાળનિર્ગમન કરવા લાગ્યો.

૧૮. વધ્યાને પુત્રદાન

જેનો નિશ્ચય જોઈવો, તેને સિદ્ધિ તેમ,

અનન્ય નિષ્ઠાથી ભક્તો નિષ્કપટે ગુરુ એમ. અ. ૬૩ ૧૫૮

બ્રાહ્મણ કુળમાં ભૂપણ સમાન સોમનાથ નામે એક બ્રાહ્મણ ગાણગાપુરમાં રહેતો હતો. તે વેદશાસ્ત્રમાં પ્રવીણ હતો અને હંમેશાં ચોતાના નિત્યકર્મમાં મગ્ન રહેતો. તેને ગંગા નામની એક પવિત્ર અને પતિવ્રતા સ્ત્રી હતી. તેને સાઠ વરસ થઈ ગયા તોપણ સતતિ થઈ નહિ તેથી આખા ગામમાં હરકોઈ તેને વાંઝણી તરીકે ઓળખતું.

તે હરહંમેશ પતિને દેવ માની તેની પ્રેમપૂર્વક સેવા કરતી અને નિત્ય શ્રીગુરુના હર્શને આવી બાવધી ધૂપ, દીપ, આરતી વગેરેથી શ્રીગુરુનું પૂજન કરતી

આ પ્રમાણે કેટલોક સમય વીતી ગયો. એક દિવસ શ્રીગુરુની તેના પર કૃપાદષ્ટિ થતાં તેમણે પૂછ્યું કે હે સાધ્વી ! તું રોજ રોજ આ ધૂપ, દીપ વગેરેથી પૂજનનાં કબ્દ શા કારણથી ઉઠાવે છે ? તારા મનમાં શી ઈચ્છા છે ? તારી મનની વાત તું વિના સંકેતે મને કહે. તારી ઈચ્છા દેવ જરૂર પૂરી પાડશે.

શ્રીગુરુના આવા અમૃત વેણુ સાંભળી બ્રાહ્મણી બોલી કે હે પ્રભો ! શાસ્ત્ર કહે છે કે જેને પેટે પુત્ર નથી તેનું કદી કલ્યાણ થતું નથી. વળી વાગ્દેવીનું મોં પણ કેાઈ જોવા ઈચ્છતું નથી. જેના ઘરમાં પુત્ર નથી તેનું ઘર સ્મશાન જેવું ભયાનક છે. હે દેવ ! મારાં સાઠ વરસ પુત્ર વિના પાણીમાં ગયાં હોયે વધુ જીવવાની ઈચ્છા નથી; પણ મારો

બીજો જન્મ સારે ઠેકાણે થાય અને ત્યાં તો હું પુત્ર પામું એવું વરદાન આપવાની કૃપા કરો. બીજું શું કહું ?

શ્રીગુરુ હસીને બોલ્યા કે બીજો જન્મ ઠેકાણે નેયો ? ત્યાં તને સ્મરણ રહે કે ના પણ રહે. તું નિત્ય ભક્તિભાવથી મારું પૂજન કરે છે તેથી હું પ્રસન્ન થયો છું. માટે જા, મારું વરદાન છે કે આ જન્મે જ તને કન્યા અને પુત્રની પ્રાપ્તિ થશે.

શ્રીસુખે આવો વર પામી બ્રાહ્મણી રાજી રાજી થઈ ગઈ અને પગે લાગી વંદન કરીને બોલી કે આપનું વચન હું વધાવી લઉં છું. પણ મને તો અટકાવ પણ થણા વખતથી નથી આવતો. જાત જાતનાં મત પણ કરી ચૂકી. પીપળાનું પૂજન હું હંમેશાં કરું છું. પણ અત્યાર સુધી મને કાંઈ પ્રાપ્તિ થઈ નહિ; છતાં આશા છે કે આવતા જન્મે પણ મને પુત્ર થશે. પરંતુ હે દેવ ! હવે તો આપ પ્રસન્ન થયા એટલે મને ચોક્કસ ખાતરી છે કે હું પુત્રનું સુખ જોવા ભાગ્યશાળી થઈશ. મેં મૂખીએ આશામાં ને આશામાં અશ્વત્થની સેવા કર્યો કરી ને નાહક કદ સહન કર્યો. કેવી મૂખી ! ઝાડ તે કાંઈ હીકરો આપનું હશે ?

શ્રીગુરુ:-હે બ્રાહ્મણી ! અશ્વત્થપૂજનની નિંદા મા કર.

વસું તંત્ર અશ્વત્થ પર નિત્ય હું સતી જાણુ;

માટે મત્સહ એહનું કર અર્ચન તું માન. અ. ૯૩. ૩૮

અશ્વત્થ દેવળ કલ્પવૃક્ષ છે. એનું પૂજન પુણ્ય વધારનારું છે. એની પરિક્રમા જેવું તપ નથી. પુરાણોમાં એનું ખૂબ માહાત્મ્ય છે. માટે શ્રદ્ધાથી તું એનું જ સેવન કર. બીમા અમરજી સંગમ પર જે અશ્વત્થ છે ત્યાં મારો

નિત્ય વાસો છે, માટે જ તું ત્યાં જા અને મારા વચનથી હું બતાવું તે પ્રમાણે જોની સેવા કર.

એમ કહી શ્રીગુરુએ તેને અશ્વત્થમહિમા અને પૂજન-વિધિ કહી સંભળાવ્યાં.

બ્રાહ્મણી સંગમ પર જઈને શ્રીગુરુએ બતાવ્યા મુજબ અશ્વત્થમ પૂજન પરિક્રમા કરવા લાગી. અને તેજ રાતે તેને સમગ્ર આબુ. સમણામા એક બ્રાહ્મણે આવી તેને આશીર્વાદ આપ્યો કે તારી ઇચ્છા પૂરી થશે. તું ગાણુગાપુર જા અને બહિષ્કૃતપૂર્વક શ્રીગુરુની પ્રદક્ષિણા કરી વંદન કર અને શ્રીગુરુ જે આપે તે બક્ષણ કર એટલે તારી મનઃકામના પૂર્ણ થશે.

એવું સ્વપ્ન જોઈ બ્રાહ્મણી જાગી ઊઠી અને સ્નાન પૂજનાદિથી પરવારી શ્રીગુરુ પાસે આવી પરિક્રમા કરી વંદન કરીને હાથ જોડી ઊભી રહી. શ્રીગુરુએ તેને બે કળ આપતાં કહ્યું કે હે સતી ! આતું બક્ષણ કર અને સુખે ઘેર જઈ મત પૂરું કરી પારણા કર. તને જરૂર પુત્રપુત્રી થશે. શ્રીગુરુની આજ્ઞા લઈ બ્રાહ્મણી પોતાને ઘેર આવી, અને પારણાં કરી બ્રાહ્મણોને દાન દક્ષિણા આપી ગુરુપ્રમાદનાં કળ બક્ષણ કર્યો.

તે દિવસે રાત્રે ઘણે વરસે તે છેડી ગેદી. યથાશાસ્ત્ર ઋતુનિયમ પાળી ચોથે દિવસે સ્નાનાદિકથી શુદ્ધ થઈ તેણે હરથી ગુરુનાં દર્શન કર્યો. પાંચમે દિવસે હંમેશની માફક પોતાના પતિની સાથે આવી તેણે શ્રીગુરુ પૂજન વગેરે કર્યું અને ભાવથી પગે લાગી. શ્રીગુરુએ આશીર્વાદ આપ્યો કે " પુત્રવતી થા ".

શ્રીગુરુનો આશીર્વાદ પામી પ્રાણણી ઘર આવી. વળત જતાં તેને ગર્ભ રહ્યો. સોમનાથે યથાશાસ્ત્ર પુસવનાદિક સંસ્કાર કર્યા. સાઠ વરસની જન્મવંધ્યાને ભારે પગે ભેઈ લોકના આશ્રયનો પાર ન રહ્યો.

નવ માસ પૂરા થતાં શુભ દિવસે અને શુભ ચોઘડિયે પ્રાણણીએ કન્યાને જન્મ આપ્યો. માતાપિતાના આનંદનો પાર ન રહ્યો. વૃદ્ધિ પૂરી થતાં તેઓ કન્યાને લઈ શ્રીગુરુનાં દર્શન માટે આવ્યાં. કન્યાને પગે લગાડી ખંનેએ શ્રીગુરુને અનન્ય પ્રેમથી દંડવત્ પ્રણામ કર્યા.

શ્રીગુરુએ કન્યાને હાથમાં લીધી અને બધાંને તેનું ભવિષ્ય કહેવા લાગ્યા કે આ 'પૂણું' સૌભાગ્યવતી અને પુત્રપૌત્રચુકત થશે. આતું લક્ષ એક ચતુર્વેદવેદતા જ્ઞાની અને પવિત્ર પ્રાણણ સાથે થશે. તેમજ એના કુળમાં અખંડ ઐશ્વર્ય રહેશે. આ કન્યા પુણ્યશાળી અને પવિત્ર પતિવ્રતા તરીકે પ્રસિદ્ધ થશે. એની ખ્યાતિ સંભળી દક્ષિણ દેશથી કેઈ રાજા એના દર્શન આવશે.

એમ કહી શ્રીગુરુ પ્રાણણીને કહેવા લાગ્યા કે આજ પ્રમાણે તને એક પુત્ર પણ જરૂર થશે. પણ બોલ કે સો વરસ છવે એવો મૂળ પુત્ર ભેઈએ કે થોડું છવનાર જ્ઞાની અને સદ્ગુણી ?

પ્રાણણી જે હાથ ભેડી કહેવા લાગી કે હું પ્રભો ! મૂળ પુત્રથી શો ફાયદો ? આપની આશિષથી જે પુત્ર થાય તે સારો જ્ઞાની અને વળી પાંચ પુત્રોનો પિતા થાય એવું વરદાન આપો.

લક્ષ્મણસહ શ્રીગુરુએ “તથાસ્તુ” કહી આશીર્વાદ

આખ્યે અને પતિપત્ની પગે લાગી આનંદથી પોતાને ઘેર આબ્યાં. શ્રીશુરુના વચન પ્રમાણે વખત જતાં તેમને ત્યાં પુત્રજન્મ થયો અને તે મોટો થતાં તેને પાંચ પુત્રો પણ થયા. કન્યાનું ભવિષ્ય પણ કહ્યા પ્રમાણે સાચું નીવડ્યું. તેના પતિએ સોમયાગ કર્યો અને ચારે દિશામાં તેની કીર્તિ ફેલાઈ.

આવા આવા ચમત્કારોથી શ્રીશુરુનું નામ ચારે દિશામાં ગાણી જાઈયું ને તેમનાં દર્શને લોકનાં વધારે ને વધારે ટોળાં આવવા લાગ્યાં.

૧૯. વિપ્રકુષ્ઠહરણ

શિષ્યોને તારક અહીં ગુસ્સવચન નિર્ધાર,

હોય ભાવના શુદ્ધ તો પામે ફળ તત્કાળ. અ. ૬૪. ૪૨

એક વખત ગાણગાપુરમાં એક ભાગવ ગોત્રી નરહરિ નામનો બ્રાહ્મણ આવી પહોંચ્યો. તેને આખે શરીરે કાઢ હતો. શ્રીશુરુપદે વંદન કરી હાથ જોડી તે વિનંતિ કરવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! આપનું નામ સાંભળીને હું આપને શરણે આભ્યો છું. આ સંસારમાં મારું જીવન પથ્થરથીએ ભૂંડું છે. કારણ કે મેં યજ્ઞવેદની આપસ્તંબ શાખાનું સંપૂર્ણ અધ્યયન કર્યું છે. છતાં પણ બ્રાહ્મણો મને કોઢીલો ઠહી મારું અપમાન કરે છે અને જ્યાં ત્યાં મારી નિંદા થાય છે. સવારમાં મારું મોં પણ કોઈ જોતું નથી. કોઈ જમવા માટે પણ નથી બોલાવતું. ગયા જન્મમાં મેં કૌણ જાણે કેટલાંય ગાપ કર્યા હશે, જેનું ફળ હું આમ લોગવી રહ્યો છું. હું જીવનથી કંટાળી ગયો છું. અનેક તીર્થો ફર્યો અને જપ, તપ, દવાદાઝ વગેરે કેટલાય ઉપાય કર્યા, પણ

મારો ઠોઢ ન મટયો. આખરે

નિશ્ચય કરી આવ્યો ઇલાં, કર કરજી ગુરુદેવ;

નહિ તો પ્રાણ ત્યજી હવે તત્પદમાં તતજેવ ! અ. ૯૪. ૧૨

તેનાં દીન વચન સાંભળી શ્રીગુરુને દયા આવી અને તેમણે કહ્યું કે જો તારો નિશ્ચય અડગ હોય તો ભલેને પાપનો મોટો ખોલ વળેલો હોય તોપણ તું ચિંતા કરીશ નહિ. તારો ઠોઢ જરૂર મટી જશે. હું કહું તે ઉપાય કર.

એટલામાં જ એક બ્રાહ્મણ ઓઢુંગરનું એક જૂનું સૂકું લાકડું માથે મૂકીને બાળવા માટે ત્યાં થઈને લઈ જતો હતો તેને જોઈને શ્રીગુરુએ પેલા કુખીને કહ્યું કે એ કાષ્ઠ તું લે અને સંગમ ખરે જઈ બીમાતટે પૂર્વમાં એને ઝાડની માફક રોપ. પછી સ્નાન કરી સંગમેશ્વર મહાદેવ અને અશ્વત્થનું વિધિસર પૂજન કર. પછી ફરીથી સંગમમાં સ્નાન કરી બે લોટા પાણી ભરી મારા વચનથી એ સૂકા કાષ્ઠનું સિંચન કર હંમેશાં ત્રિકાળ એકનિષ્ઠાથી એ પ્રમાણે કર. જે દિવસે એ કાષ્ઠને અંકુરો ફૂટશે ત્યારે તું શુદ્ધ થઈશ અને તારો ઠોઢ મટી જઈ શરીર એકદમ સુંદર બની જશે.

ગુરુની આજ્ઞા માથે ચઢાવી સૂકું લાકડું લઈ બ્રાહ્મણ સંગમે ગયો અને તેને કહ્યા પ્રમાણે રોપી ઉપવાસ કરી દૈનિક બ્રહ્મચર્ય ત્રિકાળ સિંચન કરવા લાગ્યો. એમ કરતાં સાત દિવસ થઈ ગયા. લોકો તેને એમ કહી ઉઠાવતો જોઈ મશ્કરી કરવા લાગ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે ભલા માણસ ! સૂકા લાકડાનું તે કદી ઝાડ થતું હશે ? તારું તકદીર ફૂટતું છે. માટે જ શ્રીગુરુએ તને આ લાકડું બાંધ્યું છે. નહિ

તો શ્રીગુરુ તો સાક્ષાત્ દેવ છે. દૃષ્ટિમાત્રે તારો રોગ દૂર કરી શકે એમ છે. આ લોકડા સાથે બળી મરીશ તોય એને અંકુર ફૂટવાના નથી. નાહક શરીર શામાટે કપાવે છે ?

આવી લોકવાણી સાંભળી બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે બલે તમે બધા તેમ માનો ! પણ મને તો ગુરુવચન પર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ છે. એમનું વચન કદી અસત્ય થયું નેયું કે સાંભળ્યું છે ? મને ખાત્રી છે કે આનો જ ઓડુંબર થશે. બલેને તેમ થતાં આખી છાંદગી પૂરી થાય તોય શું થયું ?

એનો નિશ્ચય જોઈ શિષ્યો બધા વિસ્મિત થઈ ગયા. એક દિવસ તેમણે શ્રીગુરુને પૂછ્યું કે આપે તો કાઢીલાને સૂકું લાકડું બગાડ્યું પણ એ તો વચન પર વિશ્વાસ રાખી સાત દિવસથી ઉપવાસ કરી પાણી સિંચ્યે જ નાચ છે. અમે એને ઘણું ના કહ્યું પણ એ માનતો નથી અને કહે છે કે મારે લાકડા સાથે શું કામ છે ? શ્રીગુરુનું વચન જ ફળવાનું છે. એમના વચનની લાજ એમને છે. મારું શું જવાનું છે ?

શિષ્યોનાં વચન સાંભળી શ્રીગુરુ બોલ્યા કે જેની જેવી ભાવના તેને તેણે ફળ. સંવિધ્યને માટે શ્રીગુરુવાક્ય એજ એક તરવાનું સાધન છે. એ બ્રાહ્મણની નિધાને ધન્ય છે !

એમ કહી શ્રીગુરુ સંગમે આવ્યા અને નિત્યક્રમથી પરવારી તે કુબી પાસે ગયા. એની દૃઢ નિષ્ઠા જોઈ તેમના આનંદનો પાર ન રહ્યો. તેઓ તેના પર પ્રસન્ન થયા અને પોતાના કમંડલનું પાણી એ શુષ્ક કાષ્ઠ ઉપર છાંટી આપ્યું. તરત જ બધાના આશ્ચર્યની વચ્ચે એ સૂકા લાકડાને પદ્મ ફૂટયાં અને પારસમણિના સ્પર્શથી લોહાનું સોનું બની નાચ તેમ શ્રીગુરુની સુધાદૃષ્ટિએ સૂકા ફુંકાનો ઓડુંબર થયો !

પ્રાદાણુનો ઠેઠ પણ તત્કષણે જ અદૃશ્ય થયો અને એનું શરીર તપેલા સુવર્ણ જેવું સુંદર બન્યું. હરખઘેલો તે શ્રીગુરુ પાસે દોડી આવ્યો અને લાવધી પ્રણામ કરી ગળગળો થઈ સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. શ્રીગુરુએ તેને માથે હાથ મૂકી અભયદાન આપ્યું અને તેને લઈ અન્ય શિષ્ય સાથે મઠમાં આવ્યા.

આમ ઠેઠથી મુક્ત થએલા પ્રાદાણુને માથે લઈ શ્રીગુરુ મઠમાં પધારે છે એવું સાંભળી ગામલોક આશ્ચર્યચકિત થઈ પૂજાપો લઈ સામે ધાયા અને શ્રીગુરુ મઠમાં આવી આસન પર બેઠા એટલે મંગલ આરતી સાથે બધાએ તેમનું પૂજન કર્યું. બધે એક જ આનંદ વર્તી રહ્યો. પેલા કુળમુકત પ્રાદાણુ બધા પ્રાદાણુને ઈચ્છાલોજન આપી તૃપ્ત કર્યા. શ્રીગુરુએ એને પ્રેમથી પાસે બોલાવી માથે હાથ મૂકી વરદાન આપ્યું કે—

૨૦. સાયંદેવની કસોટી

શુભસેવા જે આપને કરે, યાચ તે પાર;

ક્યાંથી તેને કૃપા ? એ સદા સુખી નિર્ધાર. અ. ૮૫. ૪૭

પૂર્વે ગોદાવરીકિનારે શ્રીગુરુએ સાયંદેવ નામના બ્રાહ્મણને કૂર ચવન બાદશાહના કોપમાંથી છોડાવ્યો હતો. અને બાર વરસ પછી દર્શન આપવાનું વરદાન આપ્યું હતું તે સાયંદેવ શ્રીગુરુની કીર્તિ દશે દિશામાં ગાજી રહેલી સાંભળી શ્રીના દર્શન માટે ગાણગાપુર આવ્યો.

દ્વરથી ગાણગાપુર દિશાએ પડતાં જ ડગલે ડગલે સાષ્ટાંગ હંડવત્ કરતો કરતો શ્રીગુરુ પાસે મઠમાં આવીને તેણે સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યો અને માથાના કેશ વડે શ્રીપ્રભુપદની ધૂળ સાદ કરી પ્રેમથી ચરણરૂપશ્ચં કર્યો અને ભાવપૂર્વક પ્રાર્થના કરી.

શ્રીગુરુએ તેને વરદાન આપ્યું કે તારા વંશને મારા ભક્ત થશે. તું સંગમ પર જઈ સ્નાન કર અને અશ્વત્થતુ પૂજન કરી જન્મવા માટે આવ.

સોજનથી પરવાર્યા બાદ શ્રીગુરુ સાયંદેવને પાસે બેસાડી પૂછવા લાગ્યા કે તારું કેમ આવે છે ? બધાં ખુશી આનંદમાં છે ને ? હાલ તું ક્યાં રહે છે ? તારાં શ્રીપુત્રો વગેરે ક્યાં છે ?

શ્રીગુરુની કૃપાદિ જોઈ સાયંદેવ ભક્તિથી નમ્ર થઈ કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! આપનાથી શું અભાવ્યું છે ? આપની આશિષથી ઉત્તરકાંચીમાં સુખચેનથી દિવસો પસાર કરીએ છીએ. ઘરનો તમામ કારભાર પુત્રો જુએ છે એટલે એ તરફથી હું નિશ્ચિંત છું. મારી એવી ઇચ્છા છે કે સેવા કરતો હું અહીં જ નિવાસ કરું. તેનાં વચન સાંભળી શ્રીગુરુ કહેવા લાગ્યા

કે તું માને છે તેટલી મારી સેવા સહેલી નથી. કારણકે હું એક જ સ્થળે રહેતો નથી. કદી ગામમાં, કદી અરણ્યમાં એમ કાંઈ ત્યાં આત્માનંદમાં મસ્ત પડી રહું છું. મારી સાથે રહેવામા તને ઘણું કष्ट સહન કરવાં પડશે.

સાયંદેવ વંદન કરી બોલ્યો કે હે પ્રભો ! હું શરણાગત છું માટે મારો અંગીકાર કરો. મારો દૃઢ વિશ્વાસ છે કે શ્રીગુરુની સેવા કરનારનું જરૂર કલ્યાણ થાય છે.

શ્રીગુરુએ તેનો બાવ અને ટેક બેઈને કહ્યું કે બહે ! તારો એવો નિશ્ચય હોય તો મને કંઈ વધો નથી.

એમ સાયંદેવ શ્રીગુરુની સેવામાં રહ્યો. સેવા કરતાં કરતાં ત્રણ માસ સહેજમાં વીતી ગયા. એક દિવસે શ્રીગુરુ બધા શિષ્યોને પાછા મોકલી એકલા સાયંદેવને સાથે રાખી સંગમ પર આવ્યા. આજે સાયંદેવની કસોટી થવાની હતી.

અન્વિત્ય તો બેસીને બેઠે જણ વાતો કરવા લાગ્યા એટલામાં સૂર્યનો અસ્ત થયો. આકાશમાં એકાએક વટોળીઓ ચઢી આવ્યો અને ઝાડોનાં ઝાડો મૂળમાંથી ઊપડી જવા લાગ્યાં. પૂજના ગોટેગોટાથી આકાશ બરાઈ ગયું અને ભેત-ભેતામાં તો મૂશળધાર વરસાદ પડવા લાગ્યો. રાત પડી હતી. કોઈ કોઈનું મોં બેઈ શકાય એટલો પણ પ્રકાશ ન હતો. સાયંદેવ શ્રીગુરુ પાસે બેઠો રહી ટાઢ અને વરસાદ સહન કરતો. શ્રીગુરુને માથે આડું વસ્ત્ર રાખી વરસાદની ઝડી ખાળવા પ્રયત્ન કરી રહ્યો હતો. બે પહોર આમ વરસાદનું તોફાન ચાલ્યું ને ત્યારબાદ બેસલેર ઠંડો હિમજેવો પવન ફૂંકાવા લાગ્યો.

શ્રીગુરુએ સાયંદેવને કહ્યું કે આજે તો ઘણી ટાઢ ચઢી ગઈ છે માટે ગામમાં જઈને શરીર શેકવા માટે દેવતા લઈ આવ.

સાયદેવ શ્રીગુરુની આજ્ઞા માથે ચઢાવી તરત જ ગામમાં અગ્નિ લેવા માટે આવ્યો. શ્રીગુરુએ હસીને સૂચના કરી કે આહું અવળું જોયા વગર સીધો ગામમાં જઈ દેવતા લઈ આવજો.

રસ્તો ગાઢ અંધારાથી છવાઈ ગયેલો. કયી દિશાએ જવાથી ગામ આવશે તેનો કંઈ નિશ્ચય થઈ શકે તેમ ન હતું. માથે વરસાદ વરસ્યા કરે. ઠંડા પવનથી શરીર ધ્રુણ રહેલું. જેમ તેમ કરી વિજળીના ક્ષણિક ચમકારે રસ્તાની અટકળ બાધી શ્રીગુરુનું ધ્યાન ધરતો ધરતો શિષ્ય ગાણગાપુરને દરવાજો આવી પહોંચ્યો. દ્વારપાળને વાત કરી અગ્નિ માગ્યો. દ્વારપાળે તરત જ વાસણુમા અગ્નિ આપ્યો.

અગ્નિ લઈને સાયદેવ પહેલાંની માફક ચાલી રહ્યો છે એટલામાં તેના મનમાં વિચાર આવ્યો કે શ્રીગુરુએ મને બાજુએ જોવાની ના પાડી છે તેનું કારણ શું હશે ? જેમ વિચારી તેણે જમણી બાજુ જોયું તો એક ભયંકર નાગ તેની પાછળ દોડતો જોયો. પ્રાણપ્રત્યક્ષીયો અને જ્યાં ડાબી પાસ દોડવા બંધ છે કે ત્યાં પણ જીને તેટલો જ ભયંકર નાગ જોયો. ગભરાટથી પ્રાણપ્રત્યક્ષ રસ્તો મૂકી નાગથી છૂટવા માટે શ્રીગુરુનું સ્મરણ કરતો જંગલમાં દોડ્યો. તેણે જોયું તો એ આડવાટે પણ નાગ તેની પાછળ જ હતા.

જેમ તેમ હિંમત રાખી તેણે રસ્તો માખ્યા કર્યો. છેવટે સંગમસ્થાન આવી પહોંચ્યું. તેણે દૂરથી જોયું તો શ્રીગુરુની આસપાસ હજારો દીવાઓ બળી રહ્યા છે અને સેકડો પ્રાણપ્રત્યક્ષો જોરથી વેદવોષ કરી રહ્યા છે.

એ દૃશ્યથી વિસ્મય પામી તે શ્રીગુરુ પાસે ગયો ત્રે ત્યાં શ્રીગુરુને એકલા જ બેઠેલા જોયા. આથી તો તે એકદમ

દિડ્મૂઢ બન્યો. જેમ તેમ શ્રીગુરુની પાસે જઈ અગ્નિ સળગાવીને તે બીતો બીતો શ્રીગુરુને પગે લાગ્યો. એટલામાં તો પેલા સાપ પણ આવી પહોંચ્યા અને શ્રીગુરુને પગે નમન કરી ચાલ્યા ગયા. બધું જોઈ બ્રાહ્મણ તો ફફડી જ ઊઠ્યો. શ્રીગુરુ તેને પૂછવા લાગ્યા કે તું કેમ બીન્યો? મેં જ તારૂં રક્ષણ કરવા માટે એ સાપ મોકલ્યા હતા. હવે ખીશ નહિ. મારીં સેવા કેટલી કઠણ છે તે જોયું? માટે પહેલેથી વિચાર કરીને જ ગુરુસેવાનો સ્વીકાર કરવો.

એમ ગુરુભક્તિ વિષે અનેક વાતો કરતાં રાત્રી પસાર થઈ અને પ્રભાત થઈ સૂર્યનો પણ ઉદય થયો. સાયંદેવના અંતઃકરણમાંથી પણ અજ્ઞાનરૂપ રાત્રીનું અંધારું નાશ પામ્યું! શ્રીગુરુકૃપાથી જ્ઞાનસૂર્યનો ઉદય થયો. તેના ભક્તિભાવથી પ્રસન્ન થઈ શ્રીગુરુએ કહ્યું કે હે સાયંદેવ! તું મારો ભક્ત છે. તારૂં કલ્યાણ થાઓ! મારી સેવા કરવાની જો તારી ઇચ્છા જ હોય તો ચ્લેચ્છની નોકરી છોડી દે અને સ્ત્રીપુત્રાદિને અહીં લાવી દર્શન કરાવ.

સાયંદેવને આ પ્રમાણે કહી શ્રીગુરુ મઠમા ગયા. ગુરુ-આજ્ઞા માથે ચઢાવી સાયંદેવ ઘેર ગયો અને સ્ત્રીપુત્રાદિને લઈ આવી પગે લગાડ્યાં, તથા પોતે ગળગળો થઈ સાધ્દાંગ નમન કરી સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે

બ્રહ્મા હરિહરરૂપ તું જગદ્ગુરુ સાક્ષાત!

દેખાએ નરવત્ત અહા! લડે પાર કે, તાત ક. અ. ૯૬. ૫૬

x

x

x

માનસસર જઈ દાગડો યાય દંસયો બળુ;

તેમ અમે ત્વદર્શને થયાં પુનિત સહ માન. અ. ૯૬. ૬૧

એનો ભક્તિભાવ જોઈ શ્રીગુરુ એને પ્રેમથી પાસે બેસાડી સુખદુઃખની વાતો પૂછવા લાગ્યા. સાયંદેવના મોટા પુત્ર નાગનાથના માથે હાથ મૂકી કહેવા લાગ્યા કે સાયંદેવ ! આ તારો મોટો પુત્ર આયુધ્યવાન થશે અને તારો ભક્ત થશે. વંશવિસ્તાર પણ એનાથી જ થશે અને તારા વશમાં લક્ષ્મીનો અખંડ વાસો રહેશે પણ હવેથી તારે રહેઠ્ઠીની નોકરી કરવી નહિ, નહિ તો તારૂં અધઃપતન થશે.

આ તારી સ્ત્રી પણ પતિવ્રતા છે. એને ચાર પુત્ર થશે. એમાં પણ આ તારો મોટો પુત્ર નાગનાથ નામ કાઢશે અને એની કીર્તિ દેશદેશાતરમાં ફેલાશે. માટે રહેઠ્ઠીનોકરી છોડી દઈ અહીં મારી સેવામાં રહે અને અખંડ ભજન કર.

શ્રીગુરુની આજ્ઞા લઈ વંદન કરી સ્ત્રી વગેરેને લઈને સાયંદેવ પોતાને ગામ ગયો અને બધાંને ત્યાં મૂકી પાછો. આવી શ્રીગુરુની સેવામાં રહ્યો અને શુદ્ધ ધર્મ અતે મોક્ષ પદને પામ્યો.

૨૧. ભક્ત તંત્રક

શુભરૂપ નમનત અહીં, જાણે વિગ્ના કોક.

ખીખ અચકાઈ મરે પૂજ પથર ફોક અ. ૯૮ ૩૮

વજ્રકર જાતિમાં તંત્રક નામે એક સેવક શ્રીગુરુનો અનન્ય ભક્ત હતો. તે ઘરકામથી પરખારી હંમેશાં ત્રીજે પહોરે આવી વાળીઝૂડી આંગણું સાફ કરી પાણી છાંટી પવિત્ર રાખતો અને શ્રીને વંદન કરી ઘેર જતો.

વખત જતાં મહાશિવરાત્રીના દિવસો આવ્યા. લોકો

શ્રીશૈલ ઉપર મહિકાશુન્નના જ્યોતિર્લિંગની જાત્રાએ જવા તૈયાર થયા. તેમાં કેટલાક તંતુકના સંબંધીઓ પણ હતા. તેમણે તેને સાથે આવવા કહ્યું.

તંતુકે જવાળ આપ્યો કે નકામા શામાટે રણડવા જાઓ છો ? શ્રીશુરતું સ્થાન એ જ શ્રીશૈલ છે અને શ્રીશુર જ સાક્ષાત્ મહિકાશુન્ન છે. મારા મનમાં એ વિષે શંકા નથી. માટે જલું હોય તો તમે ભલે જાવ ! પણ મારે તો કાંઈ આવવું નથી.

તંતુકના વચન સાંભળી લોકો તેને હસવા લાગ્યા અને એને મૂરખ માની બધા જાત્રાએ ગયા તંતુક નિત્યનિયમ પ્રમાણે આવી શ્રીશુરને પૂજે લાગ્યો ત્યારે શ્રીશુરએ 'પૂછ્યું' કે કેમ રે ! તારાં સગાંવહાલાં સાથે તું પણ જાત્રાએ કેમ ન ગયો ?

તંતુક—હે પ્રભો ! મારે મન આ જ શ્રીશૈલ છે.

તન્મરણે સકુ તીરથો, નાના ક્ષેત્રી તેમ,

દોડે મૂરખા વ્યર્થ આ જોવા પથરા એમ ।। અ. ૯૮. ૧૧

એમ કહીને વદન કરી તે ઘેર ગયો.

મહા વદ નૌદથે શિવરાત્રીનો દિવસ જિગ્યો. તંતુક ઉપવાસ કરીને સગમે જઈ સ્નાન કરી શ્રીશુર પાસે આવ્યો. અને હંડવત્ કરી બે હાથ જોડી પાસે જિલો રહ્યો.

શ્રીશુર.—તંતુક ! બધા તો શ્રીશૈલે ગયા અને તું નહિ ?

તંતુક — હે પ્રભો ! આપના પગ સિવાય બીજું એકેય તીર્થ મેં જોયું નથી. બધાં જ તીરથો ને જાત્રા આપના ચરણમાં નિવાસ કરે છે

શ્રીગુરુ—(તેનું અંતર કળી જઈ) જો, હું તને અળઘડી શ્રીશૈલ બતાવું છું. આંખો મીંચી દે અને મારી પાહુકા જોરથી પકડ.

એમ કહી પ્રેમથી તેને પાસે બોલાવી પાહુકા પકડાવીને પલકવારમાં તેને શ્રીશૈલ પાસે પાતાળગંગાને કિનારે આણી મૂક્યો ને કહ્યું કે હવે આંખ ઉઘાડ ને આ શ્રીશૈલ જો !

તંત્રકે આંખ ઉઘાડી તો સામે જ શ્રીશૈલ પર્વત દીઠો. તે ગાંડાની માફક બાવરો બની ચારે તરફ જોવા લાગ્યો અને મનમાં કહેવા લાગ્યો કે આ તે સ્વપ્ન છે કે સાચું ? એટલામાં જ શ્રીગુરુએ કહ્યું કે હવે તું હજમત વગેરે કરાવી સ્નાન કરી મલ્લિકાર્જુનનું દર્શન કરી આવ.

શ્રીગુરુની આજ્ઞાથી તે સૌર માટે ગયો; ત્યાં તેણે પોતાના બંધુઓને જોયા. તેમણે પણ તેને જોયો અને કહેવા લાગ્યા કે અહ્યા ! તું તો આવવાનો નો'તો ત્યારે અમારાથી છાતું રાખી આમ સંતાતો કેમ આવ્યો ?

તંત્રક—હું આજે બપોરે જ નીકળ્યો છું અને સંગમ પર સ્નાન કરી શ્રીગુરુ સાથે આ હમણાં જ આવી પહોંચું છું.

કેટલાક—એ તે કેમ બને ? તું જહુ બોલે છે.

તંત્રક બધું સાંભળી રહ્યો ને કયો જવાબ આપ્યો જ નહિ.

સૌર વગેરેથી પરવારી જતા એ મલ્લિકાર્જુનની પૂજા કરવા માટે મંદિરમાં ગયો કે એને ત્યાં શ્રીગુરુ વિના કાંઈ જ દેખાયુ નહિ. લિંગસ્થાને પણ એને શ્રીગુરુના જ દર્શન થયાં. શ્રીગુરુ બેઠેલા છે અને બધા એમનું જ પૂજન કરી રહ્યા છે ! આવું દૃશ્ય જોઈ એ વિસ્મિત થયો અને ભાવથી

પૂજન અર્ચન કરી પ્રસાદ વગેરે લઈ હરખલેર શ્રીગુરુ પાસે
ઢોડી આબ્યો.

શ્રીગુરુ:—કેમ ! મલ્લિકાર્જુનનાં દર્શન કર્યાં ને ?

તંતુક:—હે પ્રભો ! ત્યાં તો બધી મેં વિચિત્ર જ લીલા
લેઈ. મંદિરમાં મેં કેઈ સ્થળે શિવલિંગ જ લેયું નહિ,
લિંગસ્થાને આપ જ હતા અને બધા લોકો આપનું જ
પૂજન કરતા મેં જોયા. મને સમજાતું નથી કે આ—મૂઠ
લોકો આપ જેવા ઘરના દેવને છોડી આટલે દૂર શામાટે
દીધાતા હશે ?

પરમેશ્વર તું નિશ્ચયે બામે નરવત્ આંત્ર;

દુષ્ટદષ્ટિને તાદરો કળે ન મલિમા કર્યાં. અ. ૯૮. ૩૭
તારો મલિમા ન જાણી લોકો નાહક અહીં શ્રીગૌલ પર
કૂટાઈ મરે છે !

શ્રીગુરુ:—ઈશ્વર સર્વ સ્થળે છે; પણ સ્થાનમાહાત્મ્યને
લીધે લોકો આવી જગ્યાએ આવે છે. સ્કંદપુરાણમાં મલ્લિકાર્જુનનું
ખૂણ માહાત્મ્ય વર્ણવ્યું છે; માટે લોકોની નિંદા ન
કર. ગાણગાપુરમાં કલ્લેશ્વરનું લિંગ છે તેને પણ મલ્લિકાર્જુન
સમાન માની પૂજન કર અને એ જ રીતે સંગમ પર
સંગમેશનું નિષાથી પૂજન કરવાનું ચૂકીશ નહિ.

તંતુક:—હે પ્રભો ! આમ જમમાં કયાં નાંખો છો ?
દેવેશ્વર ને સંગમેશ કહે પૂજવા કેમ ?

વ્યાપક સધળે એક તું સર્વસત્ત્વર તેમ. અ. ૯૮. ૧૦૬

મલ્લિકાર્જુનમાં પણ આપ જ હતા તો ? પછી બધે
કાં રખડવું ?

શ્રીગુરુ (હસીને):—યયું હવે વિવૃણત ન ગુમાવ.
પહેલાંની માફક ફરીથી પાહુકા પકડ.

એમ કહી પાહુકા પકડાવી કણવારમાં તેને પાછો

સંગમસ્થાનમાં આણી મૂકયો.

એ દરમ્યાન શ્રીગુરુને મઠમાં કે સંગમ પર ન જોવાથી ગામલોકો ચિંતા કરવા લાગ્યા કે પ્રભુ કયાં ગયા હશે ? આમતેમ તપાસ કરતાં કોઈ ઠેકાણે તેમની ભાળ ન લાગી એટલે બધા બિન્ન થઈ ગામમાં ગયા. એટલામાં તો તંતુકને લઈ શ્રીગુરુ સંગમે આવી પહોંચ્યા અને તંતુકને ગામમાં જઈ પ્રાર્થણાને બોલાવી લાવવા આજ્ઞા કરી.

તંતુક ગામમાં પહોંચ્યો અને લોકોને શ્રીની આજ્ઞા કહી સંભળાવી. તેઓ તેને માથે મુંડન જોઈ પૂછવા લાગ્યા કે આ ક્ષૌર વગેરે તેં કેમ કરાવ્યું છે ? તંતુકે પોતે શ્રીગુરુ સાથે કેવી રીતે શ્રીગૌરની યાત્રા વગેરે કરી તે બધું કહી સંભળાવ્યું અને ત્યાંથી આણેલો પ્રસાદ વગેરે પણ બતાવ્યો.

લોકો (અંદર અંદર):—તદન જૂઠું બોલે છે ? બપોરે તો આજે અહીં હતો. એટલામાં કયાંથી જઈ આવ્યો ? જરા સાચું તો બોલ !

તંતુક:—મને જૂઠું આવડતું નથી. સાચે જ હું શ્રીગુરુ સાથે હમણાં જ શ્રીશિવ જઈ આવ્યો ! શ્રી પોતે પણ સંગમ પર બેઠા છે અને તમને બધાને બોલાવી લાવવા મને અહીં મોકલ્યો છે.

શ્રીગુરુની વાત સંભળી લોકો હરખેલા થઈ ગયા અને પ્રેમથી શ્રીગુરુનું પૂજન કર્યું. પંદર દિવસે જત્રાએ ગએલા બધા પાછા આવ્યા. તેમને પૂછી જોતાં તંતુકની વાત સાચી ઠરી એટલે લોકના આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો, અને બધે શ્રીગુરુનો જયજયકાર વર્તી રહ્યો.

આજે પણ આની સાક્ષી સમું તંતુકેશ્વરનું મંદિર ગાણગાપુરમાં મોટું છે.

૨૨. કુબ્ઠી નંદિ

ઉધાડ મુખ, ગુરુ ઓચરે; ઉધાડતાં કાણ માંભ,
નાંખે બભૂતિ જીભ પર; ચયો ગાની દિજ ત્યાંવ. અ. ૯૯. ૧૯
શિવરાત્રીનો એ દિવસ શ્રીગુરુ સંગમ પર જ રહ્યા.

એવામાં એક અદ્ભુત બીના બની.

નંદિ નામે કોઈ એક ઠેઠીલો પ્રાક્ષણ રોગનિવારણ
માટે તુળબપુરમાં આવી ત્રણ વરસથી ઉપવાસ વગેરે અતુષ્ઠાન
કરી પડ્યો રહ્યો હતો. એક દિવસ દેવીએ તેને સ્વપ્નમાં
દર્શન આપી કહ્યું કે તું ચંદલા માતા પાસે જા.

પ્રાક્ષણે સાત માસ ત્યાં રહી ખૂબ કષ્ટ સાથે ઉપોષણ
વગેરે કરી પુરસ્ચરણ કર્યું ત્યારે રાત્રે દેવીએ સ્વપ્નમાં
એને કહ્યું કે તું ગાણગાપુર જા. ત્યાં નરસિંહસરસ્વતી
નામે એક સંન્યાસી રહે છે તે સાક્ષાત્ શ્રીહત્ત ભગવાનના
અવતાર છે. ત્યાં તારું કામ થયે.

પ્રાક્ષણ સ્વપ્નમાંથી જાગી ઊઠ્યો અને બળકવા લાગ્યો
કે મને ત્યાં જ મોકલવો હતો તો આમ છ છ માસ સુધી
નકામો ટટજાવ્યો શામાટે? પહેલેથી જ એમ કહ્યું હોત
તો? તારું દેવતાપણું બપુયું! દેવી થઈને મને માણસ પાસે
મોકલતાં તને શરમ પણ નથી આવતી?

દેવી શક્તિ તાહરી બણી આજે એમ;

માસ સાત કષ્ટાવીને ત્યજે 'શરણામ તેમ!!' અ. ૯૯. ૧૯
મને પહેલેથી જ કહ્યું હોત તો હું આ નકામાં કષ્ટ ન કરત!
આમ આકંદ કરતાં તેણે નિશ્ચય કર્યો કે કાલે તે
થાય પણ હું અહીંથી ખસીશ નહિ. ફરીથી પુરસ્ચરણ કરીશ.

૧. શરણે આવેશો.

કેાઢ નહિ મટે તો શરીર છોડીશ પણ ખીજે જઈશ નહિ ?
એવો નિશ્ચય કરી તેણે અન્નજળનો ત્યાગ કર્યો અને
મરણિયો. થઈ દેવીને બારણે અડગો લગાવીને બેઠો. દેવીએ
ફરીથી પણ તેને પહેલાની માફક જ કહ્યું, છતાં તેણે માન્યું
નહિ એટલે દેવીએ સેવકોને દણાંત આપ્યો કે આ બ્રાહ્મણને
અહીંથી કાઢી મૂકે. સવારમાં તેમણે તેને દણાતની વાત
કરીને કહ્યું કે તું હવે સમજીને તારી મેળે બતાવેલે ઠેકાણે
જા નહિ તો અમે તને બળાતકારે પણ કાઢી મૂકીશું.

છેવટે બ્રાહ્મણોનું માની બ્રાહ્મણે પારણા કર્યા અને
અબિકાનું પૂજન કરી તે શ્રીગુરુ પામે આવવા નીકળ્યો.
ગાણગાપુરમાં મઠમાં આવી સેવકોને પૂછ્યું કે ચતીશ્વર કયા
હશે ? તેમણે જવાબ આપ્યો કે ગર્ધ કાલે શિવરાત્રી હોવાથી
મધ્ય સંગમ પર જ રહ્યા છે. પારણા કરવા હમણા જ આ
તરફ આવતા હશે.

એટલામાં તો શ્રીગુરુ મઠમાં આવી પહોંચ્યા.

ભક્તો - આપના દર્શન માટે કોઈ એક બ્રાહ્મણ આવ્યો.
છે તેને આજે શરીરે સર્ફેદ કેાઢ નીકળેલો છે. આજા
આપો તો તે દર્શન માટે આવે.

શ્રીગુરુ — ભલે આવે! આવવા દો. હું જાણુ છું એના
મનમાં શકા છે કે માણસ મારું શું લાભ કરવાનો છે તે
ફર થશે.

શિષ્યો તેને બોલાવી લાવવા ઊઠ્યા. બ્રાહ્મણ ડગલે
ડગલે દડવત્ કરતો કરતો પૂજન નમ્રતાથી પામે આવ્યો.

એને જોતા જ શ્રીગુરુ — કેમ રે ! દેવતાઓને છોડી
તું મારી મનુષ્યની પાસે શામાટે આવ્યો ?

અને અશ્વત્થનુ પૂજન કરતા તેનું શરીર મુવણું જેવું શોભવા લાગ્યું. જૂના વસ્ત્ર ફેંકી તેણે નવા વસ્ત્ર ધારણ કર્યાં. જૂના વસ્ત્ર જે ભૂમિ પર પડ્યા તે ભૂમિ ખારાપાટ જેવી થઈ ગઈ.

બ્રાહ્મણને લઈ સોમનાથ શ્રીગુરુ પાસે આવી પહોંચ્યો. તેનું દિ ય શરીર ભેઈ લોકો આશ્ચર્યથી શ્રીગુરુનો અંય જયકાર કરવા લાગ્યો. બ્રાહ્મણના દરખાસો તો પાર જ ન

નંદિ તરતજ સમજી ગયો કે મારી ભાવના શ્રીગુરુ કૃપી ગયા. માટે જરૂર એ ઈશ્વરસ્વરૂપ છે. જોમ વિચારી તે દયામણે મોઢે અપરાધની ક્ષમા માગવા લાગ્યો કે પ્રભો ! ભરતુવાનીમાં જ બધારથી હું પરણ્યો ત્યારથી આખા શરીરે મને આ સફેદ કોઢ ફાટી નીકળ્યો છે. મારા શરીરની હાલત જોઈ પત્ની તેના બાપને ત્યાં ચાલી ગઈ. મારા માતા-પિતાએ પણ મને કાઢી મૂક્યો. તેથી હવે હું ફાવે ત્યાં રખડ્યા છું છું. પણ વરસ ઉપવાસ કરી હું તુળબપુર રહ્યો. ત્યાંથી દેવીએ દૃષ્ટાંત આપી મને ચંદલા માતા પાસે મોકલ્યો. સાત માસ ત્યાં અનુષ્ઠાન વગેરે કર્યું ત્યારે દેવીએ મને આદી આવવા આજ્ઞા કરી. હું એવો અભાગી કે જ્યાં બહુ છું ત્યાંથી મને બીજે ખસેડે છે.

કંટાળે દેવો તિહાં મનુષ્ય કાણ જ માત્ર ?

યશો કજેતી ક્યાં લગી ? અર્પું ચાલે માત્ર ! અ. ૯૬. ૫૦

બીજાની માફક આપ મને આશામાં ને આશામાં અચકાવી માર્યો નહિ. મને ભવવાનો મોહ નથી. મારા રોગ દૂર થવાનો 'ન હોય તો હું' આપના શરણમાં જ પ્રાણત્યાગ કરીશ; પણ મને ધક્કો મારી કાઢી મૂક્યો નહિ.

નંદિનાં દ્રાવક વચન સાંભળીને શ્રીગુરુએ આજ્ઞા કરી કે સોમનાથ ! આને સંગમે લઈ જા અને સંકલ્પ મૂકાવી તીર્થમાં ન્હવાડ, પછી યથાવિધિ અશ્વત્થતું પૂજન કરાવ અને જનાં લુગડાં ફેંટી દેવકાવી નવાં વસ્ત્ર પહેરાવી ઝટ અહીં લાવ.

શ્રીગુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે સોમનાથ તેને સંગમ પર લઈ ગયો. તીર્થમાં સ્નાન કરતાં જ તેનો કોઢ દૂર થઈ ગયો.

અને અશ્વત્થનું પૂજન કરતાં તેનું શરીર સુવર્ણ જેવું ચોલવા લાગ્યું. જૂનાં વસ્ત્ર ફેંકી તેણે નવાં વસ્ત્ર ધારણ કર્યાં. જૂનાં વસ્ત્ર જે ભૂમિ પર પડ્યાં તે ભૂમિ ખારાપાટ જેવી થઈ ગઈ.

બ્રાહ્મણને લઈ સોમનાથ શ્રીગુરુ પાસે આવી પહોંચ્યો. તેનું દિવ્ય શરીર જોઈ લોકો આશ્ચર્યથી શ્રીગુરુનો જય-જયકાર કરવા લાગ્યા. બ્રાહ્મણના હરખનો તો પાર જ ન રહ્યો ! તે શ્રીગુરુના પગમાં આજોટી પડ્યો અને ગળગળો થઈ સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. શ્રીગુરુએ પૂછ્યું કે તારી ધરછા પૂરી થઈ કે નહિ ? તારું આખું શરીર તપાસીને કહે.

બ્રાહ્મણે ઝીણવટથી જોયું તો ફક્ત જાંઘ પર એક નાનું કોઢનું ચાકું રહી ગયેલું જણાયું. તેણે ખિન્નતાથી શ્રીગુરુને પૂછ્યું કે પ્રભો ! આપની હયાથી બધું શરીર શુદ્ધ થયું, પણ આ સહેજ બાકી કેમ રહ્યું તે હું કળી શકતો નથી. મારા પર હયા કરી એ પણ ન રહે તેમ કરો.

શ્રીગુરુ:— તારા મનમાં જે સંશય થયો હતો કે માણસ તે માત્ર શું કદ્યાણ કરવાનો છે તેનું આ ફળ છે. પણ નવાં કાવ્ય બનાવી તું મારી સ્તુતિ કર એટલે એ ચાકું પણ દૂર થશે !

નંદિ:— હે પ્રભો મને લખતાં વાંચતાં પણ આવડતું નથી તો કાવ્ય શું માત્ર કરમ કરું ?

શ્રીગુરુ:— કંઈ ચિંતા નહિ. તું મોં ઉઘાડ.

નંદિએ મોં ઉઘાડ્યું એટલે શ્રીગુરુએ તેની જીભ પર થોડી લક્ષ્મ નાંખી. તરત જ તેના અંતઃકરણમાં જ્ઞાન સ્ફુર્તિ અને કવિત્વની પ્રેરણા થઈ. અનેક નવાં કવિત્વ જોડી તેણે શ્રીગુરુની પ્રેમપૂર્વક સ્તુતિ કરીને બેઠેલા સહુ લોકને કહ્યું કે

‘ નરણ પવિત્ર ’ ..શ્રુતિ કહે, સત્ય સત્ય એ વાત,

કોણુ દેવ બીજો અહીં ? ગુરુ ત્રીસ સાક્ષાત્ ’ અ. ૯૮ ૧૧૭
મારા પાપનો પાર ન હતો. પણ તમે જુઓ છો કે
શ્રીગુરુની કૃપાદષ્ટિથી તે તમામ બળીને બાળ થયાં છે !

• નહિની સ્તુતિથી શ્રીગુરુ પ્રસન્ન થયા અને તેને
કવીશ્વરનું ઉપનામ આપ્યું. તેનો બાકો રહેલો કેાઠ પણ
શ્રીગુરુના સ્તવનથી મટી ગયો અને શ્રીની સેવા કરતો તે
ત્યા જ રહ્યો અને અતે મોક્ષ પામ્યો.

૨૩. કવિ નરહરિ

કર્પુરાબ કલ્પેષ છ બગદુરુ સાક્ષાત્;

હરી ચિત્ત સુરિધર પદે આબ્યો શણે નાય અ ૧૦૭. ૧૮

એમ ગાણુગાપુરમાં શ્રીગુરુ રહ્યા તે હરમયાન ચારે
દિશામાં એમની કીર્તિ ફેલાવા લાગી. અનેક ચમત્કારોની
વાતો સાલણી ફરફારથી લોકો દર્શન માટે આવવા લાગ્યા.
કોઈકે કોઈકે આગ્રહપૂર્વક તેમને પોતાને ગામ પણ
લઈ જતા. બ્રહ્માધીન બગવાન સૌની ઇચ્છા પૂરી કરતા.

એક દિવસ હિપરગી નામે ગામથી એવો જ એક
બકતજન આબ્યો અને અત્યંત આગ્રહ કરી શ્રીને પોતાને
ગામ લઈ ગયો તથા તેમનું પોકડ્યોપચારે પૂજન વગેરે કર્યું.

આ ગામમાં આજુબાજુ પ્રસિદ્ધ એવું કંલેશ્વર નામે
મહાદેવનું એક શિવાલય હતું બહારગામથી આવી રહેલ
નરહરિ નામે કોઈ એક પ્રાણી યોડા વખતથી એ કંલેશ્વર
લિંગની રાજ પાંચ નવાં પદ રચી ઉપાસના કરતો. કંલેશ્વર
શિવાય કોઈને તે માયું નમાવતો નહિ. લોકોએ એને કહ્યું

કે હે કવિ ! તારું કવિત્વ ઘણું સાફ છે. શ્રીગુરુને પણ કાવ્ય ઉપર પ્રેમ છે. તું એમના ગુણોનું વર્ણન કરે તો કેવું !

કવિ:—દેવ તો ઘણા છે, પણ મેં મારી જીભ કલ્લેશ્વરને અર્પણ કરી છે; માટે મનુષ્યની સ્તુતિ તો કહી ન કહું !

એમ કહીને તે કલ્લેશ્વરની પૂજા કરવા બેઠો. પણ પૂજા કરતાં કરતાં આજે તેને ગાઢ જિંઘ આવી ગઈ. તેમાં તેને સ્વપ્ન આવ્યું કે શ્રીગુરુ એના ઇષ્ટ કલ્લેશ્વરના લિંગ ઉપર બેઠેલા છે અને પોતે પૂજન કરી રહ્યા છે ! લિંગ તો કયાંય જણાતું નથી અને પૂજા જામી શ્રીગુરુ ગ્રહણ કરે છે તથા એને કહી રહ્યા છે કે અરે ! હું તો માણસ છું અને સ્તુતિ-યોગ્ય નથી છતાં તું શામાટે સ્તવન કરે છે ?

શ્રીગુરુના શબ્દથી તે જિંઘમાંથી જાગ્યો અને વિસ્મય પામી મનમાં કહેવા લાગ્યો કે જરૂર આ નૃસિંહસરસ્વતી શિવસ્વરૂપ જ છે. ધન્ય છે મને કે મેં આજે તેનું પૂજન કર્યું ! હવે તેમનાં પ્રત્યક્ષ દર્શનને પણ જવું જોઈએ.

એમ વિચાર કરી તે ઘેરથી ડગલે ડગલે દંડવત્ પ્રણામ કરતો કરતો શ્રીગુરુ પાસે આવ્યો અને ચરણમાં લેટી પડી સ્તુતિ કરવા લાગ્યો.

શ્રીગુરુ:—રોજ તું મારી નિંદા કરે છે અને આજે આટલો જામ જીભરાઈ આવ્યો તેનું શું કારણ ?

કવિ (હાથ જોડીને):—હે પ્રભો ! અત્યાર સુધી અજ્ઞાનને લીધે હું કાલે તેમ જોતો હતો. પણ આજે અત્યાર સુધી કરેલા કલ્લેશ્વરના પૂજનના પ્રસાદથી જ્ઞાનનો ઉદય થયો અને કલ્લેશ્વરસ્વરૂપી આપનાં દર્શન થયાં. આજે સ્વપ્નમાં કલ્લેશ્વરનું પૂજન કરતાં લિંગસ્થાને મેં

આપને જોયા અને પૂજા કરી, અને અત્યારનું આપનું દર્શન થયું. હવે કૃપા કરી મને શિષ્યમંડળમાં દાખલ કરો. એમ કહી અંદર કાબ્યથી રતવન કરી શ્રીગુરુનું પૂજન કર્યું.

શ્રીગુરુ:—હું પણ કલ્લેશ્વરને માનું છું. મારો પણ વાનો ત્યાં છે. માટે તું કલ્લેશ્વરની પૂજા કર્યા કર.

કવીશ્વર:—હે પ્રભો ! આપની પ્રત્યક્ષ પૂજા કરવાનું મિહિર્મય છોડીને હવે હું ચામાટે રખકયા કંઈ ? આપ જ પ્રત્યક્ષ કલ્લેશ્વર છો. મારો એ નિશ્ચય હવે કદાપિ ચળે એમ નથી.

એમ પ્રાર્થના કરી તે શિષ્ય થયો અને ગાણગાપુરમાં રહી દીર્ઘનિમજ્જિતથી શ્રીગુરુની સેવા કરવા લાગ્યો.

૨૪. ખડ્ગરૂપી શ્રીગુરુ

ગુરુ વિષ્ણુ દેવ ન ક્રમશે, વેદસાસ્ત્ર પ્રમાણ;

જાય ૧સૌકરી યોનિમાં ગુરુનિંદક નાશન. અ ૧૦૧. ૪૫

શ્રીગુરુ ગાણગાપુરમાં હતા તે વખતે એક સાલ દિવાળીના તહેવારમાં જુદાજુદા ગામના સાત શિષ્યો શ્રીગુરુને પોતાને ત્યાં તેડી જવા માટે આવ્યા. અને દરેક જણ શ્રીગુરુ પોતાને ઘેર પધારે એવી આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરવા લાગ્યા.

શ્રીગુરુ:—હું એક અને તમે સાત. બધાને ગામ એકી સાથે હું કેવી રીતે આવું ? માટે બધા ભેગા મળીને કહેવે તે એક ઠેકાણે મને લઈ જવાનો નિશ્ચય કરો અને બધા ભેગા મળી ત્યાં ઉત્સવ કરો.

શિષ્યોએ અંદર અંદર ઘણી મસલત ચલાવી પણ

હરેકને શ્રી પોતાને ત્યાં જ પધારે એવી ઇચ્છા હોવાથી કોઈ પણ જાતનો નિશ્ચય કરી શક્યા નહિ એટલે શ્રીગુરુએ તેમને કહ્યું કે હવે કોઈ વધારે મમત કર્યો નહિ. બધા ઘેર જાવ; હું આવીશ. જરાય શંકા રાખ્યો નહિ.

શ્રીગુરુનાં વચન સાંભળી સાતેય ગોસ્ત્રી ઊઠ્યા કે હે પ્રભો ! આ તો આપે સામાન્ય કહ્યું કે આવીશ ! પણ અમારે શો નિશ્ચય કરવો.

સમથાં આ, આ દુનિયા, મા જો આવો બેઠ;

સમદષ્ટિ તારી પ્રભો, સધળે એક અબેદ. અ. ૧૦૧. ૧૨
માટે અમને નિરાશ ન કરો.

શિષ્યોનાં વચન સાંભળી શ્રીગુરુએ મનમાં વિચાર કર્યો કે આ બિચારા અજ્ઞાની છે; મારી લીલા સમજી શકતા નથી. માટે હું બીજી સુદ્ધિ કરું. એમ વિચારી તેમણે એક એક શિષ્યને ખાનગીમાં બોલાવી વારાફરતી હરેકના કાનમાં કહ્યું કે હું તારે ત્યાં આવીશ, પણ આ વાત કોઈને હું કહીશ નહિ.

એ પ્રમાણે હરેકને સંતોષી શ્રીગુરુએ તેમને ઘેર મોકલ્યા. શ્રીગુરુ સંગમથી પાછા આવ્યા એટલે ગામના લોકોએ એ વાત જાણી તેમને કહ્યું કે પ્રભો ! અમારો શો અપરાધ કે દિવાળીના તહેવારમાં અમને દર્શનથી વિમુખ રાખી બહારગામ જવા પાડે છે ? તેમનો જાવ બોધ શ્રીગુરુએ તેમને પણ કહ્યું કે ચિંતા ન કરો; હું અહીં જ રહેવાનો છું.

ધનતેરસની સાંજ આવી પહોંચી. બીજે દિવસે મંગલ-સ્નાન વખતે એક અદ્ભુત આશ્ચર્ય થયું. લીલાવેપધારી

૨૫. ભક્ત શુદ્ધ

તેના પર શ્રીગુરુકૃપા, કયાથી દૈન્યમય ત્યાગ ?

નિધાન ? મુળને સાંપડ્યું જાણો એ ગુરુરાય. અ. ૧૦૨. ૪૬

ગાણગાપુરમાં એક શુદ્ધ શ્રીગુરુનો ભક્ત હતો. શ્રીગુરુ જે રસ્તે યઈને હંમેશાં અનુષ્ઠાન માટે જતા તે રસ્તા પર જ તેનું ખેતર હતું. શ્રીગુરુને આવતા જતા ભેટાં જ તે તેમની પાસે દોડી જતો અને સાદાંગ નમસ્કાર કરી પાછો ખેતરમાં જઈ પોતાને કામે મંડી પડતો. લાંબા સમય સુધી આમ ચાલ્યું.

એક દિવસ શ્રીગુરુએ પૂછ્યું :—તું રોજ આંમ શરીરને શામાટે કપાલે છે ? તારી જે ઇચ્છા હોય તે મને સ્પષ્ટ કહે.

શુદ્ધ (હાથભેડીને) :—પ્રભો ! ઇચ્છા એજ કે ખેતરમાં ખૂબ પાકે.

શ્રીગુરુ :—ખેતરમાં શું વાવ્યું છે ?

ખેડૂત :—પ્રભો ! જુવાર વાવી છે. આપના દર્શનના પુણ્યે કરીને પાક ઘણોજ થશે એમ લાગે છે. એક માસમાં તો અનાજ ઘેર આવી જશે. આપ પાક પર કૃપાદષ્ટિ નાંખો ! મને શુદ્ધ જાણીને મારી ઉપેક્ષા ન કરશો.

તેના વચન સાંભળી શ્રીગુરુ તેના ખેતરમાં ગયા.

શ્રીગુરુ :—જો તને મારા વચનમાં પૂરો વિશ્વાસ હોય તો જ હું તને કંઈક કહું.

શુદ્ધ :—હો દેવ ! આપનો ખોલ હું પ્રાણાંતે નહિ ઉઘાડું. આપ કહોશો તેમાં મારું કલ્યાણ જ હશે.

એમ કહી તેણે શ્રીગુરુને વંદન કર્યું.

શ્રીશુરુ પેલા શિષ્યોને ખાનગીમાં આપેલું વચન સત્ય કરવા એક સ્વરૂપે મઠમાં રહીને બીજાં સાત સ્વરૂપે એ સાતેયના ગામમાં ગયા અને આઠેય સ્થળે ભિક્ષા કરી.

થોડા વખતે કારતક પૂનમ આવી અને ત્રિપુરોત્સવ ઉજવવા ગાણુગાપુર આવ્યા ત્યારે પેલા સાત એકબીજાને કહેવા લાગ્યા કે દિવાળી પર શ્રીશુરુ મારે ત્યાં હતા.

એક:—જે, પેલી મારી આપેલી છાટી.

બીજો:—તું જહું બોલે છે. જે, પેલુ માંડ આપેલુ કમડકુ! શ્રીશુરુ તો મારે ત્યાં હતા.

એમ અંદરઅંદર તેમને હુપ્થી વાતો કરતા સાંભળી ગામલોકો વિસ્મયથી કહેવા લાગ્યા કે શ્રીશુરુ તો તે દિવસોમાં આહીંજ હતા અને ભિક્ષા પણ ગામમાં જ લીધી હતી.

આ પ્રમાણે એકબીજાની વાતો સાંભળી બધા આશ્ચર્ય-ચકિત થઈ ગયા અને હુપ્થેલા થઈ બે હાથ જોડીને નમનપૂર્વક સ્તુતિ કરવા લાગ્યા કે

વેદાત્મક શુરનાથ હે ! સહે કોણ ત્વત્તાર ?

વિશ્વવ્યાપક તું હરે, નારાયણ જગતાર. અ. ૧૦૧. ૩૭
એમ શ્રીશુરુનો જયજયકાર કરી દીપમાળ પ્રગટાવી ભક્તિ-લાવથી પ્રાદ્મણ્યોજન વગેરે કરી બધા પોતપોતાને ઘેર ગયા. આથી શ્રીશુરુનો મહિમા અતિશય ફેલાયો.

૨૫. ભક્ત શૂદ્ર

તેના પર શ્રીશુરુકૃપા, ક્યાંથી દૈન્યભય ત્યાંય ?

નિધાન^૧ મુજને સાંપડ્યું જણો એ ગુરુરાય. અ. ૧૦૨. ૪૬

ગાણુગાપુરમાં એક શૂદ્ર શ્રીશુરુનો ભક્ત હતો. શ્રીશુરુ જે રસ્તે થઈને હંમેશાં અનુષ્ઠાન માટે જતા તે રસ્તા પર જ તેનું જેતર હતું. શ્રીશુરુને આવતા જતા જોતાં જ તે તેમની પાસે ઢોડી જતો અને સાદાંગ નમસ્કાર કરી પાછો જેતરમાં જઈ પોતાને ઠામે મંડી પડતો. લાંબા સમય સુધી આમ આલ્યું.

એક દિવસ શ્રીશુરુએ પૂછ્યું :—તું રોજ આંમ શરીરને શામાટે કપાવે છે ? તારી જે ઇચ્છા હોય તે મને સ્પષ્ટ કહે.

શૂદ્ર (હાથ જોડીને) :—પ્રભો ! ઇચ્છા એજ કે જેતરમાં ખૂબ પાકે.

શ્રીશુરુ :—જેતરમાં શું વાળ્યું છે ?

ખેડૂત :—પ્રભો ! જુવાર વાવી છે. આપના દર્શનના પુણ્યે કરીને પાક ઘણોજ થશે એમ લાગે છે. એક માસમાં તો અનાજ ઘેર આવી જશે. આપ પાક પર કૃપાદષ્ટિ નાંખો ! મને શૂદ્ર જાણીને મારી ઉપેક્ષા ન કરશો.

તેનાં વચન સાંભળી શ્રીશુરુ તેના જેતરમાં ગયા.

શ્રીશુરુ :—જો તને મારા વચનમાં પૂરો વિશ્વાસ હોય તો જ હું તને કંઈક કહું.

શૂદ્ર :—હે દેવ ! આપનો બોલ હું પ્રાણાંતે નહિ ઉઘાપું. આપ કહેશો તેમાં માફ કલ્યાણ જ હશે.

એમ કહી તેણે શ્રીશુરુને વંદન કર્યું.

શ્રીગુરુ:—દેખ, હું સ્નાન કરીને બપોરે પાછો આવું એટલામાં આ બધો પાક કાપી નાંખ; કાચો છે તેની ચિંતા રાખીશ નહિ.

શ્રીગુરુનું વચન માથે ચઢાવી ખેડૂત ગામમાં આવ્યો અને જમીનના માલિક શેઠને કહેવા લાગ્યો કે ગઈ સાલ પ્રમાણે દાણ ગણી માફ ખાતું પાડી કરાર કરી લ્યો.

શેઠ:—આ સાલ પાક ઘણો આવે એમ લાગે છે; માટે અત્યારથી કંઈ નક્કી થઈ શકે નહિ.

પણ શૂદ્રે ઘણા કાલાવાલા કર્યા એટલે છેવટે બમણી દાણ લેવાનો કરાર તેની પાસે લખાવી લઈ તેને છૂટો કર્યો.

તરત જ તેણે પાક કાપવા માટે માણસો એકઠાં કર્યાં. તેની સ્ત્રી તથા પુત્રોએ તેને તેમ કરવા ધમ્મુએ ના કહ્યું પણ એણે કોઈનું ન માનતાં બધાંને પથ્થર મારી કાઢી મૂક્યા અને માણસો પાસે પાક કપાવવાની શરૂઆત કરી.

છાકરાઓએ ખેતરના ઘણીને ફરિયાદ કરી કે અમારો બાપ ગાંડો થયો છે. એક સંન્યાસીના કહેવાથી કાચો પાક બધો કાપી નાંખી સત્યાનાશ વાળવા બેઠો છે. ધાન્ય બગડતાં અમે આખું વરસ શું ખાઈશું ? માટે અમારા પર દયા લાવી તેને તેમ કરતો અટકાવો.

શેઠ:—મારે શું ? મને તો એણે બમણી દાણનું ગણાત કરી આપ્યું છે !

એટલામાં તો ખેડૂતની સ્ત્રી પણ રડતી કકળતી ત્યાં આવી પહોંચી ને ફાવે તેમ કરીને પોતાના પતિને કાચો પાક કાપતો અટકાવવા માટે શેઠને કાલાવાલા કરવા લાગી. એટલે શૂદ્રને અટકાવવા શેઠે એક માણસ મોકલ્યું. પણ તેણે કહેવડાવ્યું કે ફાવે તેમ થાય તોપણ ગણાત પ્રમાણે હું બમણી દાણ જરૂર આપીશ. શેઠને કહો કે એમને

વિશ્વાસ ન હોય તો અત્યારથી એમને બારણે હું ઢાર બાંધું. એટલે શેઠ પણ ચૂપ થયા. આ તરફ ખેડૂત ખેતર કાપી નાંખી શ્રીગુરુની વાટ જોતો બિલો રહ્યો ! શ્રી એ રસ્તે પધાર્યા એટલે કાપી નાખેલું બધું ખેતર બતાવી શુદ્રે તેમને ભાવથી પ્રભામ કર્યા.

શ્રીગુરુ (ખેતર જોઈને) :—ભલા માણસ ! જો તો તારી મશ્કરી કરી હતી. તે તો બધું સાચું જ માની લીધું.

ખેડૂત :—આપ ફાવે તેમ કહો પણ મારે મન તો આપનું વાક્ય જ કટ્યાણુકારક છે.

શ્રીગુરુ :—ભલે ! જો તારી એવી જ ભાવના છે તો જરૂર તને તે તારી ઇચ્છા પ્રમાણે સફળ થશે, માટે ખીણ કંઈ ચિંતા કરીશ નહિ

એમ કહીને શ્રીગુરુ ત્યાંથી મઠમા આગ્યા ને ગૂઢ પણ પોતાને ઘેર ગયો.

ગામમા પેસતા જ ગામલોહોઠાએ તેને મારી પેઠે બિધડો લીધો. અને ઔપચારિક પણ પેટ ભરવાની ચિંતાથી અતિશય ગાંઠકળ કરવા લાગ્યા.

શુદ્ર (સર્વને શાંત કરતો) :—લોહોઠા બધા મૂઠ છે તેથી તે ભલે ફાવે તેમ કહે. પણ મને મ'પૂર્ણ' ભરોસો છે કે એક એક કણના પ્રભુ હંજાર હંજાર કણ આપશે !

અનંત શ્રીમુર નિશ્ચયે, અનંત એનું જાન,

મન સુખિયર માઠ, યજ્ઞે અને ના નુકસાન અ ૧૦૨. ૪૪ લોહોઠા એને વ્યસકેલ માની હમવા લાગ્યા અને શાંત રહ્યા.

આ વાતને આઠ દિવસ વીતી ગયા અને એકાએક પવનનું સખત તોફાન થયું અને અકાળે મૂળ નક્ષત્રમાં ધોધમાર વરસાદ પડ્યો. ગામનાં બધા ખેતરો કોહી બિંચ્યાં પણ શુદ્રના ખેતરમાં તો કપાએલ છોડવાઓને નવું ચેતન

મન્યું અને એક એક મૂળમાંથી અગીઆર અગીઆર નવા અંકુર ફૂટ્યા ને એ કાળ વરસમાં પણ જુવારનો પાક ઢગલાબંધ બિતથો. એ જોઈ શુદ્ધની સ્ત્રી તો હ્રાપંથેલી થઈ ગઈ અને પતિ પાસે આવીને શ્રીગુરુની કરેલી નિંદા માટે માફી માગવા લાગી; તથા ક્ષેત્રદેવતાનું પૂજન કરી પોતાના પતિ સાથે પૂજનસાહિત્ય સહિત શ્રીગુરુનાં દર્શને નીકળી.

શ્રીગુરુ પાસે આવી સ્તુતિ કરી પતિપત્ની પગે પડીને પૂજા આરતી વગેરે કરી પ્રણામપૂર્વક બનેલું આશ્રયથં કહેવા લાગ્યાં. શ્રીગુરુએ તેમની વાત સાંભળી સંતુષ્ટ થઈ આશીર્વાદ આપ્યો કે તમારા કુળમાં લક્ષ્મી અખંડ રહેા અને બધી વાતે તમે બધાં સુખી થાવ.

માસ વીતી જતાં ખેતર પાકી ગયું અને દર સાલ કરતાં સેંકડો ઘણું અનાજ પાક્યું. ખેડૂત શાહુકારને ખેતરમાં બોલાવી લાવ્યો અને પાક બતાવી કહેવા લાગ્યો કે મેં તમને ગઈ સાલ કરતાં બમણું આપવાનું કબૂલ કર્યું છે પણ દેવની દયાથી પાક અનેક ગણો વધારે થયો છે માટે તમે બધે આધ બાગ લો !

શાહુકાર:-ભાઈ ! તારા પર શ્રીગુરુની સંપૂર્ણ કૃપા છે અને તેથી જ તને આ લાભ થયો છે. મારાથી હરામનું વધારે કેમ લેવાય ? માટે તારું બધું તું ઘેર લઈ જા અને ધેરંછાકરાં સાથે મોજ કર.

ખેડૂતે છેવટે કરાર પ્રમાણે શાહુકારનું પતાવડું અને બ્રાહ્મણ વગેરેને પણ વહેંચી આપ્યા પછી બાકીનું પોતાને ત્યાં લઈ ગયો. એનું બધું ઘર અનાજથી ભરાઈ ગયું. દેવું દૂર થઈ ગયું અને શ્રીગુરુની કૃપાથી એ બધી રીતે સુખી થયો.

૨૬. અવતારસમાપ્તિ

૩૬ જેહ નર એહને, જગે નરકમાં તેહ;

અનંત મહિમા એહનો; ત્રીશ પ્રત્યક્ષ એહ' અ. ૧૦૫. ૩૦

x x x
મહારાષ્ટ્રકર્ણાટકે કરી સુગ્રીવા બાણ,

લોકિક દષ્ટિએ યથો મુગ્ધ પોને માન. અ. ૧૦૫. ૭૪

પૂર્વાવતારમાં શ્રીપાદરૂપે જે ધોળીને રાજ યવાનું વરદાન આપ્યું હતું તે મરણ પામ્યા પછી બેદર નગરમાં યવનકુળમાં જન્મી બાદશાહ થયો. ગત જન્મની ઇચ્છા પ્રમાણે પુત્ર-પૌત્રાદિ કુટુંબ સાથે હાથી ઘોડા હાસદાસી વગેરે વૈભવથી સુકૃત તે આનંદમાં દિવસો ગાળતો હતો. પૂર્વ જન્મના સંસ્કારે તેને બ્રાહ્મણો તરફ સ્વાભાવિક પ્રીતિ હતી. તે હાન ધર્મ વગેરે ખૂબ કરતો અને હિંદુઓનાં મંદિરો તીર્થો વગેરે તરફ પણ સદ્ભાવની દષ્ટિથી જોતો. મુસલમાન, મુરશીદો, ફકીરો વગેરેને તેની આ વૃત્તિ ગમતી નહિ અને તેઓ તેનો ધિક્કાર કરી વારંવાર દેવ બ્રાહ્મણોની નિંદા કરી, કટ્ટર ઇસ્લામ તરફ વાળવા ઉપદેશ કરતા. પણ તેની આગળ કોઈનું શ્વાસ હતું નહિ. કાષ્ઠપાપાણાદિને પૂજતા હિંદુઓની નિંદા કરનારને તે શાંતિથી કહેતો કે કોઈ પણ ધર્મની નિંદા કરવી એ ધાર્મિકતાનું લક્ષણ નથી. જો ખુદા બધે હોય તો કાષ્ઠ-પાપાણાદિમાં નથી એમ કેમ કહી શકાય ?

નાના રંગો ગાયના, દૂર એક ત્યાં જેમ;

અનેકરૂપે ચિત્ત તથા એક અભિજ જ એમ. અ. ૧૦૪. ૨૦

એમ અનેક રીતે સમજાવી તે દુરાગ્રહી યવનોનુ મોહનું ધ કરતો.

એમ કેટલોક કાળ વીતી ગયો. અને દેવયોગે બાદશાહને જાંગ પર એક મોટો ફાટલો થયો, જેની પ્રાણાંત વેદના

થવા લાગી. અનેક દવાદાડૂ, મંતરજંતર વગેરે કર્યાં પણ તેની શાંતિ ન થતાં દિવસે દિવસે દુઃખ વધવા લાગ્યું. છેવટે જ્યારે બધા ઉપચાર થાક્યા ત્યારે બાદશાહે સારા સારા વિદ્વાન પ્રાદ્યલોને બોલાવી પોતાનું દુઃખ દૂર થવાનો ઇલાજ પૂછ્યો. એટલે પ્રાદ્યલોએ કહ્યું કે હે રાજન ! પૂર્વજન્મનાં ઘોર પાપથી જ આવાં જીવલેણ દરદ ઉત્પન્ન થાય છે. કેઈ પણ ભૌતિક ઉપચાર એના પર કામ કરી શકતો નથી. માત્ર કેઈ સત્પુરુષની કૃપાદૃષ્ટિ થાય તોજ એવા હઠીલા રોગો દૂર થઈ શકે છે. માટે કેઈ સારા સંતને શરણુ જા. સાધુસેવને જૂપ આ શમશે રસીદક એમ;

માયિંતા કર, ભક્તિથી પકડ સાધુપદ તેમ. આ. ૧૦૬. ૧૭૩

પ્રાદ્યલોનાં વચન સાંભળી બાદશાહ કહેવા લાગ્યો કે આપનું કહેવું બરાબર છે. પણ એવા સાધુપુરુષ મને મળશે કયાં ? આપની જાણમાં કેઈ હોય તો કૃપા કરીને મને કહો. હું વિના વિલંબે જઈ એમના પગ પકડીશ.

બાદશાહની વિનંતિથી પ્રાદ્યલોએ તેને ગાણગાપુર જઈ શ્રીશુરનું દર્શન કરવાનું કહ્યું. તરત જ ચતુરંગ સેના સાથે ખડી સ્વારીએ તે નીકળી પડ્યો અને વેગે ગાણગાપુર આવી પૂછવા લાગ્યો કે અહીં એક તપસ્વી સંન્યાસી રહે છે તે કયાં રહે છે ?

બાદશાહના અચાનક આગમનથી ગામલોકોમાં ગલ-રાટ ફેલાઈ ગયો. તેઓ અંદરઅંદર કહેવા લાગ્યા કે હવે શું થશે ? ત્યાં તો જવાબ મળતાં વાર લાગી એટલે બાદશાહ કોપે બરાઈને કહેવા લાગ્યો કે બધા જહાવરા કેમ જળી ગયા છે ? શ્રીશુર કયાં છે તે મને જલદીથી કહો. મારે એમનાં દર્શન જરૂર છે.

દર્શનની પાત સાંલખી લોકોને ધીરજ વળી અને તેઓ બોલ્યા કે હમણાં શ્રીગુરુ અનુબંધન માટે સંગમ પર ગયા છે. ત્યાંથી બપોરે ગામમાં આવશે.

તરત જ બાદશાહે સૈન્યને દૂર રહેવા ફરમાવ્યું અને પોતે એકલો પાલખીમાં બેસીને સંગમ તરફ વળ્યો. શ્રીગુરુને દૂરથી જોઈને તે પાલખીમાંથી નીચે કૂદી પડ્યો અને પગે ચાલી શ્રીગુરુની પાસે જઈ વંદન કરી હાથ જોડી નમસ્કારથી દૂર ગયો રહ્યો.

શ્રીગુરુ (તેને જોતા જ) — રજક ! કયાં ફરતો ફરે છે ? ઘણા લાંબા સમયે તું આજે આવ્યો.

શ્રીગુરુના શબ્દ કાત પર પડતાં જ બાદશાહને પોતાના પૂર્વ ભવનું આબેહૂબ સ્મરણ થયું. પ્રેમથી તેનાં રામાંચ ખડાં થઈ ગયાં. ગળગળો થઈ તે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે નિવાન પાસે તું છતાં ના બધું મતિમદ,

ચરણચરણ અગાનહેત ચાય ન તારે હંત ! અ. ૧૦૪. ૧૬૨
એમ કહી કહેવા લાગ્યો :—હે પ્રભો ! હવે આ સંસાર, રાજ્યલેખ વગેરે બધું બસ થયું ! હવે તો ફરીથી આપના ચરણમાં પડી રહું એ જ ઇચ્છા છે ! જાંગ પર ફાલ્લો થયાનું નિમિત્ત થયું ને આપના હૃદય દર્શન થયાં. દેવ ! ઘણા ઉપચારો કયાં પણ એ સ્ફોટક શાંત થતો નથી. દિવસે દિવસે વધારે ને વધારે પીડા કરે છે માટે જ એક વાર એ તરફ કૃપાદષ્ટિથી જુઓ.

શ્રીગુરુ (હસીને) — કયા છે એ ફાલ્લો ! મને તો કંઈ દેખાતું નથી. તને ભ્રમ થયો લાગે છે. બતાવ જોડે. કયા છે એ ?

રાજાએ વિસ્મયપાત્રીને જોયું તો સાચે જ જાંગ પર

રોટકનું નિશાન પણ ન હતું. તે ગળગળો થઈને હાથ
 જોડી કહેવા લાગ્યો:-પ્રભો ! આપની કૃપાથી મેં ખૂબ જ
 ઐશ્વર્ય લોગવ્યું અને પુત્ર પોત્ર વગેરે આપઘી બેયા. હવે
 માત્ર એક જ ઇચ્છા બાકી રહી છે કે આપ મારે ત્યાં પધારી
 મારા એ ઐશ્વર્ય તરફ દૃષ્ટિ કરી મને પાવન કરો; એટલે
 હું સર્વ સંસાર છોડી દઈ આપના ચરણમાં લીન થાઉં

• શ્રીગુરુ:-હું રહ્યો સંન્યાસી ને તારું શહેર રહું હિંસાનું
 ધામ !

યવન તમે મારા બહુ જીવ પ્રતિદિને તેમ;

ગોહત્યા પણ આવરો ! નાનું પુરમાં એમ !! અ. ૧૦૪. ૨૦૩

તારો અને મારો યોગ કેમ ખાય ? છતાં રાજ્યમાં
 તું ગોહત્યા કરવાનું બંધ કરે તો તારી ઇચ્છા પૂરી કરું !

બાદશાહ (હાથ જોડીને):-પ્રભો ! હું તો આપનો
 પૂર્વનો દાસ રજક આપની દયાથી રાજ થયો અને હવે
 આપ દાસને તરછોડી મૂકો એ કેમ થાય ? આપ દહો
 તે બધું ય કબૂલ ! પણ એકવાર રાજધાનીમાં પધારો એટલે
 પુત્રાદિક સર્વ વેળવ આપને બતાવી ચરણસેવામાં હાજર
 થઈશ. માટે દેવ ! કૃપા કરો.

તેને કહ્યું કે તું રાજા છે માટે ખગે ચાલવું ઠીક નથી. ઘોડા પર બેસ. વળી આપણે દૂર પણ જવું છે.

શ્રીગુરુના વચનથી તેણે બધા શિષ્યોને યોગ્ય વાહનો આપ્યાં અને પોતે ઘોડા પર સવાર થયો. શ્રીગુરુના દર્શનથી આજે તેને અવલોકન આનંદ થયો હતો. થોડીવારે શ્રીગુરુએ તેને પાસે બોલાવી કહ્યું કે હું સંન્યાસી છું. મારે ત્રિકાળ કર્મ કરવાનું રહ્યું. તું ભલે મારો ભક્ત રહ્યો પણ તારી જાતિ નીચી ધવનની છે એટલે તારા શ્લેષ્ઠ સંગમાં મારાથી યોગ્ય રીતે કર્મ થઈ શકે નહિ; માટે હું આગળથી જાઉં છું. તું તારાં માણસ સાથે પાછળથી આવ. પાપનાશતીથે ફરીથી મારું દર્શન થશે.

એમ કહી શ્રીગુરુ યોગબળે બધા શિષ્યો સાથે ત્યાંથી અદૃશ્ય થઈ બેઠર પાસે પાપનાશતીથે પાસે પ્રગટ થયા. જોતજોતામાં શ્રીના આગમનની વાત ફેલાઈ અને લોકોનાં ટોળેટોળાં દર્શન માટે આવવા લાગ્યાં. સાયંદેવનો પુત્ર નાગનાથ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને શ્રીગુરુનું પોકારો-પચારે પૂજન કરી બધાંને ભાવથી લોજન કરાવ્યું.

આ તરફ એકાએક સૈન્યમાં શ્રીગુરુને ન જોવાથી બાદશાહ શોકાતુર થયો અને આમ તેમ શોધ કરવા લાગ્યો. થોડી વારમાં તેને સ્મરણ થયું કે શ્રીગુરુ તો પાપનાશતીથે જોડો થવાનું કહી આગળ ગયા છે માટે જરૂર ત્યાં હશે. એમ વિચારી એક સુંદર અશ્વ પર પોતે સવાર થયો અને એકે દિવસે સુવાળીસ ગાઉની લાંબી મજલ કાપી પાપનાશતીથે આવી પહોંચ્યો. ત્યાં શ્રીગુરુનાં દર્શન થતાં જ તેના હૃદયનો પાર ન રહ્યો. ત્યાંથી રાજધાનીમાં પધારવા શ્રીગુરુને

શ્રીગુરુને પળે વંદન કર્યું. બાદશાહ પણ આનંદથી ઘેલો
 ઘેલો થઈ પગમાં આળોટવા લાગ્યો. શ્રીગુરુએ તેને પ્રેમથી
 પાસે બેસાડી પૂછવા માંડ્યું કે બોલ ! હવે તો સારી રીતે
 વિષયસુખ ભોગવી તારું મન ધરાયું ને ? હજીયે કંઈ ઇચ્છા
 હોય તો કહે તો તે પણ પૂરી કર !

બાદશાહ (હાથ ભેડીને)—પ્રભો ! ઘણું લાંબો
 સમય મેં આ મોટું રાજસુખ વગેરે ભોગવ્યું તોપણ તુષ્ટિ
 શક્તી નહિ. માટે હવે તો

પૂજા નમ્રતાથી તેણે ફરી પ્રાર્થના કરી અને શ્રીગુરુએ 'હા, કહેતાં જ શહેર આપું' ધનપતાકા અને મોતીનાં સોરણ વગેરેથી શણગારવા માટે હુકમ છોડ્યો.

શહેર બધું બાદશાહી કાઠથી શણગારવામાં આવ્યું. શ્રીગુરુ પાલખીમાં બેઠા હતા. બાદશાહ પગે પાછળ ચાલતો હતો. ઠેકઠેકાણે રત્નદીપથી લોકો આરતીઓ કરતા હતા. મ્લેચ્છોથી આ કેમ જોયું જાય ? તેઓ માંહોમાંહે નાંદા કરવા લાગ્યા કે અરે ! બાદશાહને આ શું સૂઝ્યું છે ? જોયું મોહું જોયું ન ઘટે તેને પાલખીમાં બેસાડી પોતે પગપાળો ચાલે છે !

ધર્મબ્રજ આ નિશ્ચયે, આવ્યો એનો નાશ;

મોટે યાજ્ઞા અવનવા ! સુએ જાવા ખાસ !! અ. ૧૦૪. ૨૪૬
પણ પ્રાદ્યણે બાદશાહની આ સાત્ત્વિક વૃત્તિનાં વખાણ કરી કહેવા લાગ્યા કે રાજા દેદલો બધો બાગ્યશાળી છે કે યવન હોવા છતાં રાજમદ બાજુએ મૂકી શ્રીગુરુની સેવામાં ખડો ને ખડો રહે છે !

એમ વાજતેગાજતે સ્વારી ચાલતાં ચાલતાં રાજમહેલ પાસે આવી પહોંચી. રાજાએ રસ્તામાં બધે કિંમતી વસ્ત્રો પાથરી શ્રીગુરુને આખા નગરમાં ફેરવ્યા. તેમના ઉપર એક ઠેકાણે રત્ન વગેરે દ્રવ્ય પણ ઉછાળવામાં આવ્યું. જે વીણી વીણીને ગરીબો શ્રીમંત થઈ ગયા.

શ્રીગુરુ બધાંને બહાર રાખી ચાર શિષ્યો સાથે અંતઃપુરમાં પધાર્યા. રાજાએ તેમને રત્નસિંહાસન પર પધરાવ્યા અને પોતે બેસો રહી ધીમે ધીમે પંખો નાંખવા લાગ્યો. રાણીઓ તથા રાજકુવરોએ આવીને સક્તિલાવથી

શ્રીગુરુને પળે વંદન કર્યું. બાદશાહ પણ આનંદથી ઘેલો થયો. થઈ પગમાં આજોડવા લાગ્યો. શ્રીગુરુએ તેને પ્રેમથી ખાસે બેસાડી પૂછવા માડ્યું કે બોલ ! હવે તો સારી રીતે વિષયમુખ ભોગવી તારું મન ધરાયું ને ? હજીયે કંઈ ઇચ્છા હોય તો કહે તો તે પણ પૂરી કર !

બાદશાહ (હાથ જોડીને) :— પ્રભો ! ઘણો લાભો સમય મેં આ મોટું રાજમુખ વગેરે ભોગવ્યું તોપણ તૃપ્તિ શમી નહિ. માટે હવે તો

દે પદસેવા પૂર્વત્, માત્ર અન્ય ન તેમ

કરી કૃપા ગુરુનાય હે ! યાતુ અનન્ય એમ અમ ૧૦૪. ૨૧૪

શ્રીગુરુ—તારી એમ ઇચ્છા હોય તો પુત્રને રાજ્યાસન પર બેસાડીને શ્રીશૈલ પર આવ. ત્યાં મારૂં કરીથી દર્શન થશે.

બાદશાહને આ પ્રમાણે આજ્ઞાસન આપીને ગોદાવરી તટે શ્રીગુરુ કરતા કરતા સંગમ પર આવી પહોંચ્યા. શ્રીગુરુના દર્શનથી સ્ત્રીપુરુષો વિરહદુઃખ ભૂલી નિરવધિ આનંદમાં ડૂબી ગયા અને શ્રીને મઠમાં પધારવા વિનંતિ કરવા લાગ્યાં.

શ્રીગુરુ—હવે ચારે કોણુમાં નામ ગાજવા લાગ્યું છે અને ફાવે તેવા લોકો દર્શન માટે આવવા લાગ્યા છે માટે આ દિવસે દિવસે વધતા કળિયુગમાં હવે પ્રગટ-પણે રહેવું ઠીક નથી. તેથી હું અંતર્ધાન થઈશ. અહીં ગુપ્ત રૂપે રહી યાત્રાને જ્ઞાને શ્રીશૈલ પર જઈશ. દિવસે દિવસે સમય નાતુક આવતો જાય છે. યવન બાદશાહ દર્શન માટે આન્યો બાણી બીજા મ્લેચ્છો છછેડાશે. તેઓ પણ અહીં આવવા લાગશે અને ભક્તોને દુઃખ દેશે. માટે અહીંથી જવું જ ઠીક છે

ખૂળ નમ્રતાથી તેણે કરી પ્રાર્થના કરી અને શ્રીગુરુએ 'હા, કહેતાં જ શહેર આપું' ધનપતાકા અને મોતીનાં તોરણ વગેરેથી શણગારવા માટે હુકમ છોડ્યો.

શહેર બધું બાદશાહી ઠાઠથી શણગારવામાં આવ્યું. શ્રીગુરુ પાલખીમાં બેઠા હતા. બાદશાહ પગે પાછળ ચાલતો હતો. ઠેકઠેકાણે રત્નહીપથી લોકો આરતીઓ કરતા હતા. મહેલોથી આ કેમ જોયું નય ? તેઓ માંહોમાંહે નંદા કરવા લાગ્યા કે અરે ! બાદશાહને આ શું સૂઝ્યું છે ? જેતું મોહું જોવું ન ઘટે તેને પાલખીમાં બેસાડી પોતે પગપાળો ચાલે છે !

ધર્મબ્રદ્ર આ નિશ્ચયે, આવ્યો એનો નાચ;

માટે ચાળા અવનવા ! મૂકે આવા ખાસ !! અ. ૧૦૪. ૨૪૬
પણ પ્રાદ્યજો બાદશાહની આ સાર્વિક વૃત્તિનાં વખાણ કરી કહેવા લાગ્યા કે રાજા દેવલો બધો લાગ્યશાળી છે કે યવન હોવા છતાં રાજમદ બાજુએ મૂકી શ્રીગુરુની સેવામાં ખડો ને ખડો રહે છે !

એમ વાજતેમાજતે સ્વારી ચાલતા ચાલતાં રાજમહેલ પાસે આવી પહોંચી. રાજાએ રસ્તામાં બધે કિંમતી વસ્ત્રો પાથરી શ્રીગુરુને આખા નગરમાં ફેરવ્યા. તેમના ઉપર એક ઠેકાણે રત્ન વગેરે દ્રવ્ય પણ ઉછાળવામાં આવ્યું. જે વીળી વીળીને મરીજો શ્રીમંત થઈ ગયા.

શ્રીગુરુ બધાંને બહાર રાખી ચાર શિષ્યો સાથે અંતઃપુરમાં પધાર્યા. રાજાએ તેમને રત્નસિંહાસન પર પધરાવ્યા અને પોતે જિજ્ઞો રહી ધીમે ધીમે પંખો નાંખવા લાગ્યો. રાણીઓ તથા રાજકુવરોએ આવીને ભક્તિભાવથી

શ્રીગુરુને પળે વંદન કયું. બાદશાહ પણ આનંદથી થેલો થેલો થઈ પગમાં આળોટવા લાગ્યો. શ્રીગુરુએ તેને પ્રેમથી પાસે બેસાડી પૂછવા માંડ્યું કે બોલ ! હવે તો સારી રીતે વિષયમુખ લોગવી તારૂં મન ધરાયું ને ? હજીયે કંઈ ઇચ્છા હોય તો કહે તો તે પણ પૂરી કર !

બાદશાહ (હાથ જોડીને)—પ્રભો ! ધણે લાભો સમય મેં આ મોટું રાજમુખ વગેરે લોગવ્યું તોપણ તૃપ્તિ શમી નહિ. માટે હવે તો

દે પદમેવા પૂર્વવત્, માગું અન્ય ન તેમ

કરી કૃપા ગુરુનાથ દે ! માયુ અનન્ય એમ અમ. ૧૦૪. ૨૧૪

શ્રીગુરુ—તારી એમ ઇચ્છા હોય તો પુત્રને રાજ્યાસન પર બેસાડીને શીશૈલ પર આવ. ત્યાં માત્ર ફરીથી દર્શન થશે.

બાદશાહને આ પ્રમાણે આપ્તવાસન આપીને ગોદાવરી તટે શ્રીગુરુ કરતા કરતા સંગમ પર આવી પહોંચ્યા શ્રીગુરુના દર્શનથી શ્રીપુરુષો વિરહદુઃખ ભૂલી નિરવધિ આનંદમાં ડૂબી ગયા અને શ્રીને મઠમાં પધારવા વિનંતિ કરવા લાગ્યાં.

શ્રીગુરુ—હવે ચારે કોણુમા નામ ગાળવા લાગ્યું છે અને ફાવે તેવા લોકો દર્શન માટે આવવા લાગ્યા છે. માટે આ દિવસે દિવસે વધતા કળિયુગમાં હવે પ્રગટ-પણે રહેવું ઠીક નથી. તેથી હું અંતર્ધાન થઈશ. અહીં શુભ ઉપે રહી યાત્રાને બહાને શીશૈલ પર જઈશ. દિવસે દિવસે સમય નાજુક આવતો જાય છે. યવન બાદશાહ દર્શન માટે આવ્યો જાણી જીવત મલેચો છછેડાશે. તેઓ પણ અહીં આવવા લાગશે અને ભક્તોને દુઃખ દેશે. માટે અહીંથી જવું જ ઠીક છે

ગાણુગાપુર પ્રિય મને જાણો અતીવ એમ;

યાત્રાર્થે જવા છતાં, રહું ગુપ્ત અહીં તેમ. અ. ૧૦૪. ૨૭૪
લકતોને હંમેશાં મારું દર્શન થયે. માટે ચિંતા કરશે નહિ.
હું અહીંજ છું. જે લોકો લાવથી લજ્જન કરશે તેમને માટે
હું હંમેશાં પ્રત્યક્ષ જ છું.

એ પ્રમાણે લકતોને આશ્વાસન આપીને શ્રીગુરુ કહેવા
લાગ્યા:—હું નિત્ય સવારે કૃષ્ણાજલમાં સ્નાન કરી ઓઢુંગર
કર્માદિ પરવારી મધ્યાન્હે લીમાતટે આવી સંગમે સ્નાન
કરીશ અને નિશુલ્લ મઠમાં આવી પૂજા ગ્રહણ કરીશ. આ
મારા વચન પર વિશ્વાસ રાખો અને ચિંતા કરશે નહિ.
ગાણુગાપુરમાં ગુપ્ત રહેવા છતાં લકતો માટે હું હંમેશ જ
પ્રગટ છું. આ અશ્વત્થનું, કલ્પવૃક્ષ માની, જે સેવન કરશે તેની
ઇચ્છાઓ જલદી પૂર્ણ થશે. સંગમ પર સ્નાન કરી અશ્વત્થનું
અર્ચન કરી મઠમાં મારી પાહુકાનું જે યથાવિધિ પૂજન કરશે
તેને માટે દુર્લભ કંઈ જ નથી. વળી આ ચિંતામણિ
ગણપતિનું પૂજન કરનારના પણુ ધારેલા મનોરથ પૂરા થશે.

એ પ્રમાણે લકતોને અભય વચન આપી શ્રીગુરુ મુખ્ય
શિષ્યોની સાથે શ્રીશૈલ પર ગયા. લકતો લીની આંખે તેમને
વળાવી તેમના સ્વરૂપનું ચિંતન કરતા મઠમાં પાછા ફર્યા.
તેમને ત્યાંય શ્રીગુરુનાં દર્શન થયાં. એથી તેમના હૃદયનો પાર ન
રહ્યો. શ્રીગુરુનાં વચન પર તેમની પૂર્ણ નિષ્ઠા ચોંટી અને ત્યાંથી
જવા છતાં શ્રી અદૃશ્યરૂપે ત્યાં જ છે એવી ખાત્રી થઈ.

આ તરફ શિષ્યો સાથે વેગથી શ્રીગુરુ શ્રીશૈલ પાસે આવી
પહોંચ્યા. પાતાલગંગામાં સ્નાન કરી પોતાનું નિત્યકર્મ પૂરું
કરીને શિષ્યોને કહેવા લાગ્યા કે મારે માટે મુખ્યનું આસન

તૈયાર કરો. માફ અવતારકાર્ય હવે પૂરું થયું છે એટલે મારે જવું નોંધજો. શિષ્યોએ કમળ વગેરેનાં ફૂલ લેગા કરી કેળનાં પાન સાથે ગૂંથી એક સુખાસન તૈયાર કરી અંગામાં મૂક્યું. તેમના મુખ પર હુ ખની છાયા અને આંખમાં આંસુ નોંધ શ્રીગુરુએ તેમને પ્રેમથી આશ્વાસન આપી ફરી ફરીથી કહ્યું કે તમે ગાણગાપુર જાવ અને ભજન કરી કાળ નિર્ગમન કરો. હું હંમેશાં ત્યાં જ છું એ વિષે ખાતરી રાખો.

જુએ અભાવિક ના કદિ, ભાવિકને દર્શન

થાય નિત્ય, સુપાય આ કયો તદર્થ મહન. અ. ૧૦૫. ૪૧
એમ કહી શ્રીગુરુ સુખાસન પર બિરાજ્યા. તે દિવસે માધવદ પ્રતિપદા ને શુક્રવાર હતો. જતાં જતાં તેમણે શિષ્યોને કહ્યું કે હું નિચત સ્થાને પહોંચીશ એટલે તમારે માટે પ્રસાદપુષ્પો મોકલીશ તે લેજો અને હંમેશાં ભક્તિભાવથી મઠમાં મારી નિશુલ્ક પાહુકાઓનું પૂજન કરજો, એટલે તમારી બધી ઇચ્છાઓ પૂરી થશે. વળી મને સંગીત પર અતિ પ્રીતિ છે, તેથી મારે નિમિત્તે સ્તોત્ર ભજનાદિનું ગાન કરી જે માફ ભજન કરશે તેને ત્યાં મારે અખંડ વાસો રહેશે અને બધી રીતે તે સુખી થશે.

એમ કહેતાં કહેતાંમા તો શ્રીગુરુ સુખાસન સાથે એકદમ અદૃશ્ય થઈ ગયા. કિનારે બિભા રહી આ નોંધ શિષ્યોના આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો. તેઓ ચિંતા કરતા કિનારે બિભા હતા એટલામાં નાવિકો ત્યાં આવી પહોંચ્યા. તેમણે કહ્યું કે આમે દેવના પશુ દેવસ્વરૂપ એ ચતિવર શ્રીગુરુને સામે કિનારે નદીમા સુખાસન પર બેઠેલા જોયા. તેમણે કહેવડાવ્યું છે કે તમે બધા ચિંતા બાજુએ મૂકી

પરિશિષ્ટ ભજનો

૧

[અધોરક્ષોદરભુરતોત્રનો પદાનુવાદ]

હંમેશાં પ્રભુ આપ છે શુભકર શ્રીપાદગ્રીવહ્નલ,
દેવોના પણ દેવ હૃદયગુરુછ માફ કરો રક્ષણ;
ભાવે પ્રાપ્ત થતા સુકૃતિ ધરતા કલેશો હરો દુઃખદ,
ઉદ્ધારો અમને અઘોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૧
માતા તાત તમે પ્રભો ! અધિપતિ ને આપ મારા તમે,
યોગક્ષેમ વહો તમે જ શુરુ છે, રક્ષી રહ્યા છે મને;
છો સર્વસ્વ તમે સદા મમ ગુરો ! હે વિશ્વમૂર્તીશ્વર !
ઉદ્ધારો અમને અઘોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૨
આધિ વ્યાધિ હરો પ્રભો ! મમ ગરીબી પાપ ને તાપને,
કલેશો સર્વ હરો પ્રભો ! સહુ ભયો મારા હરોને તમે;
ત્રાતા આપ વિના ન કે પ્રભુ લુચ્છો ઐશ્વર્યના ધ્વજર !
ઉદ્ધારો અમને અઘોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૩
ત્રાતા, પાલક આપ છે પ્રભુ મને ના કાંઈ દે અન્ય કો,
દુઃખો સર્વ હરો પ્રભો ! જગમહીં છે આશરો આપનો;
પૂર્ણાનંદ કરો અનુગ્રહ જરા હે અત્રિગોત્રોદ્ધવ !
ઉદ્ધારો અમને અઘોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૪
ધર્મે પ્રેમ, સુખુદ્ધિ, દેવગુરુની ભક્તિ અનન્ય પ્રભો !
પ્રાપ્તિ સંતતણા સમાગમતાણી, ભુક્તિ અને સુક્તિ દો;
ભાવે પ્રેમ વધારજો પ્રભુ સદા આનંદના સાગર !
ઉદ્ધારો અમને અઘોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૫
શ્લોકપ્રચક આ જે કો, લોકમંગલકારને
ભણે હંમેશ ભક્તિથી; પ્રિય શ્રીદત્તના બને.

વરણામા

જયંતિલાલ આચાર્ય

મુખ્ય શિક્ષક

ગાણગાપુર બન્યો અને નિષ્ઠા રાખી પોતપોતાને ઘેર રહી
માફ લજન કરો. હું કદલીવન બહિં છું. ત્યાંથી પ્રસાદરૂપ
પુષ્પો મોકલીશ તે લેજો અને ગધા આનંદથી પાછા ફરજો.
નાવિકોનાં વચન સાંભળી શિષ્યો પ્રસાદપુષ્પોની વાટ
જોતા ત્યાં જોવા રહ્યા. એટલામાં જ વહેતાં વહેતાં ચાર પુષ્પો
ત્યાં આગ્યાં. સાયંદેવ, નન્દિ નરહરિ તથા સિદ્ધ એ ચાર
મુખ્ય શિષ્યોએ એક એક પુષ્પ લીધું અને શ્રીગુરુના જશ
ગાતા ગધા ગાણગાપુરમાં રહી લજન કરી મુક્ત થયા.

આજે પણ માઘ વધ પ્રતિપદાથી ચાર દિવસ ગાણગા-
પુરમાં શ્રીના નિર્ધાણનિમિત્તે મોટો ઉત્સવ થાય છે અને
દેશદેશાંતરથી હંમેશાં જામીઓનાં ટોળાં જોભરાય છે ને સેવા
લજન વગેરે કરી શ્રીના અનુમહ મેળવી કૃતાર્થ થાય છે.

આમ મહારાષ્ટ્ર કર્ણાટકમાં અનેક લીલાઓ કરી
લૌકિક દૃષ્ટિએ શ્રી શુભ થયા. દિવસે દિવસે કલિયુગનું જોર
વધવા લાગ્યું. અંગ્રેજનું રાજ્ય થયું અને અંગ્રેજી ભણતર
સાથે ધીમે ધીમે ધર્મનો ફરી પાછો તદ્દન લોપ થવા લાગ્યો.
એવું જોઈ છેક હમણાં જ થોડાં વરસ પર ફરી પાછો ત્રિમૂર્તિએ
પહેલાંની માફક અત્રિવંશમાં વાસુદેવાનંદસરસ્વતી
નામે અવતાર ધારણ કર્યો અને જાતે ધર્મનું આચરણ
કરી ગધા ભારતવર્ષમાં ફરી પોતાના મૂક ઉપદેશથી
અનેક લોકોને સન્માર્ગે વાળ્યા. વંદન હોયે અમારાં એ પ.પ.
શ્રી. વાસુદેવાનંદસરસ્વતીસ્વામિ મહારાજને !!!

પરિશિષ્ટ

ભજનો

૧

[અધોરક્ષોદ્ધરણુસ્તોત્રનો પદાનુવાદ]

હંમેશાં પ્રભુ આપ છે શુભકર શ્રીપાદશ્રીવલ્લભ,
 દેવોના પછુ દેવ દત્તશુરુણ માફ કરો રક્ષણુ;
 ભાવે પ્રાપ્ત થતા સુકીર્તિ ધરતા કલેશો હરો દુઃખદ,
 ઉદ્ધારો અમને અધોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૧
 માતા તાત તમે પ્રભો ! અધિપતિ ને આપ મારા તમે,
 યોગક્ષેમ વહો તમે જ શુરુ છે, રક્ષી રહ્યા છે મને;
 છે સર્વસ્વ તમે સદા મમ શુરો ! હે વિશ્વમૂર્તિશ્વર !
 ઉદ્ધારો અમને અધોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૨
 આધિ વ્યાધિ હરો પ્રભો ! મમ ગરીબી પાપ ને તાપને,
 કલેશો સર્વ હરો પ્રભો ! સહુ ભયો મારા હરોને તમે;
 ત્રાતા આપ વિના ન કેા પ્રભુ જુઓ ઐશ્વર્યના ઈશ્વર !
 ઉદ્ધારો અમને અધોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૩
 ત્રાતા, પાલક આપ છે પ્રભુ મને ના કાંઈ હે અન્ય કેા,
 દુઃખો સર્વ હરો પ્રભો ! જગમહીં છે આશરો આપનો;
 પૂર્ણાનંદ કરો અનુગ્રહ જરા હે અત્રિગોત્રોદ્ધવ !
 ઉદ્ધારો અમને અધોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૪
 ધર્મે પ્રેમ, સુખુદ્ધિ, દેવશુરુની ભક્તિ અનન્ય પ્રભો !
 પ્રાપ્તિ સંતતણા સમાગમતાણી, ભુક્તિ અને સુક્તિ દો;
 ભાવે પ્રેમ વધારજો પ્રભુ સદા આનંદના સાગર !
 ઉદ્ધારો અમને અધોર દુખથી પ્રેમે નમીએ શિવ ! ૫
 શ્લોકપંચક આ જે કેા, લોકમંગલકારને
 ભણે હંમેશ ભક્તિથી; પ્રિય શ્રીદત્તના બને.

૫૨જામા

જયંતિલાલ આચાર્ય

મુખ્ય શિક્ષક

૨

॥ દત્તશુર, દત્તશુર, દત્ત નરસિંહ લો ॥

દીનદયાળ વિભુ વારી મજલા ॥ દત્ત૦ ॥ ૧૦ ॥

॥ ગાણુગાપુરવાસી મમ તાત શ્રીનરહરી ॥

સન્નિધિ મમ વસે અચલ મંગળકારી ॥ દત્ત૦ ॥ ૧૧ ॥

॥ અંજ હરિ શિવ વિલો લીન મી તવ પદા ॥

સુભગ ચિર આશુ યશ દેઈ મજલા ॥ દત્ત૦ ॥ ૧૨ ॥

॥ અમરજ સંગમી નર્મદા શુભતરી ॥

જગતહિત કરીત તું સતત વસસી ॥ દત્ત૦ ॥ ૧૩ ॥

॥ શરણુ યાચી પ્રલો દત્ત નારાયણુ ॥

ત્રાહિ ત્રાહિ મલા દીનનાથ ॥ દત્ત૦ ॥ ૧૪ ॥

રાજપીપળા

નારાયણ પાંડુરંગ દેશપાંડે

તારમાસ્તર

૩

(ઔપધિ ક્ષેન પિલાવે...એ રાહ)

હરિ કૌન મિલાવે ? શુરુ બિન, હરિ કોણ મિલાવે ? મુખ.

પદા કિતાબો બેઠ પુરાના, શુરુજશ એ ગાવે. શુરુ ૧

જ્ઞાન સખીલ^૧ જહાંમે લગાવે, ઐસો કૌન દિખાવે ? શુરુ ૨

અનુન યદુ અલક^૨ પાવે, ગોરખગર્વ નિવારે. શુરુ ૩

રામ કળીરા તુલસી ગાવે, જ્ઞરમ બ્રહ્મસે લાગે. શુરુ ૪

દેખ લીલામૃત ડંકો બળવે, પલમે હરિ દિખાવે. શુરુ ૫

સદ્ગુરુ રંગ દસ્ત પકડે, આવાગમન મિટાવે. શુરુ ૬

આવનીમે ચિંતામણિ પાવે, રંગ હરિ મિલાવે. શુરુ ૭

૪

(નરદેવ બીમકની સુતા...એ રાહ)

શ્રીરંગનાં, શ્રીદત્તનાં, શ્રીપાદનાં વણુંન કરું,
 વણુંન કરું શું અલ્પ હું? વણુંન કરું તોયે પ્રભુ;
 કેં કેં ચમત્કારો કરી લકતો તણાં દુખ દૂર કર્યો,
 શ્રીસરસ્વતી નરસિંહ ખ્યારા પ્રેમથી યુગવંદના. ૧
 વંધ્યા અહા દૂધ દઈ શકે! શૂળે પીડાતો ખાઈ શકે!
 સતી નાર શિયળ સાચવે તો મૃતદેહ જીવન લઈ શકે!!
 કીધા ચમત્કારો ઘણા જગ જાણતું ને માણતું,
 જાણેલ તો જાણે બધું, અણજાણને નહીં રૂચતું. ૨
 શ્રદ્ધા અજળ જેને દિલે છે તેજ નર એ માનશે,
 શ્રદ્ધાવિહીન નર-નાર તે સો ઠેકડીમાં કહાડશે;
 આ ધમં સારો, આ નઠારો, વાદ કેં વદવા નથી,
 ચિંતામણી દિલમાં વિચારી યાદ જે વિસર્યો નથી. ૩
 શ્રીપાદના ચરણે રહું સ્થિર એટલી વિનિતિ કરું,
 શ્રીદત્તરંગે રંગમાં દિન રાત બસ ન્હાયા કરું;
 કીધા ચમત્કારો તમે તે સર્વ આજે સાંભરે,
 નીરણું જુતું, તાજું અહીં, હૈયે દીપક ચેતી ઊઠે. ૪
 એ દીપનો લહેજત મીઠી શિશુકાળમાં માણી હતી,
 જ્યારે જુવાનીપૂરમાં ક્ષણવાર તે વિસરાઈ હતી;
 કિંતુ ફરીથી આજ હૈયે એજ દીપક ચેતતાં,
 હૈયું મધુરું તેજમાં આનંદથી ઝળકી ઊઠે. ૫
 ઘંઈ મસ્ત બસ ફરવું હવે ના અંતરે પરવા કરી,
 શ્રીપાદના ચરણે ઢળ્યું દિલ, વહી ગઈ ચિંતા બધી;
 શ્રીસરસ્વતી નરસિંહ ખ્યારા રંકની રક્ષા કરી,
 તે સર્વ યાદો સામટી ચિંતામણી દિલમાં સ્મરી. ૬

ચાચુ' વળી ચાચુ' ફરી, ચાચીશ જન્મોજન્મ હું:-
ત્હારી મધુરી યાદ દિલમાંથી ન ભૂંસીશ હે વિભુ !
શ્રીદત્તના, શ્રીપાદના, શ્રીવાસુદેવ, નરસિંહના

સ્મરણે રમું, સ્મરણે રમું, સર્વત્ર શુભ સર્વત્ર તું !! ૭

જળુગામ

ચિંતામણિપ્રસાદ

૫

તું દત્તભજન કર પ્રાની ! (૨)

તેરી વહી જાય જીંદગાની ! ટેક.

કાયાસે તું કયોં ભરમાયા ?

મૂરખ મન સખ બાદલ છાયા;

છોડ છોડ સખ દુનિયા મૂઠી,

ફિર ફિર નહીં આની જાની.....તું ૦ ૧

જિનકે દિલમેં દત્ત નહિ, દત્તસે કરે ન પ્યાર;

ઐસે અજાની જીવકા, કહીં નહીં આધાર.

મુખ બોલ દત્તકી બાની,

મનવા ! બોલ દત્તકી બાની;

તેરી વહી જાય જીંદગાની (૨).....તું ૦ ૨

માતપિતા સખ મુખ કે સંગી,

લેઈ લેયા સખ દેખ ફરંગી;

દેતા ચક્કર કાળ સિરપે

દેખ દેખ અભિમાની.....તું ૦ ૩

જસને દત્તપ્રભુશુન ગાયા,

ઉસને જગકા સખ મુખ પાયા;

મધંદ્રકા ધન દત્તનામ હે !

હું મેં દત્તદિવાના ! !.....તું ૦ ૪

કવીશ

રાયસિંહજી કે. રાજ

૬

ચૂંથું દત્તા ! હું ફૂલમાળ પુષ્પો ચૂંટી ચૂંટીને,
 એ છે મારા પ્રણયની ભેટ, લેજો હસી હસીને. ટેક
 અગ્ન્યનસૂયાના હો જાળ ! ક્યાં છુપાયા છે હેતાળ ?
 થોડું મૂર્ખું હું તુજને કયાય ચરણો કસી કસીને ?—ચૂંથું ૦ ૧
 રાખો શરણે આ તુજ જાળ પ્રીતે ચૂમી ચૂમીને;
 જોજો કંઈ ન મારા હોય વિનવું નમી નમીને.—ચૂંથું ૦ ૨
 જગ છે માયાની જંજાળ, ભૂલ્યો વાટ દત્ત દયાળ;
 માથું નિરાશ્રયી હું સહાય, તુજને રટી રટીને.—ચૂંથું ૦ ૩
 પદ અપે છે ? અલિને સૌરભ ખીલી ખીલીને !
 ખુશબો ભક્તિ તણી અર્પીશ કીર્તન ફૂલ ફૂલને !!—ચૂંથું ૦ ૪
 ભાલોહ

પદ્મકાંત પંડ્યા

૭

(ચૂપકે ચૂપકે જોય મેના એ રાહ)

મારી સાથે જોલ દત્તા ! મારી સાથે જોલ. ટેક.
 તારા વિના મને ઘડી નવ ચાલે, તારી મીઠી જોલી જોલ. ૧
 માતપિતાનાં મેં સગપણ છોડ્યાં, મારી પ્રીતિ હવે ન છોડ. ૨
 માયા ત્યજી મેં જગ જુઠાની, મારા દિલનો પડદો જોલ. ૩
 પ્યારા છે તમે દત્ત દિગંબર, મારાં ભવનાં જંધન તોડ. ૪
 રાજપીપળા

ઉર્મિલાબેન મણિલાલ પુરોહિત

પરમ પૂજ્ય શ્રી. રંગ અવધૂત મહારાજની કૃતિઓ

૧. જ્ઞાનકાંડ:-ભગવાન હતાત્રેયની અનેક લૌકિક, અ-લૌકિક લીલાઓનું નિરૂપણ. દોઢ રૂપીઆ
૨. કર્મકાંડ:-મરાઠી ધાર્મિક વાસ્તવમાં ઔપાસનીક દૃષ્ટિથી અતિ પ્રસિદ્ધ એવા શ્રીગુરુચરિત્રનો ગુજરાતી અવતાર. દોઢ રૂપીઆ
૩. ઉપાસનાકાંડ:-અગ્રણ્ય ઉપાસનાનું નિરૂપણ. એક રૂપીઆ
૪. અવધૂતીઆનાંદ:-જ્ઞાની, મરત અવધૂતનું દર્શન. એક રૂપીઆ
૫. ઉપનિષદોની વાતો:-બીજી આવૃત્તિ. ચાર આના
૬. પત્રગીતા:-સાધક મુમુક્ષુને માર્ગદર્શક ને સદાયક. ચાર આના
૭. સંગીત ગીતા:-ત્રીજી આવૃત્તિ ... બે આના
૮. ઊભો અવધૂત:-ત્રીજી આવૃત્તિ ... બે આના
૯. બેઠો અવધૂત-બીજી આવૃત્તિ ... બે આના
૧૦. ઉષઃપ્રાર્થના:-પ્રાસાદિક પ્રભાતિયાં (બીજી આવૃત્તિ) બે આના
૧૧. આત્મચિંતન:-સરળ શંકાસમાધાન. દોઢ આનો
૧૨. શ્રીહત્તપંચપદી(રાત્રિમન્ત્ર):-પાંચમી આવૃત્તિ. એક આનો
૧૩. હત્તખાવની વંચેર:-પાંચમી આવૃત્તિ. ચોથો આનો
૧૪. હત્તનામસ્ત્રમરણ:-જપચક્રની મહત્તાનું પ્રતિપાદન. માત્ર દપાલખર્ચ
૧૫. રક્ત-હૃદયમ્:-ભક્તિપ્રવણ અવધૂતનું દર્શન. ચાર આના
૧૬. વત્તનામસંકીર્તનમ્:-બીજી આવૃત્તિ. એક આનો
૧૭. શ્રીવત્તરક્ષાસ્તોત્રમ્:- માત્ર દપાલ ખર્ચ
૧૮. શ્રીવાલુદેવનામસુધા (ગુજરાતી અર્થ સાથે):-ત્રીજી આવૃત્તિ. એક આનો
૧૯. વોધમાલિકા (ગુજરાતી ૫૯ રૂપાંતર સાથે):-સ્વસ્વરૂપનો રૂપક, સચોટ, સરલ ખ્યાલ આપતું આનુભવિક મનન : નિત્યપાઠમાં અતિ ઉપયોગી. એક આનો.

મનનીય પ્રસ્તાવના અને હૃદયહારી ફોટા દરેકમાં છે.

દપાલખર્ચ દરેકનું જુડું.

ગુજરાતી ધર્મપિપાસુ આમજનવા માટે

છપાઈ ચૂક્યાં છે

શ્રીદત્તલીલાસાર (પ્રથમ ખંડ)

જેમાં

સતી અનસૂયા, સતી શાહલી, રણકા ને મહાવસાનાં ચરિત્રો,
પ્રહલાદ, પરશુરામ, અલર્ક, આયુ, મદુ વગેરેને ઉપદેશ, વિષ્ણુશર્માનું
ઉપાખ્યાન વગેરે ભગવાન દત્તાત્રેયની લીલાઓ દર્શાવતા પ્રસંગો
સરળ ગુજરાતીમાં વર્ણવ્યા છે.

એક રૂપીઓ

પૂજ્યશ્રીના હસ્તાક્ષર એ ખાસ વિશિષ્ટતા.

લેખકો

શ્રી. જયંતીલાલ આચાર્ય ને શ્રી. જગજીવનદાસ ગાંધી

(મેટ્રીક સીનિયર શિક્ષકો—વડોદરા રાજ્ય)

એઈઝડ કાગળ : સુંદર છપાઈ : અનેક ફોટાઓ

卐

રંગસ્તવન:—(બીજી આવૃત્તિ)—પૂજ્યશ્રી પ્રભુની લોકલાગણી
વ્યક્ત કરતાં, અતિ લોકપ્રિય થઈ પડેલા બજનોનો સંગ્રહ, જે આના
નારેશ્વરનો સંગ્રહ.—અનેક બક્તજનોની દૃષ્ટિએ પરમ પૂજ્ય શ્રી. રંગ
અવધૂત મહારાજનું દર્શન, પિછાન અને સ્તવન—સંસ્કૃત, હિંદી,
ગુજરાતી, મરાઠી બજનોનો સંગ્રહ.

જે આના

卐

શ્રીઅવધૂતદર્શન:—પરમ પૂજ્ય મહારાજશ્રીના પ્રથમ દર્શને કવિના
બાવાઈ હૃદયમાં જાગેલા બાવોનું કાવ્યનિરૂપણ, જેમાં કવિ વાંચક
સમક્ષ અવધૂતની તસ્વીર દ્રઢપણે ખડી કરે છે.

જે આના

લેખક

કવિ શ્રી. મોતીસિંહ જેઠાભાઈ

રાજકવિ, સંસ્થાન હહેવાણી

અનેક ફોટાઓ : સુંદર છપાઈ : એઈઝડ કાગળ

બધાં જ પ્રુસ્ટકો એકસાથે લેનારને એક રૂપીઓ વળતર
આપવામાં આવશે.